

Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky

VZDELÁVACÍ PROGRAM
PRE ŽIAKOV SO SLUCHOVÝM POSTIHNUTÍM
PRE PRIMÁRNE VZDELÁVANIE A NIŽŠIE STREDNÉ VZDELÁVANIE

Vzdelávací program vypracoval Štátny pedagogický ústav.

Schválilo Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky dňa 5. 5. 2016 pod číslom 2016-14674/20275:12-10F0 s platnosťou od 1. 9. 2016.

Obsah

Úvod.....	3
1 Ciele výchovy a vzdelávania	4
2 Stupeň vzdelania	4
3 Profil absolventa.....	4
4 Vzdelávacie oblasti.....	5
5 Vzdelávacie štandardy.....	7
6 Rámcový učebný plán.....	8
7 Špecifiká výchovy a vzdelávania žiakov so sluchovým postihnutím.....	12
8 Organizačné podmienky na výchovu a vzdelávanie	17
9 Povinné personálne zabezpečenie výchovy a vzdelávania.....	17
10 Povinné materiálne-technické a priestorové zabezpečenie výchovy a vzdelávania.....	18
11 Podmienky na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri výchove a vzdelávaní.....	18
12 Zásady a podmienky pre vypracovanie školských vzdelávacích programov.....	18
PRÍLOHA 1 Špecifické vyučovacie predmety pre žiakov so sluchovým postihnutím.....	19
Komunikačné zručnosti pre prípravný až 4. ročník pre žiakov so sluchovým postihnutím....	20
Komunikačné zručnosti pre 5. až 9. ročník pre žiakov so sluchovým postihnutím.....	24
Slovenský posunkový jazyk pre prípravný až 4. ročník pre žiakov so sluchovým Postihnutím	29
Slovenský posunkový jazyk pre 5. až 9. ročník pre žiakov so sluchovým postihnutím	42
Rytmicko-pohybová výchova pre prípravný až 4. ročník pre žiakov so sluchovým postihnutím	53
Rytmicko-pohybová výchova pre 5. až 9. ročník pre žiakov so sluchovým postihnutím	59
Dramatická výchova pre prípravný až 4. ročník pre žiakov so sluchovým postihnutím	67
Dramatická výchova pre 5. až 9. ročník pre žiakov so sluchovým postihnutím	77
Individuálna logopedická intervencia pre prípravný až 9. ročník pre žiakov s narušenou komunikačnou schopnosťou a pre žiakov s vývinovými poruchami učenia	87

Úvod

Vzdelávací program pre žiakov so sluchovým postihnutím pre primárne a nižšie stredné vzdelávanie je súčasťou štátnych vzdelávacích programov pre primárne a nižšie stredné vzdelávanie pre žiakov bez zdravotného znevýhodnenia. Obsahuje ciele a požiadavky, ktoré sa vzťahujú na obsah výchovy a vzdelávania žiakov so sluchovým postihnutím a kľúčové kompetencie ako hlavné nástroje vyváženého rozvoja osobnosti žiakov so sluchovým postihnutím.

Vzdelávací program pre žiakov so sluchovým postihnutím charakterizuje výchovu a vzdelávanie žiakov so sluchovým postihnutím, vymedzuje špecifiká výchovy a vzdelávania žiakov so sluchovým postihnutím a požiadavky na komplexnú odbornú starostlivosť o žiakov so sluchovým postihnutím v školách, kde sú vzdelávaní. Špecifiká sa vzťahujú na špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby žiakov so sluchovým postihnutím. Okrem špecifik, ktoré upravujú niektoré časti štátnych vzdelávacích programov pre primárne a nižšie stredné vzdelávanie, platia všetky iné ustanovenia, ktoré sú uvedené v príslušných štátnych vzdelávacích programoch pre žiakov bez zdravotného znevýhodnenia, s prihliadnutím na druh a stupeň sluchového postihnutia.

Cieľom vzdelávania žiakov so sluchovým postihnutím na primárnom a nižšom strednom stupni vzdelávania je pripraviť žiakov na vzdelávanie v akejkoľvek strednej škole s prihliadnutím na ich schopnosti a možnosť vykonávať zvolenú profesiu.

Vzdelávací program pre žiakov so sluchovým postihnutím v nadväznosti na príslušné štátne vzdelávacie programy predstavuje východisko a záväzný dokument pre vytvorenie školských vzdelávacích programov špecifických pre obsah výchovy a vzdelávania v školách a školských zariadeniach, kde sú vzdelávaní. V zmysle platnej legislatívy v základnej škole pre žiakov so sluchovým postihnutím s prihliadnutím na špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby žiakov so sluchovým postihnutím možno predĺžiť dĺžku vzdelávania až o dva roky.

1 Ciele výchovy a vzdelávania

Žiaci so sluchovým postihnutím plnia rovnaké ciele vzdelávania ako ostatní žiaci základnej školy na primárnom a nižšom strednom stupni vzdelania.

Hlavným cieľom je, aby žiaci so sluchovým postihnutím nadobudli rozvinuté kľúčové spôsobilosti (kompetencie) primerané veku a individuálnym osobitostiam žiakov, ktoré vyplývajú zo sluchového postihnutia žiaka.

Všeobecné ciele vzdelávania v jednotlivých vzdelávacích oblastiach a kompetencie sa prispôbujú individuálnym osobitostiam žiakov so sluchovým postihnutím v takom rozsahu aby učebné výsledky žiaka so sluchovým postihnutím zodpovedali profilu absolventa primárneho a nižšieho stredného stupňa vzdelania, s prihliadnutím na druh a stupeň sluchového postihnutia žiaka.

Cieľom výchovy a vzdelávania žiakov so sluchovým postihnutím je, okrem všeobecných cieľov, vychovávať a vzdelávať týchto žiakov tak, aby nadobudli primerané komunikačné kompetencie, osobnostné kvality, reedukačné a kompenzačné kompetencie a tak plnohodnotne vnímali, prežívali vlastný život a stali sa tvorcami hodnôt, ktoré vytvoria cieľavedomou činnosťou.

Získaním primeraných komunikačných, reedukačných a kompenzačných kompetencií si žiaci so sluchovým postihnutím rozvinú svoju osobnosť, osvoja kultúrne hodnoty a vybudujú nezávislú existenciu.

2 Stupeň vzdelania

Platia ustanovenia uvedené v štátnych vzdelávacích programoch pre primárne a nižšie stredné vzdelávanie.

3 Profil absolventa

Absolvent primárneho a nižšieho stredného vzdelávania so sluchovým postihnutím má osvojené kľúčové kompetencie (spôsobilosti), ktoré zodpovedajú profilu absolventa primárneho a nižšieho stredného vzdelávania s prihliadnutím na druh a stupeň jeho sluchového postihnutia.

V oblasti sociálnych komunikačných kompetencií (spôsobilostí) absolvent nižšieho stredného stupňa vzdelania, s prihliadnutím na druh a stupeň sluchového postihnutia

- dokáže primerane komunikovať v slovenskom a anglickom jazyku,
- dokáže primerane svojim potrebám komunikovať v slovenskom posunkovom jazyku.

V ďalších oblastiach absolvent primárneho a nižšieho stredného stupňa vzdelania s prihliadnutím na druh a stupeň sluchového postihnutia má osvojené aj tieto kompetencie:

- v oblasti kompetencií (spôsobilostí) riešiť problémy absolvent primárneho a nižšieho stredného stupňa vzdelania vníma a sleduje problémové situácie v škole a vo svojom najbližšom okolí, ktoré vyplývajú aj zo sluchového postihnutia, adekvátne svojej úrovni navrhuje riešenia podľa svojich vedomostí a skúseností z danej oblasti,

v oblasti sociálnych a personálnych kompetencií (spôsobilostí) absolvent primárneho a nižšieho stredného stupňa vzdelania vie primerane veku používať svoje kompenzačné schopnosti,

- v oblasti pracovných kompetencií (spôsobilostí) absolvent nižšieho stredného stupňa vzdelania si dokáže stanoviť ciele s ohľadom na svoje profesijné záujmy a s prihliadnutím na sluchové postihnutie, kriticky hodnotí svoje výsledky a aktívne pristupuje k uskutočneniu svojich cieľov,

- v oblasti kompetencií (spôsobilostí) smerujúcich k iniciatívnosti a podnikavosti absolvent primárneho a nižšieho stredného stupňa vzdelania dokáže využívať technické komunikačné pomôcky a technológie, ktoré mu pomáhajú prekonať komunikačnú bariéru.

Úroveň rozvinutosti kľúčových kompetencií žiaka so sluchovým postihnutím tvorí základný predpoklad pre prekonanie negatívnych dôsledkov sluchového postihnutia pre ďalší rozvoj v následných stupňoch vzdelávania, resp. úspešnú inklúziu.

4 Vzdelávacie oblasti

Výchovu a vzdelávanie žiakov so sluchovým postihnutím realizujeme v zmysle vymedzených vzdelávacích oblastí pre primárne a nižšie stredné vzdelávanie.

Pre žiakov so sluchovým postihnutím je začlenená aj vzdelávacia oblasť **Špeciálnopedagogická podpora**. V rámci vzdelávacej oblasti špeciálnopedagogická podpora sa vyučujú špecifické vyučovacie predmety, ktoré sú zamerané na predchádzanie, zmiernenie alebo odstraňovanie nepriaznivých dôsledkov sluchového postihnutia. Vzdelávacia oblasť Špeciálnopedagogická podpora obsahuje dve základné skupiny špecifických vyučovacích predmetov. V prvej skupine sú špecifické vyučovacie predmety komunikačné zručnosti, individuálna logopedická intervencia, slovenský posunkový jazyk, ktoré podporujú získavanie a rozvíjanie komunikačných kompetencií žiakov so sluchovým postihnutím. Do druhej skupiny sú zaradené špecifické vyučovacie predmety dramatická výchova a rytmicko-pohybová výchova, ktoré sa vyučujú namiesto vyučovacieho predmetu hudobná výchova. Môže sa vyučovať aj špecifický vyučovací predmet sluchová výchova.

VYUČOVACIE PREDMETY VO VZDELÁVACÍCH OBLASTIACH PRE ŽIAKOV SO SLUCHOVÝM POSTIHNUTÍM PRE PRIMÁRNE VZDELÁVANIE

VZDELÁVACIA OBLASŤ	VYUČOVACIE PREDMETY
JAZYK A KOMUNIKÁCIA	SLOVENSKÝ JAZYK A LITERATÚRA ANGLICKÝ JAZYK
MATEMATIKA A PRÁCA S INFORMÁCIAMI	MATEMATIKA INFORMATIKA
ČLOVEK A PRÍRODA	PRVOUKA ¹ PRÍRODOVEDA
ČLOVEK A SPOLOČNOSŤ	PRVOUKA VLASTIVEDA
ČLOVEK A HODNOTY	ETICKÁ VÝCHOVA / NÁBOŽENSKÁ VÝCHOVA/NÁBOŽENSTVO
ČLOVEK A SVET PRÁCE	PRACOVNÉ VYUČOVANIE
UMENIE A KULTÚRA	VÝTVARNÁ VÝCHOVA
ZDRAVIE A POHYB	TELESNÁ A ŠPORTOVÁ VÝCHOVA
ŠPECIÁLNOPEDAGOGICKÁ PODPORA	KOMUNIKAČNÉ ZRUČNOSTI/ INDIVIDUÁLNA LOGOPEDICKÁ INTERVENCIA/ SLOVENSKÝ POSUNKOVÝ JAZYK RYTMICKO-POHYBOVÁ VÝCHOVA/ DRAMATICKÁ VÝCHOVA

VYUČOVACIE PREDMETY VO VZDELÁVACÍCH OBLASTIACH PRE ŽIAKOV SO SLUCHOVÝM POSTIHNUTÍM PRE NIŽŠIE STREDNÉ VZDELÁVANIE

VZDELÁVACIA OBLASŤ	VYUČOVACIE PREDMETY
JAZYK A KOMUNIKÁCIA	SLOVENSKÝ JAZYK A LITERATÚRA ANGLICKÝ JAZYK
MATEMATIKA A PRÁCA S INFORMÁCIAMI	MATEMATIKA INFORMATIKA
ČLOVEK A PRÍRODA	FYZIKA CHÉMIA BIOLÓGIA
ČLOVEK A SPOLOČNOSŤ	DEJEPIS GEOGRAFIA OBČIANSKA NÁUKA
ČLOVEK A HODNOTY	ETICKÁ VÝCHOVA / NÁBOŽENSKÁ VÝCHOVA/NÁBOŽENSTVO
ČLOVEK A SVET PRÁCE	TECHNIKA
UMENIE A KULTÚRA	VÝTVARNÁ VÝCHOVA
ZDRAVIE A POHYB	TELESNÁ A ŠPORTOVÁ VÝCHOVA
ŠPECIÁLNOPEDAGOGICKÁ PODPORA	KOMUNIKAČNÉ ZRUČNOSTI/ INDIVIDUÁLNA LOGOPEDICKÁ INTERVENCIA/ SLOVENSKÝ POSUNKOVÝ JAZYK RYTMICKO-POHYBOVÁ VÝCHOVA/ DRAMATICKÁ VÝCHOVA

¹Prvouka sa skladá z prírodovednej a spoločenskovednej zložky, a preto je súčasťou dvoch vzdelávacích oblastí –Človek a príroda a Človek a spoločnosť.

Prierezové témy sa realizujú ako súčasť učebného obsahu vyučovacích predmetov alebo prostredníctvom samostatných projektov, seminárov, vyučovacích blokov, kurzov a pod. Súčasne prierezové témy môžu tvoriť samostatný vyučovací predmet z rámca voliteľných (disponibilných) hodín. Obidve formy sa môžu aj ľubovoľne kombinovať. Účinnosť pôsobenia prierezových tém sa môže zvýšiť relevantnými mimoškolskými aktivitami.

V primárnom vzdelávaní majú prierezový charakter nasledujúce témy: **osobnostný a sociálny rozvoj, výchova k manželstvu a rodičovstvu, environmentálna výchova, mediálna výchova, multikultúrna výchova, regionálna výchova a ľudová kultúra, dopravná výchova – výchova k bezpečnosti v cestnej premávke a ochrana života a zdravia.**

V rámci nižšieho stredného vzdelávania majú prierezový charakter tieto témy: **osobnostný a sociálny rozvoj, výchova k manželstvu a rodičovstvu, environmentálna výchova, mediálna výchova, multikultúrna výchova, ochrana života a zdravia.**

5 Vzdelávacie štandardy

Pokiaľ nie je v prílohe uvedené inak platia vzdelávacie štandardy uvedené v príslušných štátnych vzdelávacích programoch, s prihliadnutím na druh a stupeň postihnutia žiaka.

6 Rámcový učebný plán

Rámcový učebný plán pre žiakov so sluchovým postihnutím pre primárne vzdelávanie a nižšie stredné vzdelávanie													
Vzdelávacia oblasť	Vyučovaci predmet	Ročník primárne vzdelávanie						Ročník nižšie stredné vzdelávanie					
		pr.	1.	2.	3.	4.	Σ	5.	6.	7.	8.	9.	Σ
Jazyk a komunikácia	slovenský jazyk a literatúra	8	8	8	7	6	37	5	5	5	5	5	25
	anglický jazyk					2	2	3	3	3	3	3	15
Matematika a práca s informáciami	matematika	4	5	5	5	5	24	5	5	5	5	5	25
	informatika				1	1	2	1	1	1	1		4
Človek a príroda	prvouka		1	2			3						
	prírodoveda				1	2	3						
	fyzika								2	1	2	1	6
	chémia									2	2	1	5
	biológia							2	1	2	1	1	7
Človek a spoločnosť	vlastiveda				1	2	3						
	dejepis							1	1	1	1	2	6
	geografia							2	1	1	1	1	6
	občianska náuka								1	1	1	1	4
Človek a hodnoty	etická výchova/ náboženská výchova/ náboženstvo		1	1	1	1	4	1	1	1	1	1	5
Človek a svet práce	pracovné vyučovanie				1	1	2						
	technika							1	1	1	1	1	5
Umenie a kultúra	výtvarná výchova	1	1	1	1	1	5	1	1	1	1	1	5
Zdravie a pohyb	telesná a športová výchova	2	2	2	2	2	10	2	2	2	2	2	10
Špeciálnopedagogická podpora	komunikačné zručnosti/ individuálna logopedická intervencia/ slovenský posunkový jazyk	3	3	3	3	3	15	3	3	3	3	3	15
	rytmicko-pohybová výchova/dramatická výchova	1	1	1	1	1	5	1	1	1	1		4
Základ		19	22	23	24	27	115	28	29	31	31	28	147
Voliteľné (disponibilné) hodiny		1	1	1	1	1	5	1	1	1	1	3	7
Spolu		20	23	24	25	28	120	29	30	32	32	31	154

Poznámky

1. Žiaci so sluchovým postihnutím, ktorí sú začlenení v rámci školskej integrácie v triede základnej školy sa vzdelávajú podľa rámcového učebného plánu pre základné školy s vyučovacím jazykom slovenským, s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny alebo vyučovaním jazyka národnostnej menšiny, a to s uplatnením špecifik podľa bodu 7.1. Výchova a vzdelávanie žiakov so zdravotným znevýhodnením.
2. V 5. až 9. ročníku vyučovacie hodiny vyučovacieho predmetu technika sa vyučujú v skupinách s maximálnym počtom žiakov 6. Skupiny sa vyučujú spravidla oddelene pre chlapcov a dievčatá. Skupiny možno utvárať aj zo žiakov najbližších ročníkov. Ďalšia skupina vznikne až po naplnení predchádzajúcej skupiny na maximálny počet.
3. V 5. až 9. ročníku vyučovacie hodiny vyučovacieho predmetu telesná a športová výchova sa vyučujú spravidla oddelene pre chlapcov a dievčatá. Skupiny možno utvárať aj zo žiakov najbližších ročníkov. Najvyšší počet žiakov v skupine je zhodný s počtom žiakov v triede príslušného ročníka. Ak je skupina utvorená zo žiakov najbližších ročníkov, najvyšší počet žiakov v skupine je zhodný s počtom žiakov v triede najnižšieho ročníka. Ďalšia skupina vznikne až po naplnení predchádzajúcej skupiny na maximálny počet.
4. Vo vyučovacích predmetoch vzdelávacej oblasti Človek a príroda sa rozdelenie žiakov odporúča pri tých témach, kde sa vyžaduje nadobúdanie a overovanie praktických zručností žiakov.
5. Vo vyučovacom predmete technika riaditeľ školy zohľadní personálno-odborné a materiálno-technické podmienky školy tak, aby v každom ročníku boli zastúpené témy tematických celkov Technika a Ekonomika domácnosti.
6. Voliteľné (disponibilné) hodiny použije škola na dotvorenie školského vzdelávacieho programu. Voliteľné (disponibilné) hodiny je možné využiť na:
 - a. vyučovacie predmety, ktoré rozširujú a prehlbujú obsah predmetov zaradených do štátneho vzdelávacieho programu;
 - b. vyučovacie predmety, ktoré si škola sama zvolí a sama si pripraví ich obsah, vrátane predmetov vytvárajúcich profiláciu školy a experimentálne overených inovačných programov zavedených do vyučovacej praxe;
 - c. vyučovacie predmety, ktorých obsah je doplnením vyučovacieho predmetu pre žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, ktorí nemôžu napredovať v rámci bežných vyučovacích hodín a ktorí postupujú podľa individuálnych vzdelávacích programov;
 - d. posilnenie výučby špecifických vyučovacích predmetov pre žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami.
7. Ak má škola vhodné podmienky na vyučovanie predmetu telesná a športová výchova, využije voliteľné (disponibilné) hodiny na posilnenie uvedeného predmetu.
8. Škola môže pri tvorbe školského vzdelávacieho programu rozdeliť hodinové dotácie a vzdelávacie štandardy na celý stupeň vzdelávania pri zachovaní postupnosti jednotlivých vzdelávacích štandardov a celkového počtu vyučovacích hodín jednotlivých vyučovacích predmetov za predpokladu, že zachová ich vnútornú logickú štruktúru a zásadu veku primeranosti.
9. Pri prestupe žiaka prijímajúca škola v prípade zistených odlišností zohľadní žiakovi ich kompenzáciu spravidla v priebehu jedného školského roku.

10. Škola môže po prerokovaní v rade školy v školskom vzdelávacom programe stanoviť vyšší celkový počet hodín, najviac však na 173 hodín na 2. stupni. Ak sa škola rozhodne zvýšiť počet hodín, tieto sú financované z vlastných zdrojov.
11. Na výučbu anglického jazyka, iných cudzích jazykov a slovenského posunkového jazyka možno spájať žiakov z rôznych tried a ročníkov.
12. V 3. ročníku možno vyučovať vyučovacie predmety prírodoveda a vlastiveda 2 hodiny týždenne s tým, že sa jeden predmet vyučuje v 1. polroku a druhý predmet v 2. polroku príslušného školského roka.
13. V 5. až 9. ročníku možno vyučovať predmety s jednohodinovou dotáciou (biológia, dejepis, geografia, občianska náuka, fyzika, chémia) analogicky ako predmety vlastiveda a prírodoveda v 3. ročníku. Jeden predmet sa vyučuje v 1. polroku s dvojhodinovou dotáciou týždenne a druhý predmet v 2. polroku s dvojhodinovou dotáciou týždenne počas príslušného školského roka.
14. Predmet telesná a športová výchova možno nahradiť predmetom zdravotná telesná výchova. Návrh schvaľuje riaditeľ školy po prerokovaní v pedagogickej rade. Vyučovacie hodiny vyučovacieho predmetu zdravotná telesná výchova je možné deliť na skupiny s maximálnym počtom v skupine 8 žiakov. Skupiny možno utvárať aj zo žiakov najbližších ročníkov. Ďalšia skupina vznikne až po naplnení predchádzajúcej skupiny na maximálny počet. Skupina zdravotnej telesnej výchovy sa zriadi pri počte najmenej štyroch žiakov.
15. Vzdelávacia oblasť Špeciálnopedagogická podpora obsahuje dve základné skupiny špecifických vyučovacích predmetov. V prvej skupine sú špecifické vyučovacie predmety komunikačné zručnosti, individuálna logopedická intervencia, slovenský posunkový jazyk, ktoré podporujú získavanie a rozvíjanie komunikačných schopností žiakov so sluchovým postihnutím. Do druhej skupiny sú zaradené špecifické vyučovacie predmety dramatická výchova a rytmicko-pohybová výchova, ktoré sa vyučujú namiesto vyučovacieho predmetu hudobná výchova. Môže sa vyučovať aj predmet sluchová výchova.
16. Škola môže pri tvorbe školského vzdelávacieho programu rozdeliť príslušné hodinové dotácie vzdelávacej oblasti Špeciálnopedagogická podpora v jednotlivých ročníkoch na výučbu špecifických vyučovacích predmetov komunikačné zručnosti, individuálna logopedická intervencia, slovenský posunkový jazyk s prihliadnutím na špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby žiakov so sluchovým postihnutím, personálno-odborné a materiálno-technické podmienky školy a celkovej profilácie školy.
17. Škola môže pri tvorbe školského vzdelávacieho programu rozdeliť hodinovú dotáciu vzdelávacej oblasti Špeciálnopedagogická podpora v jednotlivých ročníkoch na výučbu špecifického vyučovacieho predmetu dramatická výchova alebo rytmicko-pohybová výchova s prihliadnutím na špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby žiakov so sluchovým postihnutím a personálno-odborné a materiálno-technické podmienky školy a celkovej profilácie školy.
18. Špecifický vyučovací predmet individuálna logopedická intervencia sa vyučuje v rozsahu jednej až piatich hodín týždenne. Učiteľ alebo školský logopéd pracuje so žiakmi kolektívne alebo individuálne, na základe logopedickej diagnostiky.
19. Frekvencia cvičení na predmete individuálna logopedická intervencia so žiakmi vyplýva z učebného plánu a rozvrhu hodín. V prípade ťažkého stupňa narušenej komunikačnej schopnosti je možné vykonávať logopedickú terapiu aj častejšie ako stanovuje učebný plán. Potom je určenie frekvencie cvičení v kompetencii riaditeľa školy. Dĺžka

logopedických cvičení je závislá od veku a individuálnych schopností žiaka, logopedickej diagnózy a prípadne iných špecifik dominantného alebo iného postihnutia žiaka. Obsah logopedických cvičení musí byť v súlade s mentálnymi a komunikačnými schopnosťami žiaka, bez ohľadu na fyzický vek.

20. Vyučovacie hodiny špecifických vyučovacích predmetov komunikačné zručnosti, individuálna logopedická intervencia vyučujú dvaja pedagogickí zamestnanci.
21. Špecifický vyučovací predmet individuálna logopedická intervencia vyučuje absolvent vysokoškolského štúdia magisterského stupňa so štátnou záverečnou skúškou z logopédie alebo surdopéd, ktorý spĺňa podmienky odbornej a pedagogickej spôsobilosti pedagogických pracovníkov v súlade s platnou legislatívou.
22. Kvalifikačným predpokladom na vyučovanie predmetu slovenský posunkový jazyk je splnenie kvalifikačných predpokladov na vyučovanie komunikačných zručností v základnej škole pre žiakov so sluchovým postihnutím podľa platných všeobecne záväzných právnych predpisov.
23. Pri rozhodnutí riaditeľa o oslobodení žiaka od vzdelávania sa v jednotlivých vyučovacích predmetoch alebo ich častí sa postupuje v súlade s platnou legislatívou, pričom sa prihliada na individuálne na výsledky špeciálnopedagogickej a psychologickkej diagnostiky, žiadosť zákonného zástupcu a vyjadrenie pedagogickej rady. Tomuto žiakovi sa odporúča využívať ušetrené hodiny na posilnenie výučby iného predmetu, ktorého obsah učiva sa nemení.

7 Špecifiká výchovy a vzdelávania žiakov so sluchovým postihnutím

Starostlivosť o žiakov so sluchovým postihnutím v rezorte školstva je súčasťou komplexného diagnostického, liečebného, rehabilitačného, psychologického a výchovno-vzdelávacieho pôsobenia. Nadväzuje na diagnostickú, liečebnú a foniatickú starostlivosť poskytovanú v rámci rezortu zdravotníctva. Začína od okamihu podozrenia na prítomnosť sluchového postihnutia a má charakter dlhodobého systematického a komplexného vytvárania podmienok pre optimálny vývin žiaka so sluchovým postihnutím, ktoré smeruje k celkovému rozvoju osobnosti žiaka so sluchovým postihnutím v súlade s jeho schopnosťami a špecifickými potrebami.

Žiak so sluchovým postihnutím je žiak, u ktorého je potrebné zabezpečiť ďalšie zdroje na podporu efektívneho vzdelávania. Použitie ďalších zdrojov umožní vytvoriť kvalitatívne nové prostredie, zodpovedajúce potrebám žiakov, ktorí si vyžadujú špeciálny prístup vo vzdelávaní. Žiak so sluchovým postihnutím má špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby, ktoré sú u žiaka diagnostikované školským zariadením výchovného poradenstva a prevencie, spravidla centrom špeciálno-pedagogického poradenstva.

Pod pojmom špeciálna výchovno-vzdelávacia potreba rozumieme požiadavku na úpravu podmienok (obsahu, foriem, metód, prostredia a prístupov) výchovy a vzdelávania žiaka. Špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby žiaka vyplývajú zo sluchového postihnutia, prípadne i iného pridruženého postihnutia, zohľadnenie ktorých mu zabezpečí rovnocenný prístup k vzdelávaniu, primeraný rozvoj schopností alebo osobnosti ako aj dosiahnutie primeraného stupňa vzdelania a primeraného začlenenia do spoločnosti.

Ďalšie zdroje na podporu efektívneho vzdelávania žiaka so sluchovým postihnutím sú rôzneho druhu, predovšetkým

- a) zabezpečenie odborného prístupu vo vzdelávaní, t. j. včasná špeciálnopedagogická, psychologická, medicínska diagnostika, vzdelávanie podľa individuálneho vzdelávacieho programu - individuálna a skupinová práca so žiakom, používanie špeciálnych metód a foriem vyučovania, úprava vzdelávacieho obsahu, zaradenie špecifických vyučovacích predmetov, špecifický postup v hodnotení vzdelávacích výsledkov, aplikácia alternatívnych foriem komunikácie, úzka spolupráca s rodičmi a iné, podľa individuálnej potreby konkrétneho žiaka, vyplývajúcej z odbornej diagnostiky;
- b) materiálne, ktoré zahŕňajú špeciálne učebnice, špeciálne vyučovacie pomôcky, kompenzačné pomôcky, prístroje, úpravy prostredia (napr. svetelná signalizácia zvonenia) a iné;
- c) personálne t.j. odborný servis špeciálneho pedagóga, školského špeciálneho pedagóga, logopéda, liečebného pedagóga, asistenta učiteľa, školského psychológa, tlmočníka posunkovej reči, ďalej nižší počet žiakov v triede, v prípade individuálnej integrácie zníženie maximálneho počtu žiakov v triede, odborná príprava učiteľov a iné;
- d) finančné na zabezpečenie špeciálnych materiálnych, odborných a personálnych podmienok.

Žiak so sluchovým postihnutím je

- nepočujúci žiak,
- nedoslýchavý žiak,
- žiak s kochleárnym implantátom.

Nepočujúci žiak je žiak u ktorého nastalo sluchové postihnutie v ranom veku (pre-peri-postnatálnom veku), pred osvojením reči (v prelingválnom veku) v takej miere, že úplne stratil sluch alebo sluchové postihnutie je veľmi ťažké. Nepočujúci žiak je aj taký žiak, ktorý stratil sluch v dôsledku ochorenia, úrazu či nesprávnej liečby v neskoršom veku. Strata sluchu u žiaka je taká veľká, že ani pri použití načúvacieho prístroja nie je schopný identifikovať a diferencovať hovorenú reč. Sluchové postihnutie môže byť vrodené alebo získané.

Nedoslýchavý žiak je žiak u ktorého poškodenie sluchového orgánu spôsobuje narušenie sluchového vnímania do takej miery, že pomocou načúvacieho prístroja môže vnímať hovorenú reč (podľa druhu a stupňa sluchového postihnutia) a aj keď obmedzene auditívnou spätnou väzbou môže kontrolovať vlastnú reč. Sluchové postihnutie môže byť vrodené alebo získané.

Žiak s kochleárnym implantátom (KI) je žiak s vnútrošnou implantáciou. Individuálne dispozície a individuálne možnosti vývinu u žiakov sú rozličné.

Doterajšie skúsenosti potvrdzujú, že najlepšie vyhliadky na osvojenie si hovoreného jazyka majú žiaci, ktorým bol KI voperovaný v ranom a predškolskom veku. Pokiaľ sa týmto žiakom poskytne adekvátna lekárska a špeciálnopedagogická starostlivosť, väčšina týchto žiakov sa dobre orientuje sluchom. Hovorenej reči rozumejú na základe sluchového vnímania.

Iná je situácia u žiakov, ktorých operovali v školskom veku. Títo žiaci si musia osvojiť sluchové vzory a stratégie počutia prostredníctvom sluchovej výchovy (prípadne rečovej a sluchovej výchovy).

Vo vzdelávaní tejto skupiny žiakov so sluchovým postihnutím sa do popredia dostáva tréning sluchového vnímania a pozornosti.

Žiak so sluchovým postihnutím, ktorý je vzdelávaný v základnej škole alebo základnej škole pre žiakov so sluchovým postihnutím môže mať i ďalšie pridružené postihnutie (telesné, zrakové, poruchy učenia, správania, motoriky, vnímania, pozornosti ap.). Týchto žiakov odporúčame vzdelávať podľa individuálnych vzdelávacích programov.

Podľa individuálnych vzdelávacích programov sa vzdelávajú aj nadaní žiaci so sluchovým postihnutím.

Vzdelávanie žiakov so sluchovým a mentálnym postihnutím sa realizuje v súlade s obsahom primárneho vzdelávania pre žiakov s mentálnym postihnutím, pričom sa môžu vyučovať aj špecifické vyučovacie predmety základnej školy pre žiakov so sluchovým postihnutím: komunikačné zručnosti, individuálna logopedická intervencia, slovenský posunkový jazyk, dramatická výchova, rytmicko-pohybová výchova alebo sluchová výchova.

Špeciálnopedagogické pôsobenie predpokladá uvedomenie si špecifických potrieb žiaka so sluchovým postihnutím, ktoré vyplývajú z jeho sluchového postihnutia, prípadne aj z iného pridruženého postihnutia alebo nadania.

Primárne a nižšie stredné vzdelávanie žiakov so sluchovým postihnutím, s prihliadnutím na druh a stupeň sluchového postihnutia, sa uskutočňuje v uvedených komunikačných formách:

- Hovorený jazyk je jazykový systém slovenského jazyka, realizovaný prostredníctvom zvuku, hlások jazyka, vnímaných sluchom. Hovorený jazyk má auditívnu, vizuálnu a motoricko-vizuálnu formu (počúvanie, čítanie, hovorenie, písanie). Realizuje sa v hovorenej a písanej reči.
- Písomná forma jazyka je významný doplnok komunikačných prostriedkov v procese vzdelávania žiakov so sluchovým postihnutím, umožňuje hovorený jazyk vnímať vizuálne.

- Slovenský posunkový jazyk pozostáva z posunkov a tie z manuálnych komponentov, ktoré sú produkované rukami a ramenami a nemanuálnych komponentov, kde patrí výraz tváre, pohľad, pohyby hlavy, pohyby hornej časti tela a orálne komponenty. Slovenský posunkový jazyk má všetky podstatné vlastnosti jazyka, vrátane gramatického systému. Má viacero odlišností od hovoreného jazyka. Niektoré deti si slovenský posunkový jazyk osvojujú ako svoj prvý jazyk. Slovenský posunkový jazyk má motoricko-vizuálnu formu a realizuje sa v posunkovej reči. Je prirodzeným jazykom nepočujúcich osôb.

- Posunkovaná slovenčina využíva komunikačné prostriedky slovenského posunkového jazyka a gramatický systém hovoreného jazyka. Posunkovaná slovenčina nie je prirodzeným jazykom nepočujúcich osôb.

- Prstová abeceda je samostatný komunikačný systém alebo môže byť súčasťou slovenského posunkového jazyka a posunkovanej slovenčiny. Prstová abeceda sa realizuje prstami, vo väčšine prípadov znázorňuje tvar písaného alebo tlačeného písmena a používa sa na sprostredkovanie písmen hovoreného jazyka. Prostredníctvom prstovej abecedy sa žiaci so sluchovým postihnutím učia spájať písmená do slov, spoznávajú článkovanosť hovoreného jazyka, a tak si vytvárajú a rozvíjajú slovnú zásobu.

- Odzveranie je sledovanie pohybov pier, sánky a jazyka zrakom a súčasné analyzovanie a porozumenie sledovanej hovorenej reči. Predpokladom dobrého odzverania je vybudovaná slovná zásoba v hovorenom jazyku.

- Pomocné artikulačné znaky sú umelo vytvoreným systémom prstových znakov, ktoré uľahčujú identifikáciu hlásky zvukového jazyka pri artikulácii, využívajú pri tom jednu alebo viacero charakteristík slovenských hlások napr. znelosť, neznelosť, nosovosť, postavenie jazyka, miesto a spôsob artikulácie. Tento systém je zameraný na dopĺňanie odzverania, umožňuje „vidieť“ tie hlásky ktoré sa ťažko odzverajú z úst.

Realizáciu komunikačných foriem umožňujú kvalitné elektroakustické pomôcky, kompenzačné pomôcky i rôzne informačné zdroje.

V základných školách, v ktorých vzdelávajú žiakov so sluchovým postihnutím sa používajú surdopedagogické metódy pomocou ktorých je možné v daných podmienkach čo najoptimálnejším spôsobom sprístupniť obsah výchovy a vzdelávania žiakom so sluchovým postihnutím.

Sú to predovšetkým polysenzorické metódy, ktoré sa môžu realizovať:

- s použitím posunkov (totálna komunikácia, simultánna komunikácia a bilingválny prístup),
- bez použitia posunkov (orálna metóda).

Z monosenzorických metód sa vo vzdelávacom procese uplatňuje auditívno-verbálna metóda.

Totálna komunikácia je prístup k vzdelávaniu žiakov so sluchovým postihnutím, ktorý je definovaný ako filozofia využívajúca vhodné aurálne, manuálne a orálne spôsoby komunikácie tak, aby sa zabezpečila efektívna vzájomná komunikácia. Do totálnej komunikácie patria všetky známe prístupy vo vzdelávaní a formy komunikácie, záleží od potrieb konkrétneho dieťaťa, ktoré v danej situácii pedagóg použije. Cieľom totálnej komunikácie je využitie všetkých dostupných a vhodných komunikačných prostriedkov k rozvoju individuality žiaka so sluchovým postihnutím.

Simultánna komunikácia je samostatný komunikačný systém alebo môže byť súčasťou totálnej komunikácie. Predstavuje používanie kombinácie hovoreného a posunkového jazyka, prípadne aj prstovej abecedy. Znamená to, že osoba, ktorá simultánne komunikuje, používa

bezhlásné (artikulované) alebo hlasné hovorené slová a posunky toho istého významu so zámerom zviditeľniť hovorenú reč. Cieľom simultánnej komunikácie je priblíženie gramatického systému hovoreného jazyka prostredníctvom komunikačných prostriedkov posunkovej komunikácie – posunkov a prstovej abecedy.

Bilingválny prístup predstavuje vzdelávanie nepočujúcich žiakov v dvoch rovnocenných jazykoch, posunkovom a hovorenom jazyku, pričom sa oba jazyky používajú samostatne. Cieľom bilingválneho prístupu je zabezpečenie jazykového a kognitívneho vývinu prostredníctvom posunkového jazyka, ktorý môžu nepočujúce deti vizuálne bez problémov vnímať a učiť sa ho. Ďalšie ciele sa týkajú začlenenía nepočujúceho dieťaťa do spoločnosti nepočujúcich aj počujúcich ľudí, čo mu umožní znalosť dvoch jazykov a úsilia o akademické vzdelanie nepočujúceho dieťaťa, ktoré umožňuje osvojenie si hovoreného jazyka prostredníctvom vzdelávania v posunkovom jazyku.

Orálna metóda kladie dôraz na komunikáciu cez hovorenú reč a čítanie, s maximálnym využitím zvyškov sluchu. Je orientovaná na využívanie vnímania všetkými zmyslami, zameriava sa na zrakový kontakt a tiež podporu vnímania zvukov.

Auditívno-verbálna metóda venuje všetku pozornosť len rozvíjaniu reziduálneho sluchu prostredníctvom vysokovýkonných načúvacích aparátov alebo kochleárneho implantátu a individuálne vypracovaného programu.

Okrem metód sa využívajú aj terapie – muzikoterapia, dramaterapia, arteterapia a iné.

V procese primárneho a nižšieho stredného vzdelávania sa môžu využívať aj prvky alternatívnej a augmentatívnej komunikácie.

Používanie slovenského posunkového jazyka v procese výchovy a vzdelávania žiakov so sluchovým postihnutím sa uskutočňuje v súlade so školským vzdelávacím programom, ktorý predpokladá používanie slovenského posunkového jazyka vo výchovnovzdelávacom procese u nepočujúcich žiakov. Výchovu a vzdelávanie žiakov v slovenskom posunkovom jazyku zabezpečujú špeciálni pedagógovia, ktorí ovládajú slovenský posunkový jazyk.

Procesu výchovy a vzdelávania nepočujúcich žiakov sa zúčastňujú aj nepočujúci pedagógovia, prirodzení užívatelia slovenského posunkového jazyka.

Používanie slovenského posunkového jazyka predstavuje riešenie osvojovania si jazyka ako systému hlavne u nepočujúcich detí, v niektorých prípadoch (ťažká nedoslýchavosť, pridružené postihnutia) i u nedoslýchavých detí.

Vo výchovno-vzdelávacom procese pedagóg zohľadňuje špecifiká u žiaka so sluchovým postihnutím, ktoré môžu byť prítomné:

- poruchy reči v lexikálno-sémantickej, morfológicko-syntaktickej, foneticko-fonologickej rovine,
- pridružené poruchy reči: dysláliu, dysprozódium (poruchy rytmu reči), dysfóniu (poruchy hlasu), narušené dýchanie, fufnavosť, poruchy plynulosti reči, iné,
- poruchy pozornosti,
- poruchy krátkodobej a dlhodobej pamäti,
- ťažkosti pri identifikácii, zapamätávaní a reprodukcii objektov,
- ťažkosti pri myšlienkových operáciách (chápanie abstraktných pojmov),
- prítomný pocit menejcennosti,
- oneskorenie sociálneho emocionálneho vývinu,
- nedostatky vo vývine psychomotorických zručností,
- zníženú mieru koncentrácie a vytrvalosti pozornosti,
- nerovnomerné výkony,
- zvýšenú unaviteľnosť a iné.

Väčšina žiakov má v dôsledku sluchového postihnutia ťažkosti so zvládnutím slovenského jazyka, z toho vyplývajú následne ťažkosti s učením sa cudzieho jazyka. Žiak so sluchovým postihnutím sa musí najprv naučiť komunikovať v slovenskom jazyku aby sa mohol učiť ďalší cudzí jazyk. Z uvedených dôvodov sa anglický jazyk sa začína učiť v 4. ročníku základnej školy pre žiakov so sluchovým postihnutím. Druhý cudzí jazyk u žiakov so sluchovým postihnutím je voliteľný a závisí od individuálnych schopností konkrétneho žiaka. Špecifický vyučovací predmet dramatická výchova je určený žiakom so sluchovým postihnutím. S prihliadnutím na to, že obsah vzdelávania špecifického vyučovacieho predmetu dramatická výchova je postavený na množstve skupinových hier a cvičení s určitými pravidlami, špecifický vyučovací predmet dramatická výchova nie je vhodný pre žiakov so sluchovým postihnutím a s poruchou aktivity a pozornosti, žiakov so sluchovým postihnutím a s autizmom a ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami, žiakov s poruchou aktivity a pozornosti a žiakov s autizmom a ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami.

V niektorých odôvodnených prípadoch nie je vhodná výučba špecifického vyučovacieho predmetu dramatická výchova v základnej škole pre žiakov so sluchovým postihnutím ani pre žiakov s narušenou komunikačnou schopnosťou.

Žiaci so sluchovým postihnutím a s poruchou aktivity a pozornosti, žiaci s poruchou aktivity a pozornosti, žiaci so sluchovým postihnutím a s autizmom a ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami, žiaci s autizmom a ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami, žiaci s narušenou komunikačnou schopnosťou môžu byť v zmysle platnej legislatívy oslobodení od výučby špecifického vyučovacieho predmetu dramatická výchova.

Žiaci s poruchou aktivity a pozornosti môžu mať namiesto výučby dramatickej výchovy výučbu špecifických vyučovacích predmetov čítanie a písanie hrou, pohybová výchova, terapeutické a korektívne cvičenia, prípadne iné individuálne cvičenia, žiaci s autizmom a ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami môžu mať výučbu špecifických vyučovacích predmetov rozvíjanie komunikačnej schopnosti a sociálnych zručností, rozvíjanie grafomotorických zručností a písanie, prípadne iné terapeutické, korektívne alebo individuálne cvičenia, žiaci s narušenou komunikačnou schopnosťou môžu mať výučbu špecifických vyučovacích predmetov individuálna logopedická intervencia, rozvíjanie špecifických funkcií, prípadne iné terapeutické, korektívne alebo individuálne cvičenia.

Pri hodnotení učebných výsledkov učiteľ rešpektuje psychický a fyzický zdravotný stav žiaka, druh a stupeň postihnutia, ak má vplyv na úroveň a výsledky práce žiaka v príslušnom predmete.

Učiteľ posudzuje učebné výsledky žiaka objektívne a primerane náročne, pričom prihliada aj na jeho vynaložené úsilie, individuálne schopnosti, záujmy a na predpoklady jeho ďalšieho vzdelávania po ukončení základnej školy.

U žiaka so sluchovým postihnutím, ktorý má výrazné rozdiely vo výkonoch v ústnej a písomnej skúške, sa pri skúšaní uprednostňuje forma, ktorá je pre neho výhodnejšia a ktorá predstavuje východisko pre hodnotenie jeho učebných výsledkov. Priebežne sa používajú všetky formy skúšania a hodnotenia, rešpektujúc druh a stupeň postihnutia.

V základnej škole pre žiakov so sluchovým postihnutím a v školských zariadeniach pre žiakov so sluchovým postihnutím vyučovacím a výchovným jazykom je štátny jazyk, ak zákon neustanovuje inak. Nepočujúci žiaci majú právo na výchovu a vzdelávanie v posunkovej reči nepočujúcich.

8 Organizačné podmienky na výchovu a vzdelávanie

Organizačné podmienky vzdelávania upravuje školský zákon, vyhláška o základnej škole a vyhláška o špeciálnych školách.

Pri organizácii podmienok na výchovu a vzdelávanie žiakov so sluchovým postihnutím je potrebné postupovať individuálne, podľa výsledkov špeciálnopedagogickej a psychologickkej diagnostiky žiakov. Vo všetkých organizačných formách vzdelávania je potrebné vytvárať žiakom so sluchovým postihnutím špecifické podmienky pre ich úspešné vzdelávanie a uspokojovanie ich špeciálnych výchovno-vzdelávacích potrieb, najmä

- Žiaci so sluchovým postihnutím, ktorí nemôžu splniť požiadavky príslušných vzdelávacích oblastí a štandardov sa vzdelávajú podľa individuálnych vzdelávacích programov.
- U žiakov so sluchovým postihnutím je možné voliteľné hodiny využiť aj na intenzívne vzdelávanie v určitej vzdelávacej oblasti v rámci individuálneho vzdelávacieho programu žiaka.
- V prípade individuálnej integrácie v bežnej triede základnej školy môže špeciálny pedagóg, školský špeciálny pedagóg na vyučovacích hodinách podľa potreby pracovať so žiakom/žiakmi so sluchovým postihnutím individuálne alebo v skupinkách podľa individuálneho vzdelávacieho programu žiaka/žiacov. Obsah, formy a postup vyučovania konzultuje s príslušným učiteľom.
- U žiakov so sluchovým postihnutím môže špeciálny pedagóg, školský špeciálny pedagóg, logopéd, školský psychológ v rámci vyučovania pracovať individuálne s vybranými žiakmi s cieľom systematickej, intenzívnej korekcie, terapie alebo reedukácie postihnutia, resp. poruchy.
- U žiakov so sluchovým postihnutím si stanovuje učiteľ dĺžku a štruktúru vyučovacej hodiny flexibilne, zohľadňujúc momentálny psychický stav, správanie a špecifické potreby žiakov, ktoré sú dôsledkom ich sluchového postihnutia.

9 Povinné personálne zabezpečenie vzdelávania

Platila všetky ustanovenia uvedené v príslušných štátnych vzdelávacích programoch. Dosiachnutie špeciálnopedagogických cieľov výchovy a vzdelávania, používanie špecifických metód a foriem výchovnovzdelávacej práce v základnej škole pre žiakov so sluchovým postihnutím sa uskutočňuje v spolupráci s jednotlivými pracovníkmi školy a to sú spravidla:

- učiteľ - špeciálny pedagóg / surdopéd,
- vychovávateľ – špeciálny pedagóg / surdopéd,
- pomocný vychovávateľ,
- logopéd / surdologopéd,
- psychológ,
- sociálny pracovník,
- detská sestra s audiologickým kurzom,
- technik.

Podľa potreby je súčasťou tímu aj asistent učiteľa, pedagóg, ktorý ovláda slovenský posunkový jazyk, tlmočník posunkovej reči a ďalší odborní zamestnanci.

Asistent učiteľa sa podieľa na utváraní podmienok nevyhnutných na prekonávanie najmä jazykových, zdravotných a sociálnych bariér žiaka so sluchovým postihnutím pri zabezpečovaní vzdelávacieho procesu.

Pedagóg, ktorý ovláda slovenský posunkový jazyk používa posunkový jazyk v procese vzdelávania nepočujúcich žiakov samostatne alebo simultánne s hovoreným jazykom. Od pedagóga ovládajúceho slovenský posunkový jazyk sa vyžaduje dobrá znalosť slovenského posunkového jazyka a slovenského jazyka.

Tlmočník posunkovej reči je osoba, ktorá podľa potreby tlmočí nepočujúcemu žiakovi z hovoreného jazyka do slovenského posunkového jazyka a naopak. Služby tlmočníka posunkovej reči využívajú nepočujúce alebo nedoslýchavé osoby, ktoré sa dorozumievajú prostredníctvom slovenského posunkového jazyka. Od tlmočníka posunkovej reči sa vyžaduje dobrá znalosť slovenského posunkového jazyka a slovenského jazyka.

V základných školách bežného typu výchovno-vzdelávaciu činnosť vykonávajú spravidla špeciálny pedagóg, asistent učiteľa, podľa potreby aj ďalší odborní zamestnanci a tlmočník posunkovej reči.

10 Povinné materiálno-technické a priestorové zabezpečenie výchovy vzdelávania

Materiálno-technické a priestorové zabezpečenie primárneho vzdelávania a nižšieho stredného vzdelávania je v súlade s požiadavkami formulovanými v príslušných štátnych vzdelávacích programoch a podľa potreby je doplnené o materiálno-technické a priestorové zabezpečenie, ktoré podporujú rozvíjanie komunikačných, reedukačných a kompenzačných kompetencií. Pre žiakov so sluchovým postihnutím je potrebné zabezpečiť aj špeciálne kompenzačné pomôcky, učebnice, v ktorých je implementovaný slovenský posunkový jazyk a pracovné zošity.

11 Podmienky na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri výchove a vzdelávaní

Platia všetky ustanovenia uvedené v príslušných štátnych vzdelávacích programoch.

12 Zásady a podmienky pre vypracovanie školských vzdelávacích programov

Platia všetky ustanovenia uvedené v príslušných štátnych vzdelávacích programoch. Školské vzdelávacie programy obsahujú špecifické vyučovacie predmety a odporúčame ich doplniť aj o ponuku iných činností zameraných na predchádzanie, zmiernenie alebo odstraňovanie nepriaznivých dôsledkov sluchového postihnutia.

PRÍLOHA 1

ŠPECIFICKÉ VYUČOVACIE PREDMETY PRE ŽIAKOV SO SLUCHOVÝM POSTIHNUTÍM

**KOMUNIKAČNÉ ZRUČNOSTI
PRE PRÍPRAVNÝ AŽ 4. ROČNÍK
PRE ŽIAKOV SO SLUCHOVÝM POSTIHNUTÍM**

CHARAKTERISTIKA PREDMETU

Obsahom vyučovania predmetu je systematické formovanie a rozvíjanie komunikačných zručností žiakov. S prihliadnutím na špecifické ciele predmetu, na druh a stupeň sluchového postihnutia u žiakov, predmet komunikačné zručnosti neobsahuje obsahové a výkonové štandardy.

Rozvíjanie komunikačných zručností kladie požiadavku navodzovať a sústavne rozvíjať medziosobnostnú komunikáciu medzi žiakom so sluchovým postihnutím a učiteľom, medzi žiakmi navzájom v rôznych komunikačných formách (hovorený jazyk, slovenský posunkový jazyk, posunkovaná slovenčina) podľa predpokladov a schopností žiaka. Učiteľ podporuje u žiaka sebadôveru, vedie žiaka ku koncentrácii, kontrole impulzívneho správania a prosociálnemu správaniu.

Obsahové zameranie, prostriedky a metódy práce sú podmienené zásadou individuálneho prístupu a individuálneho programovania. Na vyučovaní predmetu sa používajú také metódy práce, ktoré vyžadujú vysokú psychicko-komunikatívnu aktivitu každého žiaka a interakčno-komunikatívne vzťahy medzi žiakmi.

Každá komunikačná situácia sa citlivo využíva na dialóg so žiakom ako základnej metódy práce, v hovorenom jazyku, slovenskom posunkovom jazyku podľa možností a predpokladov žiaka. Podľa možností a predpokladov žiaka sa komunikácia so žiakom rozvíja všetkými dostupnými komunikačnými formami: v slovenskom posunkovom jazyku, posunkovanou slovenčinou, prstovou abecedou, v hovorenom jazyku, písomnou formou, pomocnými artikulačnými znakmi, neverbálnou komunikáciou, pantomímou, dramatizáciou a inými prostriedkami.

Komunikačné schopnosti sa rozvíjajú v spontánnych a navodených situáciách. V spontánnych a navodených situáciách sa opakujú gramatické javy osvojované v slovenskom jazyku a literatúre a iných predmetoch, najmä javy významné z hľadiska komunikatívnej využiteľnosti.

Komunikačné zručnosti žiakov so sluchovým postihnutím sa rozvíjajú

- a) v hrách a v rôznych činnostiach žiakov,
- b) témami zameranými na bežné životné situácie.

Obsah predmetu komunikačné zručnosti je rámcový a štruktúrovaný tak, aby sa systematicky rozvíjala receptívna, centrálna a expresívna zložka reči. V procese vyučovania predmetu komunikačné zručnosti si žiaci so sluchovým postihnutím upevňujú a rozširujú pasívnu a aktívnu slovnú zásobu, osvojujú nové pojmy v hovorenom alebo slovenskom posunkovom jazyku, prípadne v oboch jazykových systémoch. Spoznávajú význam piktogramov používaných v doprave, v zariadeniach a inštitúciách občianskej vybavenosti. Učia sa porozumieť informáciám na plagátoch, mapách a náčrtkoch. Oboznamujú sa s kultúrou, jej rôznymi podobami, učia sa pochopiť a vyjadriť v primeraných komunikačných formách umelecké prejavy a zážitky.

V prípade, že sa nepočujúci žiak v rámci predmetu komunikačné zručnosti učí slovenský posunkový jazyk ako jazykový systém, obsah vzdelávania daného predmetu sa primerane týmto požiadavkám upraví. Žiak si osvojuje zásobu slovenského posunkového jazyka a jeho gramatický systém.

Vyučovanie predmetu komunikačné zručnosti nadväzuje na vyučovanie všetkých predmetov primárneho vzdelávania v základnej škole pre žiakov so sluchovým postihnutím. Svojou podstatou upevňuje najmä vedomosti a komunikačné zručnosti získané na vyučovaní slovenského jazyka, prvouky a matematiky.

Predmet komunikačné zručnosti umožňuje plniť aj ciele etickej výchovy - stimulovať a pozitívne ovplyvňovať morálny vývin žiakov so sluchovým postihnutím, podporovať pozitívne myslenie a vlastnosti, sebadôveru, sebauvedomenie, oboznámiť žiakov s prosociálnymi hodnotami a postojmi.

CIELE

Cieľom vyučovania špecifického vyučovacieho predmetu komunikačné zručnosti je optimalizovať prijímanie, spracovanie, produkovanie a odovzdávanie informácií u žiaka so sluchovým postihnutím podľa jeho predpokladov a schopností.

OBSAH

1. Rozvíjanie receptívnej zložky reči v hovorenom jazyku

Rozvíjanie zrakového vnímania - priradovanie, vyberanie a radenie, porovnávanie, skladanie, výcvik priestorovej orientácie, odzieranie.

Rozvíjanie sluchového vnímania

- identifikácia rozlišovanie zvukového podnetu,
- vnímanie vibrácií hmatom i sluchom,
- vnímanie hudobných i nehudobných zvukov,
- vnímanie a rozoznávanie sily zvuku (hudby),
- vnímanie a rozoznávanie hlbokých a vysokých tónov, dlhých a krátkych tónov,
- rozlíšenie počtu zvukov (málo - veľa),
- vyjadrovanie napodobňovaním zvukovými nástrojmi, alebo predmetmi tempa, rytmu, sily zvuku,
- rozvíjanie schopnosti reagovania pohybom na zvuk rytmických nástrojov, na rýchle a pomalé tempo hudby,
- rytmizácia riekaniak s pohybovým vyjadrením,
- počúvanie hudby (zrakom, hmatom, sluchom),
- rozlišovanie slov podľa zvuku,
- rozlišovanie hudobných a nehudobných zvukov.

Rozvíjanie hmatového vnímania - poznávanie základných kvalít - hmotnosti, teploty, veľkosti predmetov, ich povrchu, polohy, smeru a umiestnenia.

2. Rozvíjanie receptívnej zložky reči v slovenskom posunkovom jazyku

Rozvíjanie zrakového vnímania - priradovanie, vyberanie a radenie, porovnávanie, skladanie, výcvik priestorovej orientácie.

3. Rozvíjanie centrálnej zložky reči (v hovorenom jazyku, v slovenskom posunkovom jazyku)

Chápanie pojmov.

Naplňanie pojmov konkrétnym obsahom.

4. Rozvíjanie expresívnej zložky reči (v hovorenom jazyku, v slovenskom posunkovom jazyku)

Pomenovanie predmetov, javov, dejov.

Tvorenie otázok a odpovedí.

Tvorenie viet.

Podporovanie samostatného vyjadrovania.

Rozprávanie podľa obrázku.

Rozprávanie krátkeho príbehu.

Dialóg na danú tému.

Dialogická reč - spresňovanie, obohacovanie úrovne slovníka, spresňovanie gramatickej štruktúry, otázok, rozvíjanie chápania zmyslového obsahu dialógu a určených rečových situácií.

Pantomíma - kombinácia s posunkami, kombinácia s dramatizáciou, kombinácia s psychodráмой (monológ, výmena rolí, svedomie, zrkadlo), kombinácia s výtvarným prejavom, kombinácia s tancom.

5. Rozvíjanie slovnej zásoby(v hovorenom jazyku, v slovenskom posunkovom jazyku)

Aktívna slovná zásoba

Pomenovanie konkrétnych predmetov, predmetov na obrázkoch, javov, dejov. Vyhľadávanie protikladov. Vytváranie asociácií.

Pasívna slovná zásoba

Oboznámenie s významom slova (posunku), identifikácia slova (posunku), identifikácia predmetov podľa opisu, synonymá.

Potencionálna slovná zásoba

Uskladňovanie štruktúralno-sémantickej analýzy odvodených slov (posunkov) .

Prenášanie významu pri stretnutí s viacvýznamovým slovom (posunkom).

Odhad významu nového slova (posunku) na základe situácie alebo obsahu.

Porovnávanie nového významu so starým (v podmienkach obsahu), podobnosť na základe vonkajších znakov, podobnosť podľa funkcie.

6. Orientácia a neverbálna komunikácia

Rozvíjanie schopnosti chápania významu piktogramov používaných v doprave, v zariadeniach a inštitúciách občianskej vybavenosti.

Rozvíjanie schopnosti porozumenia informáciám na plagátoch, mapách a náčrtkoch.

7. Kultúra v živote človeka so sluchovým postihnutím

Interpretácia umeleckého zážitku v rôznych komunikačných formách (návšteva divadla - balet, pantomíma), výstavy.

**KOMUNIKAČNÉ ZRUČNOSTI
PRE 5. AŽ . 9. ROČNÍK
PRE ŽIAKOV SO SLUCHOVÝM POSTIHNUTÍM**

CHARAKTERISTIKA PREDMETU

Obsahom vyučovania predmetu je systematické formovanie a rozvíjanie komunikačných zručností žiakov. Vyučovanie predmetu rozširuje praktické znalosti jazyka, privádza žiakov k zvnútorňovaniu jazyka a k uspokojovaniu komunikačných potrieb pri priamom alebo sprostredkovanom styku. Formovanie a rozvíjanie komunikačných zručností sa upevňuje podporovaním sebadôvery žiaka so sluchovým postihnutím a získavaním pozitívnych skúseností pri komunikácii.

S prihliadnutím na špecifické ciele predmetu, na druh a stupeň sluchového postihnutia u žiakov, predmet komunikačné zručnosti neobsahuje obsahové a výkonové štandardy.

Komunikačné zručnosti žiakov so sluchovým postihnutím rozvíjame

- a) v hrách a rôznych činnostiach žiakov
- b) témami zameranými na bežné životné situácie
- c) témami, ktoré sa vyučujú v rámci iných predmetov.

V spontánných a navodených situáciách sa opakujú témy osvojované v základnej výuke, najmä javy významné z hľadiska i komunikatívnej využiteľnosti.

Obsahové zameranie, prostriedky a metódy práce sú podmienené zásadou individuálneho prístupu a individuálneho programovania. Na vyučovaní predmetu sa používajú také metódy práce, ktoré vyžadujú vysokú psychicko-komunikatívnu aktivitu a interakčno-komunikatívne vzťahy. Komunikácia sa realizuje v najoptimálnejšom komunikačnom systéme.

Obsah predmetu komunikačné zručnosti je rámcový a štruktúrovaný tak, aby sa systematicky rozvíjala receptívna, centrálna a expresívna zložka reči. V procese vyučovania predmetu komunikačné zručnosti si žiaci so sluchovým postihnutím upevňujú komunikačné zručnosti osvojené vo výchovno-vzdelávacom procese na 1. stupni základnej školy, upevňujú a rozširujú si pasívnu a aktívnu slovnú zásobu, osvojujú nové pojmy v hovorenom alebo slovenskom posunkovom jazyku, prípadne v oboch jazykových systémoch.

Žiaci sa učia sluchom i vibračnými pocitmi rozlišovať zvuky, slová a vety v hovorenom jazyku. Slovnú zásobu v hovorenom jazyku si rozvíjajú aj prácou so slovníkom. Uvedomujú si prozodické faktory reči a oboznamujú sa s pravidlami vzájomnej komunikácie a bežných frazeologizmov rečovej etikety. Spoznávajú význam piktogramov a slovných označení a orientačných a informačných pokynov v hlavných svetových jazykoch. Oboznamujú sa s kultúrou, učia sa vyjadrovať svoje pocity z návštevy kultúrnych podujatí.

Predmet komunikačné zručnosti úzko súvisí s vyučovaním všetkých predmetov nižšieho sekundárneho vzdelávania. Optimálna komunikačná spôsobilosť a primerané komunikačné zručnosti sú predpokladom plnenia výchovno-vzdelávacích úloh predmetov nižšieho sekundárneho vzdelávania.

Predmet komunikačné zručnosti zvyšuje jazykové kompetencie a tým sa podieľa na plnení cieľa výchovy - príprave človeka so sluchovým postihnutím na plnohodnotné prežitie vlastného života.

CIELE

Cieľom vyučovania špecifického vyučovacieho predmetu komunikačné zručnosti je optimalizovať prijímanie, spracovanie, produkovanie a odovzdávanie informácií u žiaka so sluchovým postihnutím.

OBSAH

1. Rozvíjanie receptívnej zložky reči v hovorenom jazyku

Rozlišovanie viacerých zvukov sluchom i vibračnými pocitmi.

Rozlišovanie slov, viet

a) vnímaním rytmu reči

b) vnímaním rytmu reči a ostatných prozodických faktorov reči

c) fonetickým sluchom (u nedoslýchavých s ľahkou poruchou sluchu).

Počúvanie hudby (zrakom, hmatom, sluchom).

Rozvíjanie globálneho (celkového) odznerania.

Rozvíjanie vizuálneho, fonetického (čiastočného) odznerania.

Rozvíjanie ideologického odznerania (odzneranie, pri ktorom si žiak so sluchovým postihnutím slovo v kontexte vety domyslí).

2. Rozvíjanie receptívnej zložky reči v slovenskom posunkovom jazyku

Rozvíjanie zrakového vnímania - priradovanie, vyberanie a radenie, porovnávanie, skladanie, výcvik priestorovej orientácie.

3. Rozvíjanie centrálnej zložky reči (v hovorenom jazyku, v slovenskom posunkovom jazyku)

Chápanie pojmov.

Napĺňanie pojmov konkrétnym obsahom.

Výber a použitie adekvátneho pojmu.

4. Rozvíjanie expresívnej zložky reči (v hovorenom jazyku, v slovenskom posunkovom jazyku)

Rozvoj súvislej reči v rozličných formách hovoreného jazyka a posunkového jazyka (opísanie predmetov, udalostí).

Konstruovanie viet a súvetí (priradovaním slov k danému podnetovému slovu, zjednocovanie dvoch jednoduchých viet v jednu zložitú alebo jednoduchú s jedným rodom).

Dialóg, úvaha o prečítanom, exkurzia, diskusia o filme, televíznej relácii, športe, spoločenskom a politickom dianí, stretnutí s počujúcimi rovesníkmi a i. Chápanie zmyslového významu textu a účasť v dialógu.

Rozvoj dialogickej reči cez oporné slová.

Postavenie dialógu s oporou na ilustratívny materiál a opísanie vyobrazenej situácie

Pantomíma. Kombinácia pantomímy s posunkami. Kombinácia pantomímy s dramatizáciou a psychodramou. Kombinácia pantomímy s výtvarným prejavom. Kombinácia pantomímy s tancom.

5. Rozvíjanie slovnej zásoby (v hovorenom jazyku, v slovenskom posunkovom jazyku)

Práca so slovníkom (slovníkové cvičenia zamerané na spresnenie lexikálneho významu slov a viet).

Osvojovanie a upevňovanie odborného slovníka.

Osvojovanie a upevňovanie slov obecného charakteru, spresnenie a rozšírenie významu slov (poznatie jeho významu v kontexte).

Tvorenie slov odvodzovaním a skladaním.

Zjednocovanie slov v synonymický rad na základe jednoty významu

Objasňovanie rozdielov synonym

Asociácie (vybavovanie slov na dané podnetové slovo).

6. Prozodické faktory reči

Rozvíjanie syntaktickej funkcie rečovej prozódie (vytváranie primeranej modulácie hlasu pri oznamovacej, rozkazovacej, opytovacej vete).

Rozvíjanie emočnej prozódie (vnášanie citov do rozprávania - vyjadrenie hnevu, radosti, strachu alebo smútku).

Rozvíjanie umiestňovania prízvukov v rečovom prejave v súhlase s variovaným obsahom rečovej komunikácie.

7. Upevňovanie pravidiel vzájomnej komunikácie a bežných frazeologizmov rečovej etikety

Zodpovedajúce správanie sa, póza pri reči, zdvorilé formulácie od otázky k odpovedi, schopnosť viesť rozhovor.

8. Orientácia a nonverbálne dorozumievanie

Rozvíjanie schopnosti chápania významu piktogramov používaných v doprave, v zariadeniach a inštitúciách občianskej vybavenosti.

Rozvíjanie schopnosti chápania významu slovného označenia orientačných a informačných pokynov v hlavných svetových jazykoch (WC, vchod, východ, úschovňa atď.).

Nácvik paličkového (čitateľného) rukopisu.

Rozvíjanie schopnosti porozumenia informáciám na plagátoch, mapách a náčrtkoch.

9. Kultúra v živote človeka so sluchovým postihnutím

Význam kultúrnych podujatí.

Balet, pantomíma, výstavy obrazov.

Interpretácia umeleckého zážitku komunikatívnymi prostriedkami.

Kultúra nepočujúcich.

PROCES

Odporúčame učiteľom, aby pristupovali k vymedzenému obsahu ako k otvorenému systému, čo znamená, že učivo môžu dopĺňať či redukovať. Jednotlivé osnovné heslá plnia funkciu námetov na jednotlivé hodiny, čiže učiteľ si zvolí také, ktoré podľa jeho názoru sú potrebné pre žiakov z aspektu ich praktického využitia. Takto štrukturovaná osnova vytvára dostatok priestoru pre iniciatívu učiteľov z hľadiska obsahu i rozsahu.

Vyučujúci rozhoduje o spôsobe riadenia vyučovacieho procesu a usiluje sa o dosiahnutie optimálnych výsledkov. Vyučovanie organizuje tak, aby žiaci mali možnosť čo najčastejšie vykonávať reálne komunikačné činnosti.

Prístupom k žiakom, voľbou aktivizujúcich organizačných foriem práce, stimulovaním myšlienkovej a rečovej činnosti žiakov pomocou podnetne sformulovaných úloh, uplatňovaním individuálneho prístupu (napr. ukladaním úloh rôzneho stupňa náročnosti jednotlivcom alebo skupinám žiakov podľa ich úrovne) vyučujúci prispieva k tomu, aby žiaci mali po kladne hodnotených výkonoch pocit spokojnosti a úspechu a tak sa podporila ich poznávací aktivita v predmete.

Na zistenie toho, či sme dosiahli ciele, volíme také formy kontroly, ktoré umožňujú zistiť, na akej úrovni sú žiaci schopní riešiť konkrétne komunikačné úlohy.

Dosiahnutie komunikačných schopností žiaka so sluchovým postihnutím závisí aj od angažovanosti a tvorivého prístupu pedagógov pri didakticko-metodickom stvárnení celého pedagogického procesu zameraného na rozvoj komunikačných zručností žiaka.

**SLOVENSKÝ POSUNKOVÝ JAZYK
PRE PRÍPRAVNÝ AŽ 4. ROČNÍK
PRE ŽIAKOV SO SLUCHOVÝM POSTIHNUTÍM**

CHARAKTERISTIKA PREDMETU

Prijatím Zákona č. 149/1995 o posunkovej reči nepočujúcich osôb na základe § 4, ods. b je stanovené nepočujúcim osobám právo na vzdelávanie v posunkovej reči. V zmysle § 12, odst. 4 a § 144 odst. 3 zákona č. 245/2008 Z.z. je toto právo zabezpečené.

Výučba slovenského posunkového jazyka v procese výchovy a vzdelávania žiakov so sluchovým postihnutím sa uskutočňuje v súlade so školským vzdelávacím programom, ktorý predpokladá výučbu a používanie slovenského posunkového jazyka vo výchovnovzdelávacom procese, najmä u nepočujúcich žiakov. Používanie slovenského posunkového jazyka predstavuje riešenie osvojovania si jazyka ako systému u žiakov so sluchovým postihnutím, najmä u nepočujúcich žiakov.

Predmet slovenský posunkový jazyk vyučujú primárne nepočujúci špeciálni pedagógovia, ktorí sú prirodzení používatelia tejto formy komunikácie alebo počujúci špeciálni pedagógovia, ktorí ovládajú slovenský posunkový jazyk a bežne ho v komunikácii používajú.

Základnou funkciou vyučovania slovenského posunkového jazyka v prípravnom až 4. ročníku základnej školy pre žiakov so sluchovým postihnutím je zoznámiť žiakov so sluchovým postihnutím so slovenským posunkovým jazykom, naučiť ich základy slovenského posunkového jazyka a najmä rozvíjať vyjadrovacie (komunikačné) schopnosti v slovenskom posunkovom jazyku.

CIELE

Cieľom vyučovania slovenského posunkového jazyka v prípravnom až 4. ročníku základnej školy pre žiakov so sluchovým postihnutím je:

- a) oboznámiť žiakov so slovenským posunkovým jazykom, o aký jazyk ide, kto sa ním dorozumieva,
- b) získať schopnosť vyjadrovať sa v slovenskom posunkovom jazyku do takej miery, aby sa vedeli dorozumieť v bežných životných situáciách,
- c) osvojiť si vekuprimerané znalosti o slovenskom posunkovom jazyku,
- d) rozvíjať gramatické myslenie, naučiť sa základy slovenského posunkového jazyka,
- e) naučiť ich samostatne pracovať so dostupnými slovníkmi a zdrojmi slovenského posunkového jazyka (internet, CD, DVD, knihy, učebnice)

V prvom roku vyučovania predmetu slovenský posunkový jazyk žiaci spoznávajú alebo si rozvíjajú základnú posunkovú zásobu. V ďalších ročníkoch si žiaci upevňujú a rozširujú pasívnu a aktívnu posunkovú zásobu, osvojujú si nové pojmy v slovenskom posunkovom jazyku. Jednotlivé posunky a posunkové spojenia si žiaci osvojujú jednoduchou a zábavnou formou. Žiaci pracujú s obrázkami, kreslia, veľa opakujú po učiteľovi, učia sa vlastné mená, mená členov rodiny, predmety v triede, farby, čísla. Učia sa základy slovenského posunkového jazyka.

Učiteľ prihliada na individuálne schopnosti žiakov, na jeho znalosť slovenského posunkového jazyka a prispôbuje množstvo aj obsah učiva každému žiakovi. Prihliada aj na rodinné zázemie žiaka, na to či má rodičov, ktorí so žiakom komunikujú v slovenskom posunkovom jazyku. Základnou vyučovacou metódou je napodobňovanie komunikácie učiteľa a žiakov v slovenskom posunkovom jazyku.

Pre dané učebné ciele platí použitie známych tém z každodenného života a každodenných štandardných situácií. Obsah voliteľného predmetu slovenský posunkový jazyk je rámcový a štruktúrovaný tak, aby sa systematicky rozvíjala receptívna, centrálna a expresívna zložka

jazyka. Pedagóg si obsah môže tvorivo dopĺňať, sám si určuje postupnosť tematických okruhov v nadväznosti na učivo iných predmetov daného ročníka.

OBSAH

Slovenský posunkový jazyk pozostáva z posunkov (lexikálnych prostriedkov) a tie z manuálnych komponentov, ktoré sú produkované rukou/rukami, a z nemanuálnych komponentov, kde patrí výraz tváre, pohyby hlavy a hornej časti tela, a ich gramatických prostriedkov. Slovenský posunkový jazyk má všetky podstatné vlastnosti jazyka. Má viacero odlišností od hovoreného jazyka. Niektorí žiaci si slovenský posunkový jazyk osvojujú ako svoj prvý jazyk. Slovenský posunkový jazyk má motoricko-vizuálnu modalitu a realizuje sa v slovenskej posunkovej reči. Je prirodzeným jazykom slovenskej komunity Nepočujúcich.

Slovenský posunkový jazyk:

- je používaný pre rôzne účely - slúži na dorozumievanie, ale je i nástrojom myslenia,
- je používaný určitou skupinou ľudí - Nepočujúcimi a ich priaznivcami,
- má základné komponenty - posunok sa dá rozložiť na menšie jednotky – prvky a zároveň sa dá spájať do väčších celkov,
- je systémom - má pevné pravidlá - pre spôsob, ktorým sú základné prvky posunku vytvárané, existujú určité pravidlá,
- je arbitrárny, aj keď má prvky ikonickosti,
- je vnímaný vizuálne,
- má svoje jazykové roviny – foneticko-fonologickú, gramatickú, lexikálnu a sémantickú, pričom používanie je viazané na štylistiku a pragmatiku slovenského posunkového jazyka,
- sa vyvíja – v závislosti od spoločnosti ako každý živý jazyk.

Obsahový a výkonový štandard predmetu slovenský posunkový jazyk pre primárne vzdelávanie zahŕňa cieľové požiadavky na vedomosti a zručnosti, ktoré si žiaci so sluchovým postihnutím majú osvojiť v priebehu jednotlivých ročníkov na prvom stupni základnej školy pre žiakov so sluchovým postihnutím. Obsahové a výkonové štandardy predmetu slovenský posunkový jazyk pre primárne vzdelávanie sú vypracované podľa Spoločného európskeho referenčného rámca pre jazyky (SEERR). Jeho cieľom je posilniť osvojenie si slovenského posunkového jazyka ako funkčného prirodzeného jazyka komunity Nepočujúcich na Slovensku.

Spoločný názov pre úroveň A1 a A2 je používateľ základného jazyka (independent learner), čo predpokladá, že učitelia sa ovláda jazyk v základnom rozsahu, čo mu umožňuje opisovať každodenné situácie predvídateľného obsahu, i keď vo všeobecnosti je nútený obsah výpovede obmedziť a hľadať slová. Požiadavky kladené na učiaceho sa predpokladajú jeho uvedomelý prístup k osvojeniu si cudzieho jazyka. Táto koncepcia umožňuje učiacemu sa, aby sa na základe vlastného uváženia rozhodol, do akej miery bude cudzí jazyk v budúcnosti používať a sám si zvolil úroveň náročnosti.

Základná úroveň A sa ďalej delí na úroveň A1 (fáza objavovania/oboznamovania sa s jazykom) a úroveň A2 (počiatočná fáza využívania základných komunikačných nástrojov).

Žiaci primárneho vzdelávania majú na konci druhého ročníka základnej školy pre žiakov so sluchovým postihnutím dosiahnuť komunikačnú úroveň A1 a na konci štvrtého ročníka základnej školy pre žiakov so sluchovým postihnutím dosiahnuť komunikačnú úroveň A2.1, podľa Spoločného európskeho referenčného rámca pre jazyky (referenčný rámec). Kompletnú úroveň A2 podľa referenčného rámca majú dosiahnuť žiaci po skončení piateho ročníka. Označenie úrovni A1 a A2 je používateľ základného jazyka.

Charakteristika úrovne A1 podľa referenčného rámca je nasledujúca: Rozumie známym každodenným výrazom a najzákladnejším frázam, ktorých účelom je uspokojenie konkrétnych potrieb, a tieto výrazy a frázy dokáže používať. Dokáže predstaviť seba aj iných a dokáže klásť a odpovedať na otázky o osobných údajoch, ako napríklad kde žije, o ľuďoch, ktorých pozná, a o veciach, ktoré vlastní. Dokáže sa dohovoriť jednoduchým spôsobom za predpokladu, že partner v komunikácii rozpráva pomaly a jasne a je pripravený mu pomôcť (Spoločný európsky referenčný rámec pre jazyky, 2006, s. 26).

Charakteristika úrovne A2 podľa referenčného rámca je nasledujúca: Rozumie vetám a často používaným výrazom vzťahujúcim sa na oblasti, ktoré sa ho bezprostredne týkajú (napríklad najzákladnejšie informácie o sebe, o rodine, nakupovaní, miestnom zemepise a o zamestnaní). Dokáže komunikovať v jednoduchých a rutinných úlohách vyžadujúcich si jednoduchú a priamu výmenu informácií o známych a bežných záležitostiach. Dokáže jednoduchými termínmi opísať svoje rodinné zázemie, bezprostredné okolie a záležitosti v oblastiach nevyhnutných potrieb (Spoločný európsky referenčný rámec pre jazyky, 2006, s. 26).

Cieľom vyučovania slovenského posunkového jazyka na prvom stupni základnej školy pre žiakov so sluchovým postihnutím je výrazne rozvíjať vyjadrovacie schopnosti žiakov v slovenskom posunkovom jazyku a osvojiť si základné pravidlá používania slovenského posunkového jazyka. Žiaci si prehlbujú schopnosť vyjadrovať sa jasne a jednoducho v posunkoch a výpovediach slovenského posunkového jazyka.

Vyučovanie slovenského posunkového jazyka prebieha na pozadí silného emocionálneho zážitku, má motivačný vplyv na zainteresovanie žiaka vo vzdelávacom procese, pretože po prvýkrát sa žiak v škole cíti nielen ako adresát, ale ako rovnocenný subjekt vzdelávania. Pestovaním pozornosti k slovenskému posunkovému jazyku, zameraním nielen na presné, ale aj bohaté a kultivované vyjadrovanie sa, vytvára kladný vzťah k jazyku komunity Nepočujúcich, úctu k nemu ako k nositeľovi národnej kultúry a tradícií. Vyučovanie slovenského posunkového jazyka v primárnom vzdelávaní pozitívne mení postoj žiaka k sebe samému, životu a k vzdelaniu ako celoživotnej hodnote.

Obsahový a výkonový štandard predmetu slovenský posunkový jazyk sa opiera o jednotlivé témy a gramatické charakteristiky slovenského posunkového jazyka, ktoré odzrkadľujú veku primerané jazykové potreby žiakov so sluchovým postihnutím a zároveň zohľadňujú históriu, tradície komunity Nepočujúcich.

Témy súvisia s témami ďalších predmetov prvouka, prírodoveda, vlastiveda, výtvarná výchova čiže rozvíjajú sa medzipredmetové vzťahy.

Gramatika slovenského posunkového jazyka sa vyučuje priebežne v súvislosti s preberanými témami, pričom jednotlivé gramatické pravidlá sa využívajú na konkrétnych komunikačných situáciách a aj v komunikácii sa utvrdzujú.

Poradie tém a gramatiky je v kompetencii školy (podľa svojich podmienok). Obsahový a výkonový štandard je odporúčaním, školy obsahový a výkonový štandard môžu prispôbiť potrebám svojich žiakov.

Témy

1. Predstavenie, popis človeka
2. Moja rodina a príbuzenské vzťahy v rodine
3. Farby a tvary
4. Čísla
5. Materiály a veci okolo nás
6. Čas
7. Režim dňa/týždňa
8. Oblečenie
9. Doprava
10. Škola, do ktorej chodím
11. Môj domov
12. Jedlo a nápoje
13. Oslava
14. Nakupovanie
15. Inštitúcie a služby
16. Krajina a mestá
17. Záľuby a voľný čas
18. Prstové znaky

Žiak si priebežne precvičuje hrubú a jemnú motoriku, mimiku, vyjadrenie základných citových stavov mimikou a nemanuálnym správaním, precvičuje si pohyby hlavy a hornej časti tela. Zároveň si precvičuje predstavivosť s použitím pozície predmetov v posunkovom priestore.

Slovenský posunkový jazyk - úroveň A1 – A2.1

Téma	Obsah (obsahový štandard)	Jazykový a kultúrny obsah	Komunikačné kompetencie (výkonový štandard)
Predstavovanie, popis osoby	<ol style="list-style-type: none"> 1. Základný popis človeka (muž, žena, vzhľad osoby) 2. Ukazovanie na osoby 3. Predstavovanie 4. Pozdravy 	<ul style="list-style-type: none"> • menné posunky • dopĺňacie otázky (nemanuálny komponent) • ukazovacie zámenná (poukazovanie na osoby) • jednoduché pozitívne a negatívne vety • rozlíšenie prídavných mien 	<ul style="list-style-type: none"> • žiak sa vie predstaviť, povedať svoje krstné meno v prstových znakoch a má svoj menný posunok • žiak sa vie pozdraviť • žiak vie určiť osobu, že to je muž, žena, chlapec, dievča, dieťa • žiak vie určiť výšku postavy osoby (vysoká, stredná, nízka), druhy vlasov u osoby (dlhé, krátke, kónsky chvost, vrkoč), vie povedať, či človek má okuliare, fúzy a brada • žiak vie ukázať, kde sa nachádzajú osoby • žiak vie používať dopĺňaciu otázku aj s použitím nemanuálneho komponentu • žiak vie rozlišovať prídavné mená medzi malým a veľkým • žiak vie odpovedať jednoduchou vetou • žiak vie pozdraviť • žiak sa vie spýtať: Ako sa voláš?, Ako vyzerá človek?, Kto je to?
Moja rodina a príbuzenské vzťahy v rodine	<ol style="list-style-type: none"> 1. Moja rodina 2. Príbuzenské vzťahy v rodine 3. Vlastnosti členov rodiny 	<ul style="list-style-type: none"> • privlastňovacie zámenná • syntaktický priestor • zhodové slovesá • zápor • zisťovacie otázky (nemanuálny komponent) • pohyb hlavy pri posunkovej 	<ul style="list-style-type: none"> • žiak vie pomenovať svojich členov základnej rodiny a ďalších členov rodiny • žiak vie vyjadriť vlastnosti členov rodiny • žiak vie povedať áno alebo nie, vie prosiť, rozlúčiť sa, poďakovať, ospravedlniť sa • žiak vie používať priestor pre vytýčené osoby • žiak vie používať

		otázke AKO	<ul style="list-style-type: none"> privlastňovacie zámená žiak chápe zhodovým slovesám: spýtať sa, odpovedať žiak vie používať zápor - nepravidelné sloveso (NEMAŤ) žiak sa vie spýtať: Kto je to?, Ako sa máš? žiak vie používať zisťovaciu otázku aj s použitím nemanuálneho komponentu
Farby a tvary	<ol style="list-style-type: none"> Farby Geometrické tvary Geometrické telesá Špecifikátory tvaru a veľkosti 	<ul style="list-style-type: none"> pravidlá správania komunity Nepočujúcich špecifikátory tvaru a veľkosti ukazovacie zámená (poukazovanie na veci) simultánna artikulácia jednoručných posunkov zápor vyjadrenie príčiny 	<ul style="list-style-type: none"> žiak vie pomenovať geometrické tvary a telesá a farby žiak vie ukázať, kde sa nachádzajú tvary, telesá a farby žiak vie znázorniť rôzne tvary detailnejšie žiak vie znázorniť tvary a telesá ako jazykové prostriedky ku klasifikátorom a špecifikátorom žiak vie používať zápor žiak vie používať simultánnu artikuláciu jednoručných posunkov pri zozname (s používaním čísloviek) žiak vie vyjadriť príčinu posunkom DÔVOD žiak sa vie spýtať: Aká je to farba?, Aký je to tvar?
Čísla	<ol style="list-style-type: none"> Základné číslovky do 100 (1 000) Radové číslovky Vek človeka 	<ul style="list-style-type: none"> základné číslovky radové číslovky špecifické číslovky pri odhade čísel porovnávanie (používanie viacvýznamového posunku AKO) 	<ul style="list-style-type: none"> žiak vie ukázať základné číslovky do 100 (1 000) žiak vie ukázať radové číslovky od 1. do 10. žiak vie ukázať základné číslovky podľa veku a číslovky podľa odhadu veku človeka žiak vie rozlišovať medzi základnými, radovými číslovkami a špecifickými

			<p>číslovkami podľa odhadu čísel</p> <ul style="list-style-type: none"> • žiak vie používať vety s porovnávaním (napr. rovnako starší ako ja, starší ako ja) • žiak sa vie spýtať: Koľko máš rokov?
Materiály a veci okolo nás	<ol style="list-style-type: none"> 1. Druhy materiálu 2. Veci okolo nás 	<ul style="list-style-type: none"> • ukazovacie zámená (poukazovanie na veci) • priestorové vzťahy 	<ul style="list-style-type: none"> • žiak vie pomenovať druhy materiálu (drevo, kov, sklo, keramika, papier, textil, látka, plast, umelá hmota) • žiak vie pomenovať veci okolo nás v triede, v spálni na internáte, doma v izbe • žiak vie ukázať výrazy napr. vedľa, za, pred, pod, nad, oproti, hore, dole • žiak sa vie spýtať: Čo je to? • žiak vie vyjadrovať, čo sa mu páči a čo sa mu nepáči
Čas	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kalendár 2. Časová os A 3. Hodiny 	<ul style="list-style-type: none"> • radové číslovky pri dátumoch • používanie časovej osi A • inkorporácia 	<ul style="list-style-type: none"> • žiak vie pomenovať dni v týždni, mesiace v roku • žiak vie ukázať číslovky dátumu • žiak dokáže porozumieť časovej osi A s odkazom na minulosť, súčasnosť a budúcnosť • žiak sa vie spýtať: Koľko je hodín? •
Režim dňa/týždňa	<ol style="list-style-type: none"> 1. Režim dňa v škole 2. Režim dňa doma 3. Režim týždňa 	<ul style="list-style-type: none"> • priestorové slovesá • typy sloviess 	<ul style="list-style-type: none"> • žiak vie vyjadrovať svoje činnosti v škole aj mimo školy, ba i doma • žiak vie vyjadrovať činnosti v škole v rámci celého týždňa • žiak vie používať priestorové slovesá • žiak vie rozlišovať medzi tromi typmi sloviess • žiak sa vie spýtať: Čo robí?
Oblečenie	<ol style="list-style-type: none"> 1. Základné druhy oblečenia 2. Veľkosť 	<ul style="list-style-type: none"> • ukazovacie zámená (poukazovanie na 	<ul style="list-style-type: none"> • žiak vie ukázať v zámenách počet väčší ako jeden v týchto typoch výrazoch

	oblečenia	<p>veci a zámená typu množného čísla)</p> <ul style="list-style-type: none"> • špecifikátory tvaru a veľkosti • modálne a sponové slovesá • nepravidelné slovesá 	<p>napr. MY-DVAJA (ja + ty), ONI-TRAJA, VY-ŠTYRIA</p> <ul style="list-style-type: none"> • žiak vie pomenovať základné druhy oblečenia a vie určiť veľkosti oblečenia • žiak vie popísať oblečenie (napr. krátke tričko, pruhovaný sveter, hrubý kabát, károvaná košeľa) • žiak používa modálne a sponové slovesá a ich nepravidelné slovesá • žiak sa vie spýtať s použitím modálnych a sponových slovies
Doprava	<ol style="list-style-type: none"> 1. Dopravné prostriedky 2. Doprava 3. Cesta do školy a domov 	<ul style="list-style-type: none"> • klasifikátory dopravných prostriedkov • topografický priestor (priestorové vzťahy) • ikonické číslovky • časové trvanie v hodinách 	<ul style="list-style-type: none"> • žiak vie používať klasifikátory dopravných prostriedkov • žiak vie vyjadrovať priestorové usporiadanie medzi miestami • žiak vie používať ikonické číslovky pri MHD a časové trvanie v hodinách • žiak sa vie spýtať: Ako cestuješ do školy/domov? •
Škola, do ktorej chodím	<ol style="list-style-type: none"> 1. Moja škola 2. Moja trieda 3. Učebné predmety 4. Činnosti 	<ul style="list-style-type: none"> • topografický priestor • klasifikátory celého predmetu • špecifikátor tvaru a veľkosti • posunky vyjadrujúce priebeh deja • číslovky podľa ročníkov a známok 	<ul style="list-style-type: none"> • žiak vie popisovať miestnosti v škole • žiak vie popisovať miestnosť triedy • žiak vie vymenovať učebné predmety, ktoré sa učí • žiak vie používať klasifikátory celého predmetu • žiak vie používať posunky vyjadrujúce priebeh deja • žiak pozná číslovky podľa ročníkov a známok • žiak sa vie spýtať: Kam chodíš do školy?
Môj domov	<ol style="list-style-type: none"> 1. Môj dom/byt 2. Nábytok 3. Veci, ktoré vlastním 	<ul style="list-style-type: none"> • priestorové vzťahy predmetov • klasifikátory celého predmetu • vyjadrenie 	<ul style="list-style-type: none"> • žiak vie popisovať miestnosti v dome/byte • žiak vie pomenovať základné druhy nábytku • žiak vie vymenovať tie

		<p>množného čísla</p> <ul style="list-style-type: none"> špecifikátor tvaru a veľkosti 	<p>veci, ktoré vlastní</p> <ul style="list-style-type: none"> žiak vie používať klasifikátory celého predmetu a množné čísla predmetov žiak sa vie spýtať: Kde bývaš? žiak vie vyjadrovať, aké veci sa mu páčia a aké sa mu nepáčia
Jedlo a nápoje	<ol style="list-style-type: none"> Jedlo Nápoje Ovocie Zelenina 	<ul style="list-style-type: none"> dopĺňacie a zisťovacie otázky vylučovacia otázka klasifikátory držania vyjadrenie množného čísla inkorporácia 	<ul style="list-style-type: none"> žiak vie pomenovať druhy jedla, nápoja, ovocia a zeleniny žiak vie používať klasifikátory držania nápoja, jedla a ovocia žiak vie používať vylučovaciu otázku žiak vie používať množné čísla predmetov žiak vie vyjadrovať inkorporáciu slovies JESŤ a PIŤ žiak sa vie spýtať: Aké jedlo by si chcel? Aký nápoj by si chcel?
Oslava	<ol style="list-style-type: none"> Narodeniny, meniny, blahoželanie Svadba Výročie organizácie, školy 	<ul style="list-style-type: none"> lokatívne zhodové slovesá zhodové slovesá 	<ul style="list-style-type: none"> žiak vie pomenovať výrazy, ktoré patria k oslave žiak dokáže zablahoželať k narodeninám, opísať narodeninovú oslavu žiak používa lokatívne zhodové slovesá MAŤ a VEDIEŤ a zhodové slovesá (POZVAŤ, POSLAŤ) žiak vie sa spýtať: Kedy máš narodeniny/meniny?, Kde si sa narodil?
Nakupovanie	<ol style="list-style-type: none"> Základné druhy obchodov Základné veci v danom druhu obchodu Druhy a spôsoby nákupu a platenia 	<ul style="list-style-type: none"> slovesný aspekt – opakovanie deja číslovky o peniazoch zhodové slovesá vyjadrenie rozkazu a prosby 	<ul style="list-style-type: none"> žiak vie pomenovať základné druhy obchodov a základnú druhy tovaru žiak vie ukázať základné čísla v peniazoch v posunkoch žiak vie rozlíšiť deje medzi jednorazovými

			<p>a opakovanými</p> <ul style="list-style-type: none"> • žiak pozná číslovky o peniazoch • žiak používa zhodové slovesá • žiak vie vyjadriť prosbu a rozkaz • žiak sa vie spýtať: Koľko to stojí? •
Inštitúcie a služby	<ol style="list-style-type: none"> 1. Inštitúcie a služby 2. Činnosti v rôznych inštitúciách 3. Zamestnanie svojich členov rodiny 	<ul style="list-style-type: none"> • vyjadrenie množného čísla • používanie predložky v • sloveso „ísť do“ 	<ul style="list-style-type: none"> • žiak vie pomenovať základné druhy inštitúcií a služieb (pošta, úrad, banka, nemocnica, kaderníctvo, pneuservis ap.) • žiak vie vyjadriť rôzne činnosti v inštitúciách • žiak vie vysloviť zamestnanie svojich členov rodiny • žiak vie vyjadriť množné čísla • žiak vie používať predložku v (=TAM) • žiak používa sloveso „ísť do“ (=SMER) • žiak vie sa spýtať: Kam ideš?, Čo je nového?
Krajina a mestá	<ol style="list-style-type: none"> 1. Základný geografický popis krajiny Slovenska 2. Svetové strany 3. Známe mestá a obce na Slovensku a ich kultúrne a historické pamiatky 4. Susedné štáty Slovenska 	<ul style="list-style-type: none"> • priestorové vzťahy predmetov • špecifikátory tvaru a veľkosti • násobné číslovky miery 	<ul style="list-style-type: none"> • žiak vie vymenovať známe mestá a obce na Slovensku a susedné štáty Slovenska, svetové strany • žiak vie pomenovať základné geografické prvky krajiny Slovenska (napr. hora, rieka, vrch, Tatry) • žiak sa vie orientovať mestá a susedné štáty na mape • žiak vie používať násobné číslovky miery
Záľuby a voľný čas	<ol style="list-style-type: none"> 1. Záľuby 2. Voľný čas 3. Základné druhy filmov 4. Základné druhy 	<ul style="list-style-type: none"> • slovesný aspekt – opakovanie a trvanie deja 	<ul style="list-style-type: none"> • žiak vie vyjadrovať o svojich záľubách a činnosti vo voľnom čase • žiak vie pomenovať základné druhy filmov a

	športu		športu <ul style="list-style-type: none"> • žiak sa vie spýtať: Aké sú tvoje záľuby?
Prstové znaky	<ol style="list-style-type: none"> 1. Jednoručná prstová abeceda 2. Dvojručná prstová abeceda 3. Pomocné artikulačné znaky 	<ul style="list-style-type: none"> • druhy prstových znakov 	<ul style="list-style-type: none"> • žiak má vypestovanú zručnosť daktylovania • žiak vie odlišovať medzi jednoručnou a dvojručnou prstovou abecedou a pomocnými artikulačnými znakmi • žiak vie vydaktylovať svoje meno, adresu bydliska

Gramatika slovenského posunkového jazyka

Žiak priebežne spoznáva jednotlivé jazykové roviny slovenského posunkového jazyka. Osvojuje si základy gramatiky slovenského posunkového jazyka:

- ukazovacie a privlastňovacie zámená,
- typy (triedy) slovies,
- slovesný aspekt,
- číslovky
- vyjadrovanie množného čísla,
- vyjadrovanie času,
- používanie viacvýznamového posunku v TOM,
- tvorba otázok,
- vyjadrenie podmienky,
- vyjadrenie rozkazu a prosby,
- vyjadrenie záporu,
- vyjadrenie vlastností predmetov a javov a bližších okolností deja,
- inkorporácia,
- simultánna artikulácia dvoch rúk,
- klasifikátory v posunkovom jazyku,
- priestorové vzťahy,
- small space a live space,
- striedanie (zmena) rolí,
- slovosled.

PROCES

Na výučbu predmetu slovenský posunkový jazyk možno spájať žiakov z rôznych tried a ročníkov.

Odporúčame učiteľom, aby pristupovali k vymedzenému obsahu ako k otvorenému systému, čo znamená, že učivo môžu dopĺňať či redukovať. Jednotlivé témy plnia funkciu námetov na jednotlivé hodiny, čiže učiteľ si zvolí také, ktoré podľa jeho názoru sú potrebné pre žiakov z aspektu ich praktického využitia. Takto štrukturovaná osnova vytvára dostatok priestoru pre iniciatívu učiteľov z hľadiska obsahu i rozsahu.

Vyučujúci rozhoduje o spôsobe riadenia vyučovacieho procesu a usiluje sa o dosiahnutie optimálnych výsledkov. Vyučovanie organizuje tak, aby žiaci mali možnosť čo najčastejšie vykonávať reálne komunikačné činnosti v slovenskom posunkovom jazyku podľa ich predpokladov a schopností.

Prístupom k žiakom, voľbou aktivizujúcich organizačných foriem práce, stimulovaním myšlienkovej a rečovej činnosti žiakov pomocou podnetne sformulovaných úloh, uplatňovaním individuálneho prístupu (napr. ukladaním úloh rôzneho stupňa náročnosti jednotlivcom alebo skupinám žiakov podľa ich úrovne) vyučujúci prispieva k tomu, aby žiaci mali po kladne hodnotených výkonoch pocit spokojnosti a úspechu a tak sa podporila ich poznávacía aktivita v predmete.

Na zistenie toho, či sme dosiahli ciele, volíme také formy kontroly, ktoré umožňujú zistiť, na akej úrovni sú žiaci schopní riešiť konkrétne komunikačné úlohy.

Predmet neklasifikujeme, ani nehodnotíme slovne, na vysvedčení a v katalógovom liste uvádzame „absolvoval/neabsolvoval“, v zmysle metodických pokynov na hodnotenie a klasifikáciu žiakov.

Odporúčame učiteľom využívať v nadväznosti na témy a medzipredmetové vzťahy aj učebnice čítanky, vlastivedy, prípadne aj ostatných učebníc základnej školy pre žiakov so sluchovým postihnutím, v ktorých je implementovaný slovenský posunkový jazyk.

SLOVENSKÝ POSUNKOVÝ JAZYK
PRE 5. AŽ 9. ROČNÍK
PRE ŽIAKOV SO SLUCHOVÝM POSTIHNUTÍM

CHARAKTERISTIKA PREDMETU

Prijatím Zákona č. 149/1995 o posunkovej reči nepočujúcich osôb na základe § 4, ods. b je stanovené nepočujúcim osobám právo na vzdelávanie v posunkovej reči. V zmysle § 12, odst. 4 a § 144 odst. 3 zákona č. 245/2008 Z.z. je toto právo zabezpečené.

Vyučovanie slovenského posunkového jazyka v procese výchovy a vzdelávania žiakov so sluchovým postihnutím sa uskutočňuje v súlade so školským vzdelávacím programom, ktorý predpokladá výučbu a používanie slovenského posunkového jazyka vo výchovnovzdelávacom procese najmä u nepočujúcich žiakov. Používanie slovenského posunkového jazyka predstavuje riešenie osvojovania si jazyka ako systému u žiakov so sluchovým postihnutím, najmä u nepočujúcich žiakov.

Predmet slovenský posunkový jazyk vyučujú primárne nepočujúci špeciálni pedagógovia, ktorí sú prirodzení používatelia tejto formy komunikácie alebo počujúci špeciálni pedagógovia, ktorí ovládajú slovenský posunkový jazyk a bežne ho v komunikácii používajú.

Základnou funkciou vyučovania slovenského posunkového jazyka v 5. až 9. ročníku základnej školy pre žiakov so sluchovým postihnutím je zoznámiť žiakov so sluchovým postihnutím so slovenským posunkovým jazykom, naučiť ich základy slovenského posunkového jazyka a rozvíjať vyjadrovacie (komunikačné) schopnosti v slovenskom posunkovom jazyku.

CIELE

Cieľom vyučovania slovenského posunkového jazyka v 5. až 9. ročníku základnej školy pre žiakov so sluchovým postihnutím, ak ide o prvé oboznámenie s posunkovým jazykom, je:

- a) oboznámiť žiakov so slovenským posunkovým jazykom, o aký jazyk ide, kto sa ním dorozumieva,
- b) získať schopnosť vyjadrovať sa v slovenskom posunkovom jazyku do takej miery, aby sa vedeli dorozumieť v bežných životných situáciách,
- c) osvojiť si veku primerané znalosti o slovenskom posunkovom jazyku,
- d) rozvíjať gramatické myslenie, naučiť sa základy slovenského posunkového jazyka,
- e) naučiť ich samostatne pracovať so dostupnými slovníkmi a zdrojmi slovenského posunkového jazyka (internet, CD, DVD, knihy, učebnice)

Cieľom vyučovania slovenského posunkového jazyka na druhom stupni základnej školy pre žiakov so sluchovým postihnutím je výrazne rozvíjať vyjadrovacie schopnosti žiakov v slovenskom posunkovom jazyku a osvojiť si základné pravidlá používania slovenského posunkového jazyka. Žiaci si prehlbujú schopnosť vyjadrovať sa jasne, vo výpovediach slovenského posunkového jazyka. Súčasťou sú aj témy zo života Nepočujúcich, žiak sa oboznamuje s kultúrou Nepočujúcich. Pestovaním pozornosti k slovenskému posunkovému jazyku, zameraním nielen na presné, ale aj bohaté a kultivované vyjadrovanie sa, vytvára kladný vzťah k jazyku komunity Nepočujúcich, úctu k nemu ako k nositeľovi národnej kultúry a tradícií. Vyučovanie slovenského posunkového jazyka pozitívne mení postoj žiaka k sebe samému, životu a k vzdelaniu ako celoživotnej hodnote.

OBSAH

Slovenský posunkový jazyk pozostáva z posunkov (lexikálnych prostriedkov) a tie z manuálnych komponentov, ktoré sú produkované rukou/rukami, a z nemanuálnych

komponentov, kde patrí výraz tváre, pohyby hlavy a hornej časti tela, a ich gramatických prostriedkov. Slovenský posunkový jazyk má všetky podstatné vlastnosti jazyka. Má viacero odlišností od hovoreného jazyka. Niektorí žiaci si slovenský posunkový jazyk osvojujú ako svoj prvý jazyk. Slovenský posunkový jazyk má motoricko-vizuálnu modalitu a realizuje sa v slovenskej posunkovej reči. Je prirodzeným jazykom slovenskej komunity Nepočujúcich.

Slovenský posunkový jazyk:

- je používaný pre rôzne účely - slúži na dorozumievanie, ale je i nástrojom myslenia,
- je používaný určitou skupinou ľudí - Nepočujúcimi a ich priaznivcami,
- má základné komponenty - posunok sa dá rozložiť na menšie jednotky – prvky a zároveň sa dá spájať do väčších celkov,
- je systémom - má pevné pravidlá - pre spôsob, ktorým sú základné prvky posunku vytvárané, existujú určité pravidlá,
- je arbitrárny, aj keď má prvky ikonickosti,
- je vnímaný vizuálne,
- má svoje jazykové roviny – foneticko-fonologickú, gramatickú, lexikálnu a sémantickú, pričom používanie je viazané na štylistiku a pragmatiku slovenského posunkového jazyka,
- sa vyvíja – v závislosti od spoločnosti ako každý živý jazyk.

Obsahový a výkonový štandard predmetu slovenský posunkový jazyk pre primárne vzdelávanie zahŕňa cieľové požiadavky na vedomosti a zručnosti, ktoré si žiaci so sluchovým postihnutím majú osvojiť v priebehu jednotlivých ročníkov na prvom stupni základnej školy pre žiakov so sluchovým postihnutím. Obsahové a výkonové štandardy predmetu slovenský posunkový jazyk pre primárne vzdelávanie sú vypracované podľa Spoločného európskeho referenčného rámca pre jazyky (SEERR). Jeho cieľom je posilniť osvojenie si slovenského posunkového jazyka ako funkčného prirodzeného jazyka komunity Nepočujúcich na Slovensku.

Podľa *Spoločného európskeho referenčného rámca pre jazyky* pri používaní a učení sa jazyka sa rozvíja celý rad kompetencií. Žiak využíva nielen všeobecné kompetencie, ale aj komunikačné jazykové kompetencie, ktoré spolupôsobia v rozličných kontextoch a v rôznych podmienkach. Zapája sa do rečových činností, v rámci ktorých vytvára a prijíma texty vo vzťahu k témam z konkrétnych oblastí. Pri tomto procese si žiak osvojuje tie stratégie učenia sa, ktoré sú s prihliadnutím na jeho špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby na splnenie úloh najvhodnejšie.

Stanovenie úrovni ovládania jazyka má za cieľ presne vymedziť rámec pre harmonizáciu dosiahnutých jazykových kompetencií učiaceho sa, pričom kľúčovými kompetenciami v oblasti jazykovej prípravy v prípade slovenského posunkového jazyka sú: porozumieť posunkom a vyjadrovať sa v posunkoch.

V prípade, že žiaci na prvom stupni nemali výučbu predmetu slovenský posunkový jazyk žiaci majú na konci deviateho ročníka ZŠ pre žiakov so sluchovým postihnutím dosiahnuť komunikačnú úroveň A2 podľa Spoločného európskeho referenčného rámca pre jazyky (referenčný rámec).

Žiak, ktorý dosiahne úroveň A2:

- 1 - používa známe každodenné výrazy, základné frázy a rozumie im (informácie o sebe, o rodine, nakupovaní, miestnom zemepise a o zamestnaní),
- 2 - dokáže predstaviť seba a iných,
- 3 - dokáže klásť otázky a odpovedať na ne,

- 4 - dokáže jednoducho opísať seba, svoju rodinu a kamarátov,
- 5 - dokáže sa dohovoriť jednoduchým spôsobom s využívaním prevažne verbálnych, ale aj neverbálnych komunikačných prostriedkov v kontexte každodennej komunikácie a vyjadrenia svojich osobných záujmov.

Žiak na úrovni A2:

- 1 - používa iba najzákladnejší rozsah ustálených posunkov týkajúcich sa jeho osoby a záujmov,
- 2 - má základný repertoár posunkovej zásoby,
- 3 - dokáže vydaktylovať v prstových znakoch svoje meno, adresu,
- 4 - dokáže používať frázy.

V prípade, že žiaci na prvom stupni mali výučbu predmetu posunkový jazyk, žiaci majú na konci deviataho ročníka ZŠ pre žiakov so sluchovým postihnutím dosiahnuť komunikačnú úroveň B1 podľa Spoločného európskeho referenčného rámca pre jazyky (referenčný rámec).

Charakteristika úrovne B1 podľa referenčného rámca je nasledujúca: Rozumie hlavným bodom zrozumiteľnej spisovnej vstupnej informácie o známych veciach, s ktorými sa pravidelne stretáva v práci, škole, voľnom čase atď. Dokáže sa zorientovať vo väčšine situácií, ktoré môžu nastať počas cestovania v oblasti, kde sa hovorí týmto jazykom. Dokáže vytvoriť jednoduchý spojený text na témy, ktoré sú mu známe alebo o ktoré sa osobne zaujíma. Dokáže opísať svoje skúsenosti a udalosti, sny, nádeje a ambície a stručne odôvodniť a vysvetliť svoje názory a plány (Spoločný európsky referenčný rámec pre jazyky, 2006, s. 26).

Posunková zásoba je popri gramatike základným „stavebným materiálom“ pre tvorbu zmysluplných posunkových výpovedí. Preto aj pri vyučovaní a učení sa slovenského posunkového jazyka je potrebné venovať jej výberu a osvojovaniu si náležitú pozornosť.

Predložená pedagogická dokumentácia prezentuje požiadavky na osvojenie si posunkovej zásoby, gramatiky a fráz podľa kritérií pre ovládanie cudzieho jazyka podľa úrovní (A1, A2, B1) vymedzených v *Spoločnom európskom referenčnom rámci pre jazyky*. Autori uvedenej pedagogickej dokumentácie síce tiež vychádzajú z idey, že posunková zásoba má istú tematickú príslušnosť, ktorá sa prirodzene vo viacerých prípadoch (najmä pri menej špecifickej, všeobecnej lexike) prelína. Totožne platí pre gramatiku slovenského posunkového jazyka.

Prvým krokom bolo preto stanovenie základných tematických okruhov (spolu 21 tém), ku ktorým boli pričlenené podtémy bližšie špecifikujúce základné témy, najmä podľa úrovní ovládania cudzieho jazyka. Všetky témy, ako aj podtémy, sú spoločné pre všetky jazyky, ktoré sa vyučujú na našich školách, avšak ich naplnenie konkrétnou zásobou je urobené pre každý jazyk zvlášť.

Druhým krokom bol teda výber základnej posunkovej zásoby (pre úroveň A1 až B1) pre jednotlivé jazyky. Pri začleňovaní lexiky autori postupovali tak, že začali s výberom posunkovej zásoby pre najnižšiu úroveň. Nižšia úroveň vždy tvorí základ pre navíšenie lexiky na vyššej úrovni (až po úroveň B1).

Autori pedagogickej dokumentácie si nenárokujú na absolutizáciu tohto dokumentu, t. j. že vyčerpali všetky možnosti začlenenia lexiky aj gramatiky. Predmetný materiál slúži ako východisko a základ pre výučbu a osvojenie si potrebnej posunkovej zásoby, aby sa žiak (na úrovni A1 – B1) vedel relevantne dohovoriť v komunikačných situáciách zodpovedajúcich potrebám žiakov.

Témy pre komunikačné úrovne (SERR)

Zoznam tém pre komunikačné úrovne A1 až B1:

Témy (A1 - A2.1)

1. Predstavenie, popis človeka
2. Moja rodina a príbuzenské vzťahy v rodine
3. Farby a tvary
4. Čísla
5. Materiály a veci okolo nás
6. Čas
7. Režim dňa/týždňa
8. Oblečenie
9. Doprava
10. Škola, do ktorej chodím
11. Môj domov
12. Jedlo a nápoje
13. Oslava
14. Nakupovanie
15. Inštitúcie a služby
16. Krajina a mestá
17. Záľuby a voľný čas
18. Prstové znaky

Obsahový a výkonový štandard predmetu slovenský posunkový jazyk sa opiera o jednotlivé témy, ktoré odzrkadľujú vekuprimerané jazykové potreby žiakov so sluchovým postihnutím a zároveň zohľadňujú kultúru Nepočujúcich. V obsahovom štandarde B1 sú zaradené sú aj témy o aktivitách Nepočujúcich, o zvykoch a tradíciách Nepočujúcich, o humore a vtipoch Nepočujúcich, o kluboch a občianskych združeniach a o osobnostiach Nepočujúcich.

Podľa možnosti a individuálnych potrieb žiakov so sluchovým postihnutím témy súvisia s témami ďalších predmetov a to matematika, informatika, fyzika, chémia, biológia, dejepis, geografia, občianska náuka, výtvarná výchova ap. čiže rozvíjajú sa medzipredmetové vzťahy.

Gramatika slovenského posunkového jazyka sa vyučuje priebežne v súvislosti s preberanými témami, pričom jednotlivé gramatické pravidlá sa využívajú na konkrétnych komunikačných situáciách a aj v komunikácii sa utvrdzujú.

Poradie tém a gramatiky je v kompetencii školy (podľa svojich podmienok). Obsahový a výkonový štandard je odporúčaním, školy si obsahový a výkonový štandard môžu prispôbiť potrebám svojich žiakov.

Témy (A2.1 - B1)

1. Zoznámenie
2. Moje vzťahy a priatelia
3. Osobná informácia
4. Práca
5. Cestovanie
6. Počasie, ročné obdobia
7. Štáty a ich kultúry
8. Život na Slovensku
9. Sviatky
10. Ľudské telo
11. Zdravie a choroba
12. Zvieratá
13. Životné zážitky
14. Každodenný život nepočujúcich
15. Kultúra Nepočujúcich
16. Masmédia
17. Politika

Žiak si priebežne precvičuje hrubú a jemnú motoriku, mimiku, vyjadrenie základných citových stavov mimikou a nemanuálnym správaním, precvičuje si pohyby hlavy a hornej časti tela. Zároveň si precvičuje predstavivosť s použitím pozície predmetov v posunkovom priestore.

Slovenský posunkový jazyk - úroveň A2.1 – B1

Téma	Obsah (obsahový štandard)	Jazykový a kultúrny obsah	Komunikačné kompetencie (výkonový štandard)
Zoznámenie	<ol style="list-style-type: none"> 1. Širší popis človeka 2. Komunikácia pri zoznámení 	<ul style="list-style-type: none"> • špecifikátor tvaru a veľkosti • vyjadrenie záporu • dopĺňacie a zisťovacie otázky • zámena 	<ul style="list-style-type: none"> • žiak vie širšie, detailnejšie popísať človeka • žiak používa známe komunikačné frázy pri zoznámení • žiak vie vyjadriť sa spýtať a odpovedať pri zoznámení a vie používať zápor v odpovediach
Moje vzťahy a priatelia	<ol style="list-style-type: none"> 1. Vzťah s človekom 2. Vlastnosti priateľov 3. Činnosti priateľov 	<ul style="list-style-type: none"> • vyjadrenie vlastností osôb • vyjadrenie záporu • pozitívne a negatívne výrazy tváre • prosté slovesá 	<p>žiak vie vyjadriť základné vlastností osôb a vzťah s človekom a vie ukázať pozitívne a negatívne výrazy tváre</p> <p>žiak vie pomenovať činnosti ich priateľov</p> <p>žiak vie používať prosté slovesá, ktoré odkazujú na osoby</p>

			žiak používa záporné výrazy VÔBEC alebo NIE pri vlastnostiach osôb
Osobná informácia	<ol style="list-style-type: none"> 1. Osobné údaje 2. Škola 3. Zručnosti, schopnosti 4. Záľuby, voľný čas 	<ul style="list-style-type: none"> • vyjadrenie času prostredníctvom osi B • dopĺňacia a zisťovacia otázka 	<ul style="list-style-type: none"> • žiak vie vyjadriť viac informácií o sebe, o svojej škole, o zručnostiach a schopnostiach, záľubách a voľnom čase • žiak vie sa spýtať o osobných informáciách druhým a odpovedať na ne • žiak vie používať čas súvisiaci so svojim vzrastom a vekom
Práca	<ol style="list-style-type: none"> 1. Základné druhy povolání 2. Práca v domácnosti 3. Povolanie svojich členov rodiny 	<ul style="list-style-type: none"> • priestorové slovesá • špecifikátor osoby 	<ul style="list-style-type: none"> • žiak vie pomenovať základné druhy povolání a práce v domácnosti • žiak vie vyjadriť, aké povolanie vykonávajú jeho členovia rodiny • žiak používa špecifikátor osoby (ja, on) a priestorové slovesá
Cestovanie	<ol style="list-style-type: none"> 1. Cestovanie 2. Nájdenie cesty 3. Základné druhy ubytovacích zariadení 	<ul style="list-style-type: none"> • priestorové vzťahy • vyjadrenie času prostredníctvom osi C • syntax téma – réma 	<ul style="list-style-type: none"> • žiak vie pomenovať základné druhy ubytovacích zariadení • žiak vie vyjadriť o svojom cestovaní (výlet, dovolenka, škola v prírode, exkurzia) • žiak vie popísať cestu, trasu k vytýčenému cieľu • žiak vie vyjadriť významy časového trvania a presunov v čase • žiak používa štruktúru textu zložených z viet na základe témy a rémy
Počasié, ročné obdobia	<ol style="list-style-type: none"> 1. Počasié 2. Ročné obdobia - zmeny v prírode 3. Druhy oblečenia podľa ročného obdobia 	<ul style="list-style-type: none"> • nemanuálny komponent – mimika, • vyjadrenie podmienky 	<ul style="list-style-type: none"> • žiak vie pomenovať druhy počasia a vyjadriť zmeny v prírode podľa ročného obdobia a určiť druhy oblečenia podľa ročného obdobia • žiak vie rozlišovať pri rovnakom pohybe posunku – rýchlosť pohybu (napr. vietor – víchrica – hurikán, slabý dážď – mierny dážď - silný dážď) –

			<p>nemanuálne prostriedky</p> <ul style="list-style-type: none"> • žiak vie vyjadriť podmienky vo výpovediach
Štáty a ich kultúry	<ol style="list-style-type: none"> 1. Svetadiely 2. Známe štáty Európy a ich kultúra 3. Známe štáty sveta a ich kultúra 	<ul style="list-style-type: none"> • priestorové vzťahy 	<ul style="list-style-type: none"> • žiak vie vymenovať svetadiely, známe štáty Európy a sveta a ich typické kultúry • žiak vie znázorniť topografický priestor pri mapovaní sveta
Život na Slovensku	<ol style="list-style-type: none"> 1. Obyvatelia rôznych národností 2. Práca obyvateľov 3. Mimopracovné činnosti obyvateľov 4. Názory, postoje obyvateľov 	<ul style="list-style-type: none"> • zisťovacie, dopĺňacie a vylučovacie otázky • syntax téma - réma 	<ul style="list-style-type: none"> • žiak vie pomenovať, aké národnosti obyvateľov sú na Slovensku • žiak vie popísať typické práce obyvateľov na Slovensku • žiak vie vyjadriť činnosti obyvateľov mimo zamestnania • žiak vie objektívne povedať názory, postoje obyvateľov k niečomu (napr. práca, doprava, jedlo, škola) • žiak vie používať štruktúru textu tvorenú tému a rému
Sviatky	<ol style="list-style-type: none"> 1. Vianoce, Nový Rok 2. Veľká Noc 3. Deň matiek, deň žien, deň otcov, deň učiteľov, deň detí 4. Medzinárodný deň/týždeň nepočujúcich 	<ul style="list-style-type: none"> • rečnícka otázka • striedanie rolí • small space a live space 	<ul style="list-style-type: none"> • žiak pozná sviatky • žiak vo svojich výpovediach používa rečnícku otázku, striedanie rolí, small space a live space
Ľudské telo	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ľudské telo 2. Osobná hygiena 	<ul style="list-style-type: none"> • priestorové slovesá • ukazovanie na telo 	<ul style="list-style-type: none"> • žiak vie popísať o ľudskom tele a vie vyjadriť o osobnej hygiene • žiak vie používať priestorové slovesá (umyt' ruky, umyt' vlasy, umyt' tvár) a vie správne ukázať na orgán ľudského tela
Zdravie a choroba	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zdravie 2. Základné druhy chorôb 	<ul style="list-style-type: none"> • inkorporácia miesta artikulácie pri slovesách 	<ul style="list-style-type: none"> • žiak je schopný vyjadriť o zdraví, o chorobách a o návšteve u lekára

	3. Návšteva u lekára		<ul style="list-style-type: none"> • žiak pozná základné výrazy chorôb • žiak vie používať inkorporáciu miesta artikulácie slovies (napr. operovať brucho, operovať srdce, operovať oko)
Zvieratá	<ol style="list-style-type: none"> 1. Domáce zvieratá 2. Základné druhy voľne žijúcich zvierat 3. Základné druhy zvierat v ZOO 	<ul style="list-style-type: none"> • klasifikátory častí tela • používanie posunku MALÝ 	<ul style="list-style-type: none"> • žiak vie vymenovať základné výrazy domácich zvierat, voľne žijúcich zvierat a zvierat v ZOO • žiak vie pridať posunok MALÝ k posunkom zvierat (ide o mláďatá) • žiak vie používať klasifikátory častí tela hlavne nôh k daným skupinám zvierat
Životné zážitky	<ol style="list-style-type: none"> 1. Dobré životné zážitky 2. Zlé životné zážitky 	<ul style="list-style-type: none"> • small space x live space • striedanie rolí • syntax téma – réma 	<ul style="list-style-type: none"> • žiak je schopný rozprávať svoje dobré a zlé životné zážitky prostredníctvom small space a live space, striedania rolí a štruktúry textu na základe témy a rémy
Každodenný život nepočujúcich	<ol style="list-style-type: none"> 1. Bežné každodenné činnosti nepočujúcich 2. Kompenzačné pomôcky 3. Základná problematika sociálnej oblasti 4. Základná problematika právnej oblasti 	<ul style="list-style-type: none"> • syntax téma – réma 	<ul style="list-style-type: none"> • žiak vie vymenovať základné výrazy sociálnej a právnej oblasti a kompenzačných pomôcok • žiak vie priblížiť každodenné činnosti nepočujúcich • je schopný rozprávať každodenný život nepočujúcich prostredníctvom štruktúry textu: témy a rémy
Kultúra Nepočujúcich	<ol style="list-style-type: none"> 1. Aktivity nepočujúcich 2. Zvyky a tradície nepočujúcich 3. Humor, vtipy nepočujúcich 4. Kluby a občianske združenia 5. Novinky zo sveta nepočujúcich 	<ul style="list-style-type: none"> • kultúra Nepočujúcich • syntax téma - réma 	<ul style="list-style-type: none"> • žiak dobre pozná obsah kultúry Nepočujúcich • žiak je schopný rozprávať o kultúre Nepočujúcich prostredníctvom štruktúry textu: témy a rémy

	6. Osobnosti nepočujúcich		
Masmédia	1. Masmédia 2. Svet počítačov 3. Komunikačno-informačné programy	<ul style="list-style-type: none"> slovosled S-O-V, O-S-V, prípadne S-V-O 	<ul style="list-style-type: none"> žiak vie vymenovať základné výrazy masmédié, sveta počítačov a komunikačno-informačných programov žiak dobre používa výpovede na základe slovosledu v SPJ: S-O-V, O-S-V, prípadne S-V-O
Politika	1. Politika u nás 2. Politika vo svete 3. Práva nepočujúcich	<ul style="list-style-type: none"> slovosled S-O-V, O-S-V, prípadne S-V-O 	<ul style="list-style-type: none"> žiak vie vymenovať základné výrazy z oblasti politiky žiak pozná práva nepočujúcich žiak dobre používa výpovede na základe slovosledu v SPJ: S-O-V, O-S-V, prípadne S-V-O

Gramatika slovenského posunkového jazyka (úroveň A1 - B1)

Žiak priebežne spoznáva jednotlivé jazykové roviny slovenského posunkového jazyka. Osvojuje si základy gramatiky slovenského posunkového jazyka:

- ukazovacie a prívlastňovacie zámená,
- typy (triedy) slovies,
- slovesný aspekt,
- číslovky
- vyjadrovanie množného čísla,
- vyjadrovanie času,
- používanie viacvýznamového posunkku v TOM,
- tvorba otázok,
- vyjadrenie podmienky,
- vyjadrenie rozkazu a prosby,
- vyjadrenie záporu,
- vyjadrenie vlastností predmetov a javov a bližších okolností deja,
- inkorporácia,
- simultánna artikulácia dvoch rúk,
- klasifikátory v posunkovom jazyku,
- priestorové vzťahy,
- small space a live space,
- striedanie (zmena) rolí,
- slovosled.

PROCES

Na výučbu predmetu slovenský posunkový jazyk možno spájať žiakov z rôznych tried a ročníkov.

Odporúčame učiteľom, aby pristupovali k vymedzenému obsahu ako k otvorenému systému, čo znamená, že učivo môžu dopĺňať či redukovať. Jednotlivé témy plnia funkciu námetov na jednotlivé hodiny, čiže učiteľ si zvolí také, ktoré podľa jeho názoru sú potrebné pre žiakov z aspektu ich praktického využitia. Takto štruktúrovaná osnova vytvára dostatok priestoru pre iniciatívu učiteľov z hľadiska obsahu i rozsahu.

Vyučujúci rozhoduje o spôsobe riadenia vyučovacieho procesu a usiluje sa o dosiahnutie optimálnych výsledkov. Vyučovanie organizuje tak, aby žiaci mali možnosť čo najčastejšie vykonávať reálne komunikačné činnosti v komunikačných formách podľa ich predpokladov a schopností.

Prístupom k žiakom, voľbou aktivizujúcich organizačných foriem práce, stimulovaním myšlienkovvej a rečovej činnosti žiakov pomocou podnetne sformulovaných úloh, uplatňovaním individuálneho prístupu (napr. ukladaním úloh rôzneho stupňa náročnosti jednotlivcom alebo skupinám žiakov podľa ich úrovne) vyučujúci prispieva k tomu, aby žiaci mali po kladne hodnotených výkonoch pocit spokojnosti a úspechu a tak sa podporila ich poznávacía aktivita v predmete.

Na zistenie toho, či sme dosiahli ciele, volíme také formy kontroly, ktoré umožňujú zistiť, na akej úrovni sú žiaci schopní riešiť konkrétne komunikačné úlohy. Predmet neklasifikujeme, ani nehodnotíme slovné, na vysvedčení a v katalógovom liste uvádzame „absolvoval/neabsolvoval“, v zmysle metodických pokynov na hodnotenie a klasifikáciu žiakov.

Odporúčame učiteľom využívať v nadväznosti na témy a medzipredmetové vzťahy aj učebnice čítanky, vlastivedy, prípadne aj ostatných učebníc základnej školy pre žiakov so sluchovým postihnutím, v ktorých je implementovaný slovenský posunkový jazyk.

**RYTMICKO - POHYBOVÁ VÝCHOVA
PRE PRÍPRAVNÝ AŽ 4. ROČNÍK
PRE ŽIAKOV SO SLUCHOVÝM POSTIHNUTÍM**

CHARAKTERISTIKA PREDMETU

Špecifický vyučovací predmet rytmicko – pohybová výchova pozostáva z charakteristiky predmetu, cieľov a obsahovej náplne, ktorá tvorí základné okruhy činností, pričom každá z nich sa špecificky zameriava na určitú oblasť. Je to v podstate ucelený program so všetkými schopnosťami a zručnosťami, ktoré sa v rytmicko – pohybovej výchove u žiakov, s prihliadnutím na ich druh a stupeň sluchového postihnutia, rozvíjajú.

Obsahová náplň predmetu rytmicko – pohybová výchova nie je striktné členená do jednotlivých ročníkov, pretože jednotlivé činnosti sa navzájom prelínajú a sú zoradené tak, aby zodpovedali intelektuálnemu, duševnému, fyzickému a emocionálnemu stupňu vývinu žiakov a tým napomáhali k rozvoju základných kľúčových kompetencií.

Predmet je rámcový a štruktúrovaný tak, aby poskytoval učiteľovi základnú orientáciu a súčasne bol inšpiráciou a pomôckou k vytváraniu vlastných tematických plánov pre jednotlivé ročníky na základe individuálnych potrieb a záujmov žiakov so sluchovým postihnutím. Z toho vychádza skutočnosť, že učiteľ nie je povinný vyčerpať všetky navrhnuté možnosti, aké poskytuje rámcový obsah vzdelávania rytmicko – pohybovej výchovy. Naopak, tento program mu dáva možnosť použiť všetky prostriedky podľa schopností a potrieb žiakov so sluchovým postihnutím, čím sa docieli konečná podoba predmetu.

Rytmus je prazvláštny element. Každý človek rytmus vníma prirodzene, resp. je našou súčasťou vo forme tzv. biorytmov: údery srdca, pulz, dych. Dennodne sme konfrontovaní s rytmickými prejavmi svojho tela i okolia. Rytmus je v podstate jeden z prvých vnemov, ktoré dieťa vníma už v matkinom lone.

U žiakov so sluchovým postihnutím sú rovnako vytvorené základné biologické rytmy, ktoré môžu byť východiskovým základom pri budovaní rytmu motoriky, rytmu kultivovaného pohybu a rytmu reči. Žiaci so sluchovým postihnutím na 1. stupni, u ktorých je slovná zásoba veľmi obmedzená, majú možnosť v rámci rozvíjania rytmu reči vykompenzovať svoje komunikačné schopnosti v procese vyučovania rytmicko – pohybovej výchovy týmito dostupnými formami: posunkovým jazykom, posunkovanou slovenčinou, prstovou abecedou, pomocnými artikulačnými znakmi alebo inými neverbálnymi výrazovými prostriedkami.

Donedávna sme sa často stretávali s názormi hudobných pedagógov, ktorí sa domnievali, že sluchovo postihnutí nie sú schopní plnohodnotne pracovať s rytmom a v určitom tempe sa rytmicky pohybovať. Podľa nich bol sluchový postih v tomto smere vážnou prekážkou. Je to však mylná domnienka, pretože väčšina žiakov so sluchovým postihnutím má prirodzený zmysel pre rytmus a výsledný efekt je len otázkou trpezlivosti zo strany učiteľa a správneho dlhodobého tréningu.

V tejto súvislosti to, čo považujeme za arytmiu, je v skutočnosti len nedostatočne rozvinuté cítenie metrických hodnôt (doby) a chýbajúca zručnosť adekvátne telesne reagovať na rytmické predstavy. Jednou z možností, kedy je možné prácu s rytmom so žiakmi so sluchovým postihnutím plnohodnotne uplatniť, je predmet rytmicko – pohybová výchova.

Rytmicko – pohybová výchova je výchova k rytmu a k pohybu prostredníctvom hudby a prvkov muzikoterapie. Tancom, rytmickými pohybmi a rytmizovaným posunkovým prejavom rozvíjame a formujeme rytmicko – pohybové zručnosti, rytmickú predstavu a súdržnosť skupiny žiakov so sluchovým postihnutím. Predmet rytmicko – pohybová výchova v primárnom vzdelávaní obsahuje množstvom hier a cvičení, v ktorých sa hudba spája s rytmom, s pohybom, s posunkovým prejavom, s emóciou a fantáziou, čím prispieva k obohateniu estetického vnímania a prežívania vnemov. U žiakov so sluchovým postihnutím sa kladie dôraz na radosť z rytmu, z pohybu a tanca, na ich celkový estetický zážitok.

V tvorivom procese rytmicko – pohybovej výchovy môže vzniknúť i menší divadelný tvar, ktorý nie je a nemal by byť samoučelným. Mal by byť prostriedkom na obohatenie esteticko - výchovných prvkov. Súčasne zvyšuje zodpovednosť žiakov so sluchovým postihnutím za spoločnú prácu a za výsledok spoločného diela.

CIELE

Ide v podstate o maximálne ciele, ktoré nie je možné na 1. stupni plnohodnotne dosiahnuť. Sú skôr ideálom, ku ktorému je potrebné sa stále približovať. Ich hierarchia by sa v praxi mala riadiť zámermi a možnosťami konkrétnej školy, učiteľov a potrebami žiakov so sluchovým postihnutím.

Všeobecné ciele:

- ✓ Rozvíjanie osobnostnej, sociálnej a citovej stránky žiaka so sluchovým postihnutím.
- ✓ Uvedomiť si, že pohyb je možné spájať s rytmom, schopnosť zachovávať estetické držanie tela a schopnosť zladit' pohyb s rytmom a s hudbou.
- ✓ Stimulovať rytmicko – motorickú koordináciu (koordináciu hrubej i jemnej motoriky) a súčasne ovládať pohybový aparát a telesné funkcie.
- ✓ Rozvíjať pohybové schopnosti a cit pre rytmus, rytmickú predstavivosť za účelom vytvárania rôznych konkrétnych stavov mysle – emočné rytmy.
- ✓ Schopnosť zvoliť si a pracovať s jedným alebo viacerými rytmickými nástrojmi (s trianglom, činelmi, paličkami, tamburínou a i.).
- ✓ Rytmicko – pohybové cvičenia spájať s posunkovým prejavom (s posunkovým jazykom, s posunkovanou slovenčinou, s prstovou abecedou alebo s pomocnými artikulačnými znakmi).
- ✓ Využívať a rozvíjať plnú škálu výrazových prostriedkov.
- ✓ Ovládať dychové svalstvo, zladit' pohyb s posunkovým prejavom.
- ✓ Pokúsiť sa zvládať jemnú motoriku (pokúsiť sa zaoberať s predmetmi dennej potreby, s rôznymi hračkami alebo s drobnými pomôckami, s nástrojmi, náradím atď.).
- ✓ Spájať hudbu s prejavmi iných umení – s poéziou, s výtvarnými dielami a i.

Kognitívne ciele:

- ✓ Poznávať svet zvukov a hudby (vnímaním vibrácií hmatom, pomocou načúvacieho aparátu alebo pomocou zvyškov sluchu žiakov so sluchovým postihnutím).
- ✓ Prispievať k rozvoju osobnosti žiaka so sluchovým postihnutím, k rozvíjaniu hudobných schopností.
- ✓ Osvojiť si postupne veku primerané elementárne základy hudobných vedomostí a pokúsiť sa tvorivo s nimi pracovať a využívať ich ako komunikačný prostriedok bez nároku na definíciu pojmov.

Psychomotorické ciele:

- ✓ Rozvíjať psychické funkcie (myslenie, tvorivosť, predstavivosť, fantáziu a iné).
- ✓ Podnecovať nápaditosť a tvorivú sebarealizáciu.
- ✓ Podporiť spontánny prejav, viesť žiakov so sluchovým postihnutím k cieľavedomému vyjadrovaniu sa (verbálnemu i neverbálnemu).

- ✓ Zručnosti získané v rytmicko – pohybových činnostiach vedieť uplatniť v menších divadelných formách.

Socioafektívne ciele:

- ✓ Uvedomovať si a rozlišovať mravné a estetické hodnoty, otvorenosť a tvorivosť.
- ✓ Vedieť nadviazať kontakt s inými žiakmi so sluchovým postihnutím a aktívne sa zúčastniť spoločných činností.
- ✓ Schopnosť riadiť sa inštrukciami a dodržiavať pravidlá.
- ✓ Získať schopnosti spolupracovať v tíme, vedieť plánovať, propagovať a prezentovať vlastnú prácu, resp. dielo.
- ✓ Chápať umenie ako prostriedok skvalitnenia, skultúrnenia svojho života, ktoré je jednou z eventualít v prekonávaní sluchovej a komunikačnej bariéry žiakov so sluchovým postihnutím.

OBSAH

Obsah učiva rytmicko – pohybovej výchovy pre prípravný až 4. ročník základnej školy pre žiakov so sluchovým postihnutím nie je rozdelený do tematických celkov. Predmet sa vyučuje 1 hodinu týždenne/33 hodín ročne.

Prácu v rytmicko – pohybovej príprave je možné prirovnávať k špirále, pričom učivo nestačí prebrať jednorázovo, ale je potrebné sa k nemu vždy po určitom čase na vyššej úrovni vracať, obohacovať ho a naplno využívať možnosti rôznych motivačných obmien.

Prípravný až 4. ročník:

- **Dychové cvičenia:**
Nácvik správneho dýchania, s pokusom vydávať prirodzený hlas (možnosť zapojiť do spolupráce školského logopéda).
Nácvik správneho dýchania so súčasným využitím pohybov od najjednoduchších až po najzložitejšie.
Iné variácie hier a cvičení zamerané na techniku správneho dýchania.
- **Vychádzanie z prirodzených rytmov – biorytmov:**
Cvičenia zamerané na sledovanie tepu, tlkotu srdca s pokusom napodobniť rytmy tlieskaním, pohybom tela a pod..
- **Rozvíjanie sluchového, zrakového a hmatového vnímania, schopnosť reagovať na zmeny:**
Rytmické hry v kruhu so zameraním na postreh a koncentráciu s docielením zmyslu pre rytmus.
Využitie motivačnej práce s bubnami alebo s inými rytmickými nástrojmi za účelom meniť tempo rytmu, podľa miery sluchového postihnutia rozlíšiť rôzne druhy zvukov a pokúsiť sa ich priradiť k obrázkom, k predmetom atď..
Sluchové hry a cvičenia so zameraním na sluchový postreh a sústredenie (žiaci so sluchovým postihnutím môžu vibrácie vnímať hmatom, s pomocou načúvacieho aparátu alebo na základe zvyškov sluchu), vnímanie a pokus rozlišovať zvuky, tóny rytmických nástrojov (pomocou zraku i bez neho) a reagovať na ne.

- **Hry a cvičenia zamerané na estetické držanie tela:**
Zvládnutie základov správneho držania tela pri sedení, státi i v chôdzi.
Základný estetický pohyb tela – chôdza dopredu, dozadu, po špičkách, pochod, beh, poskoky atď..
Uvedomovanie si seba a svojho tela v priestore – cvičenia zamerané na rovnováhu, ovládanie tela, držanie tela, napätie – uvoľnenie tela a iné.
Zvládnutie rôznych foriem pohybu na lavičke, stoličke atď..
- **Rytmus – spájanie rytmu s rôznymi verbálnymi i neverbálnymi výrazovými prostriedkami:**
Reagovanie na rytmus a stvárňovanie rytmu pomocou improvizovaného pohybu, gesta, mimiky, tanečných krokov od najjednoduchších až po najzložitejšie atď..
Rozlišovanie pomalého a zrýchleného tempa s pokusom striedať ich prostredníctvom pohybu, gesta, tanca, posunku a pod..
Pokus vnímať rytmus slov – vnímanie rytmu slabík, ktoré sa spájajú v slovo (možnosť využitia posunku na dané slovo, ktoré je možné pri jeho slabikovaní predvádzať lomeným pohybom, resp. slabikovaným posunkom).
Grafické vyjadrenie vnímaného rytmu – kaligrafia, rôzne symboly atď..
- **Rytmické nástroje a práca s nimi:**
Oboznámenie sa s technikou požívania rytmických nástrojov.
Motivačné hry a cvičenia s využitím rôznych rytmických nástrojov s pokusom docieľiť spoločný rytmus čo najdlhšie.
- **Vyjadrenie hudby s využitím posunkového prejavu a iných výrazových prostriedkov:**
Pohybové vyjadrenie vzťahov: vysoko - nízko, stúpanie – klesanie melódie, zosilnenie – zoslabenie, zrýchlenie – spomalenie atď. spojením posunkového prejavu, mimiky, gest a ďalších neverbálnych výrazových prostriedkov.
- **Hry a cvičenia s náradím, s predmetom a s hračkou:**
Hry a cvičenia s náradím (šatka, lopta, stuha a pod.) za rytmického alebo hudobného sprievodu.
Asociačné a improvizované pohybové hry a cvičenia s náradím, s rôznymi predmetmi alebo s hračkou, prijímanie pravidiel hry a podriaďovanie sa im.
- **Rytmizácia básničiek, riekaniek a vypočítavaniek:**
Oboznámenie žiakov so zvolenými detskými poetickými dielami, primeranými veku žiakov, s prihliadnutím na druh a stupeň ich sluchového postihnutia, a to prostredníctvom všetkých dostupných komunikačných foriem, ktorými je možné ich obsahovú i významovú stránku čo najviac priblížiť.
Prebrané básničky, riekanky a iné poetické diela rytmicky vytlieskávať, alebo ich predvádzať v rytmizovanej posunkovanej slovenčine, ktorá môže byť nahlas alebo bezhlasne artikulovaná.
Detské poetické dielo v rytmizovanej posunkovanej slovenčine rytmicky spájať s inými výrazovými prostriedkami (s pohybom, mimikou, chôdzou a iné).
- **Počúvanie hudby a relaxačné cvičenia:**
Vnímanie hudby v rôznych relaxačných polohách (v ľahu na chrbte alebo na bruchu, v sede a pod.) pomocou načúvacieho aparátu alebo hmatovým vnímaním vibrácií.
Využitie relaxačných cvičení podporujúcich uvoľnenie tela a sústredenosť na vnímanie hudby.

- **Nácvik základných tanečných prvkov:**

Využitie základných jednoduchých tancov založených na tanečnej chôdzi a behu.

S pomocou učiteľa sa pokúsiť tancovať podľa svojich možností jednotlivo alebo vo dvojiciach za hudobného sprievodu.

Držanie dvojíc pri rôznych tancoch a orientačné poznatky o vzájomnom správaní sa v tanci.

- **Spolupráca žiakov vo dvojici i v skupine v priebehu rytmických a pohybových hier:**

Schopnosť spolupracovať vo dvojici i v kolektíve a rešpektovanie sa.

Aktívne zapájanie sa do hier, prijímanie svojej roly v skupine.

Prijímanie pravidiel hry a podriaďovanie sa im.

- **Aktívna účasť žiakov so sluchovým postihnutím na príprave vystúpenia, pokiaľ ho škola a učiteľ zahrnú do svojho plánu:**

Možnosť navštíviť niekoľko typov tanečných predstavení, ktoré by mohli byť pre žiakov so sluchovým postihnutím hlavne po vizuálnej stránke zrozumiteľné (napr. klasický i moderný balet, tanečné vystúpenie s využitím posunkového prejavu, v ktorom figurujú sluchovo postihnutí herci a iné).

Dbat' na primeranosť zvolenej poetickej témy a na to, akým prínosom môže byť jej hlavná myšlienka.

Vhodne zapojiť všetkých žiakov podľa ich schopností, obsadzovanie rolí.

Spracovanie scenára učiteľom, výroba kostýmov (prípadne dobrovoľné zapojenie rodičov na výrobe kostýmov ich detí), kolektívna výroba scény pre tanečné vystúpenie či už s posunkovým prejavom a lebo bez neho atď..

ODPORÚČANÉ METÓDY PRÁCE A ORGANIZAČNÉ FORMY

- ✓ Využitie skupinového, projektového a diferencovaného vyučovania.
- ✓ Návšteva niekoľkých typov tanečných a divadelných predstavení, ktoré by mohli byť pre žiakov so sluchovým postihnutím hlavne po vizuálnej stránke zrozumiteľné (napr. balet, muzikál za prípadnej účasti tlmočníka posunkového jazyka alebo tanečné vystúpenie, v ktorom figurujú sluchovo postihnutí tanečníci s využitím umeleckého posunkového prejavu a iné).
- ✓ Využitie zážitkových, kognitívnych, skúsenostných metód, metód hrania rolí, metód osvojovania si piesní formou posunkovanej slovenčiny.
- ✓ Využitie ďalších metód práce: informačno – receptívnej metódy, improvizácie a iné.

RYTMICKO - POHYBOVÁ VÝCHOVA
PRE 5. AŽ 9. ROČNÍK
PRE ŽIAKOV SO SLUCHOVÝM POSTIHNUTÍM

CHARAKTERISTIKA PREDMETU

Špecifický vyučovací predmet rytmicko – pohybová výchova pozostáva z charakteristiky predmetu, cieľov a obsahovej náplne, ktorá tvorí základné okruhy činností, pričom každá z nich sa špecificky zameriava na určitú oblasť. Je to v podstate ucelený program so všetkými schopnosťami a zručnosťami, ktoré sa v rytmicko – pohybovej výchove u žiakov, s prihliadnutím na ich druh a stupeň sluchového postihnutia, rozvíjajú.

Obsahová náplň predmetu rytmicko – pohybová výchova nie je striktné členená do jednotlivých ročníkov, pretože jednotlivé činnosti sa navzájom prelínajú a sú zoradené tak, aby zodpovedali intelektuálnemu, duševnému, fyzickému a emocionálnemu stupňu vývinu žiakov a tým napomáhali k rozvoju základných kľúčových kompetencií.

Predmet je rámcový a štruktúrovaný tak, aby poskytoval učiteľovi základnú orientáciu a súčasne bol inšpiráciou a pomôckou k vytváraniu vlastných tematických plánov pre jednotlivé ročníky na základe individuálnych potrieb a záujmov žiakov so sluchovým postihnutím. Z toho vychádza skutočnosť, že učiteľ nie je povinný vyčerpať všetky navrhnuté možnosti, aké poskytuje rámcový obsah vzdelávania rytmicko – pohybovej výchovy. Naopak, tento program mu dáva možnosť použiť všetky prostriedky podľa schopností a potrieb žiakov so sluchovým postihnutím, čím sa docieli konečná podoba predmetu.

Rytmus je prazvláštny element. Každý človek rytmus vníma prirodzene, resp. je našou súčasťou vo forme tzv. biorytmov: úder srdca, pulz, dych. Dennodenne sme konfrontovaní s rytmickými prejavmi svojho tela i okolia. Rytmus je v podstate jeden z prvých vnemov, ktoré dieťa vníma už v matkinom lone.

Ani u žiakov so sluchovým postihnutím nechýbajú tieto základné biologické rytmy, ktoré môžu byť východiskovým základom pri budovaní rytmu motoriky, rytmu kultivovaného pohybu a rytmu reči. Žiaci so sluchovým postihnutím na 2. stupni, u ktorých je slovná zásoba obmedzená, majú možnosť v rámci rozvíjania rytmu reči vykompenzovať svoje komunikačné schopnosti v procese vyučovania rytmicko – pohybovej výchovy týmito dostupnými formami: posunkovým jazykom, posunkovanou slovenčinou, prstovou abecedou, pomocnými artikulačnými znakmi alebo inými neverbálnymi výrazovými prostriedkami.

Donedávna sme sa často stretávali s názormi hudobných pedagógov, ktorí sa domnievali, že sluchovo postihnutí nie sú schopní plnohodnotne pracovať s rytmom a v určitom tempe sa rytmicky pohybovať. Podľa nich bol sluchový postih v tomto smere vážnou prekážkou. Je to však mylná domnienka, pretože väčšina žiakov so sluchovým postihnutím má prirodzený zmysel pre rytmus a výsledný efekt je len otázkou trpezlivosti zo strany učiteľa a správneho dlhodobého tréningu.

V tejto súvislosti to, čo považujeme za arytmiu, je v skutočnosti len nedostatočne rozvinuté cítenie metrických hodnôt (doby) a chýbajúca zručnosť adekvátne telesne reagovať na rytmické predstavy. Jednou z možností, kde je možné prácu s rytmom so žiakmi so sluchovým postihnutím plnohodnotne uplatniť, je predmet rytmicko – pohybová výchova.

Rytmicko – pohybová výchova je výchova k rytmu a k pohybu prostredníctvom hudby a prvkov muzikoterapie. Tancom, rytmickými pohybmi a rytmizovaným posunkovým prejavom rozvíjame a formujeme rytmicko – pohybové zručnosti, rytmickú predstavu a súdržnosť skupiny žiakov so sluchovým postihnutím. Predmet rytmicko – pohybová výchova v nižšom strednom vzdelávaní obsahuje množstvom hier a cvičení, ktoré sú oproti činnostiam, uplatňovaným v nižších ročníkoch náročnejšie a v ktorých sa hudba spája s rytmom, s pohybom, s posunkovým prejavom, s emóciou a fantáziou, čím prispieva k hlbšiemu obohateniu estetického vnímania a prežívania sveta. Kladieme u žiakov so sluchovým postihnutím dôraz na radosť z rytmu, pohybu a tanca, na ich celkový estetický zážitok.

V tvorivom procese rytmicko – pohybovej výchovy môže vzniknúť i menší divadelný tvar, ktorý nie je a nemal by byť samoučelným. Mal by byť prostriedkom na obohatenie esteticko - výchovných prvkov. Súčasne zvyšuje zodpovednosť žiakov so sluchovým postihnutím za spoločnú prácu a za výsledok spoločného diela.

CIELE

Ide jednak o niektoré z cieľov, ktoré nebolo možné v nižších ročníkoch dosiahnuť a jednak o ďalšie ciele, pri plnení ktorých je potrebné priblížiť sa k maximu do takej miery, ktorá zodpovedá potrebám a schopnostiam žiakov so sluchovým postihnutím.

Všeobecné ciele:

- ✓ Rozvíjanie a obohacovanie osobnostnej, sociálnej a citovej stránky žiaka so sluchovým postihnutím.
- ✓ Vedieť naďalej zachovávať estetické držanie tela a rozlišovať estetický a neestetický pohyb.
- ✓ Schopnosť nezávisle pracovať s dostatočnou dávkou istoty.
- ✓ Vedieť predviesť základné jednoduché tanečné prvky s následným osvojením si nových, náročnejších prvkov.
- ✓ Prehlbovať a rozvíjať pohybové schopnosti, cit pre rytmus, rytmickú predstavivosť za účelom hľadania slov, ktoré zodpovedajú daným emóciám, skladať ich pomocou posunkového prejavu do viet a textu a na pozadí rytmickej štruktúry im dávať rôzne podoby.
- ✓ Rytmizovaný posunkový prejav (posunkový jazyk, posunkovanú slovenčinu, prstovú abecedou alebo pomocné artikulačné znaky) spájať s už osvojenou škálou neverbálnych výrazových prostriedkov a pokúsiť sa obohacovať ich o nové dimenzie.
- ✓ Schopnosť inšpiratívne pracovať s jedným alebo s viacerými rytmickými nástrojmi (s trianglom, činelmi, paličkami, tamburínou a iné).
- ✓ Rozvíjať jemnú motoriku (schopnosť improvizovať a citlivejšie manipulovať s rôznymi predmetmi, s nástrojmi, náradím atď.) so súčasným predvádzaním jednoduchých tancov.
- ✓ Vedieť vyjadriť pohybom, tancom alebo rytmizovaným posunkovým prejavom rôzne vnútorné i vonkajšie vlastnosti, stavy, či procesy.
- ✓ Spájať hudbu s prejavmi iných umení – s poéziou, s výtvarnými dielami, so symbolmi atď. a vedieť s nimi kreatívne pracovať.

Kognitívne ciele:

- ✓ Schopnosť vnímať a citlivo rozlišovať svet zvukov a hudby (vnímaním vibrácií hmatom, pomocou načúvacieho aparátu alebo na základe zvyškov sluchu žiakov so sluchovým postihnutím).
- ✓ Pasívne sa orientovať v základnej hudobnej, pohybovej, tanečnej, ba aj divadelnej terminológii.

Psychomotorické ciele:

- ✓ Prehlbovať rozvinuté psychické funkcie (myslenie, tvorivosť, predstavivosť, fantáziu a iné).
- ✓ Podnecovať nápaditosť a tvorivú sebarealizáciu.

- ✓ Nadalej podporovať a obohacovať spontánny prejav, cielene viesť žiakov so sluchovým postihnutím k estetickému rytmizovanému vyjadrovaniu sa (verbálnemu i neverbálnemu).
- ✓ Zručnosti získané v rytmicko – pohybových činnostiach vedieť uplatniť nielen v menších, ale aj vo väčších divadelných formách.

Socioafektívne ciele:

- ✓ Hlbšie rozlišovať mravné a estetické hodnoty, otvorenosť a tvorivosť.
- ✓ Vedieť nadväzovať kontakt s inými žiakmi so sluchovým postihnutím a aktívne sa podieľať na príprave spoločnej ukážky alebo vystúpenia.
- ✓ Schopnosť riadiť sa inštrukciami a dodržiavať pravidlá.
- ✓ Vedieť spolupracovať v tíme, vedieť plánovať, propagovať a prezentovať vlastnú prácu, resp. dielo.
- ✓ Vnímať umenie ako prostriedok skvalitnenia, skultúrnenia svojho života, ponímať ho ako jednu z eventualít v prekonávaní sluchovej a komunikačnej bariéry žiakov so sluchovým postihnutím.

OBSAH

Obsah učiva rytmicko – pohybovej výchovy pre žiakov so sluchovým postihnutím nie je rozdelený do tematických celkov. Je členený na dve obdobia: pre 5. až 6. ročník a pre 7. až 9. ročník, pričom učebné látky v týchto dvoch obdobiach na seba nadväzujú a úzko spolu súvisia. Učivo, ktoré sa nestihlo prebrať alebo hlbšie rozvinúť v prvom období, je možné naplno realizovať v druhom období. Predmet sa vyučuje 1 hodinu týždenne/33 hodín ročne.

Obsah učiva má maximalistické ciele a nadväzuje rovnomerne aj na činnosti, aké sa prebrali v nižších ročníkoch (t.j. v prípravnom až 4. ročníku). Z uvedeného vyplýva, že systém práce v tomto prípade je tiež špirálovitý, pričom učivo nestačí prebrať jednorázovo, ale je potrebné sa k nemu vždy po určitom čase na vyššej úrovni vracieť, obohacovať ho a naplno využívať možnosti rôznych motivačných obmien.

1. obdobie (5. – 6. ročník):

- **Základný estetický pohyb tela a schopnosť predvádzať základné tanečné prvky:**
 Využitie jednoduchých tanečných hier s hudobným alebo rytmickým sprievodom.
 Vytváranie vlastnej tanečnej kreácie v pochodovom rytme.
 Výmenný krok, chôdza dvojdobá a trojdobá, valčíkový krok – ovládanie poskočeného kroku, držanie tela pri tanci.
 Pohybovanie sa na mieste v 3/4 a 2/4 takte, pohybovanie sa v priestore v 3/4 a 2/4 takte jednotlivito i vo dvojiciach a podľa možností aj v skupine s hudobným alebo rytmickým sprievodom.
 Rozlišovanie estetického a neestetického pohybu.
- **Rytmicko – pohybové hry a cvičenia s využitím plnej škály výrazových prostriedkov:**
 Reagovanie pohybom na daný vytlieskavaný rytmus, prispôsobovanie pohybu zmenám rytmu atď..
 Schopnosť vytlieskať známe riekanky, básničky alebo pesničky a rytmicky prispôbiť ich prednes v posunkovanej slovenčine (hlasno alebo bezhlasne artikulovanej), podľa možností aj v posunkovom jazyku.
 Využitie rôznych rytmov – improvizované pohyby, spájanie rytmu pohybu, mimiky, gest a slova (interpretácia poézie v posunkovom prejave).

- **Orientovanie sa v základných hudobných a rytmických nástrojoch:**
 Mať prehľad o hudobných nástrojoch (klavír, husle, gitara,...) prostredníctvom videoukážok, hudobnej ukážky z koncertu, názornej prezentácie s obrázkami a iné.
 Vedieť technicky narábať s rytmickými nástrojmi a využívať ich v súvislosti s improvizáčnymi hrami, napr. hrou na telo atď..
 Vedieť jednotlivé hudobné a rytmické nástroje pomenovať (podľa miery sluchového postihnutia týmito dostupnými komunikačnými formami: orálne, prstovou abecedou, pomocnými artikulačnými znakmi, posunkovanou slovenčinou alebo posunkovým jazykom).
- **Hry a cvičenia s náradím, s predmetom za súčasného hudobného alebo rytmického sprievodu:**
 Využitie bohatej škály hier a cvičení s náradím (šatka, lopta, stuha a pod.) za rytmického alebo hudobného sprievodu.
 Asociačné a improvizáčne pohybové hry a cvičenia s náradím alebo s rôznymi predmetmi, prijímanie pravidiel hry a podriaďovanie sa im.
- **Počúvanie hudby a základné relaxáčne techniky:**
 Vnímanie hudby v rôznych relaxáčnych polohách (v ľahu na chrbte alebo na bruchu, v sede a pod.) pomocou načúvacieho aparátu alebo hmatovým vnímaním vibrácií.
 Využitie základných relaxáčnych techník podporujúcich uvoľnenie tela a sústredenosť na vnímanie hudby.
- **Vyjadrenie základnej emócie v procese prípravy práce s rytmom:**
 Vychádzanie z prirodzených rytmov – biorytmov (osvojené cvičenia z nižších ročníkov).
 Vyjadrenie konkrétneho rytmu pre určitú základnú emóciu (smútok, radosť, ľútosť, bolesť,...) alebo stav – emočného rytmu so súčasným použitím mimiky, gesta v spojení s celým telom, ktoré majú odrážať základnú emóciu alebo stav.
 Dramatizácia predtým zadaných modelových situácií – pohybové hry s rôznymi námetmi: vyjadrenie ľudských vlastností krátkou rytmicky pohybovou alebo tanečnou improvizáciou (lenivosť – usilovnosť, múdrosť – hlúposť, bohatstvo – chudoba a ďalšie podobné námety).
- **Skupinová práca s textom alebo s témou za hudobného alebo rytmického sprievodu:**
 Spolupráca skupiny žiakov so sluchovým postihnutím na dramatizácii zvoleného čítaného textu v rôznych roliach (jeho interpretácia v rytmizovanom posunkovom prejave so zapojením pohybu tela, základných tanečných krokov a iných neverbálnych výrazových prostriedkov).
 Samostatné vytváranie pohybovej alebo tanečnej improvizácie vo dvojiciach alebo v skupine na zadanú tému (napr. rodina, škola, cestovanie v čase, na stanici atď.) s použitím rytmizovaného posunkového prejavu.
 Rozdelenie rolí, osnova deja.
 Dodržiavanie dohodnutých pravidiel a podriaďovanie sa im.
- **Osvojenie si a upevňovanie zásad spoločenského správania sa:**
 Príprava improvizovaných modelových situácií z oblasti spoločenského správania sa a orientácia v nich, s využitím hudobného alebo rytmického sprievodu.
 Využitie rámcových námětov: predstavovanie sa, správanie sa na stanici, vo verejnej doprave, v škole, pri stolovaní atď., s pokusom odskúšať si rôzne varianty a hľadať správne riešenie.

2. obdobie (7. – 9. ročník):

- **Schopnosť predvádzania techniky tancov od jednoduchších až po zložitejšie:**
Vedieť predviesť jednoduché tance, prebrané z nižších ročníkov a pokúsiť sa s pomocou učiteľa podľa svojich možností jednotlivo alebo vo dvojiciach, osvojiť si zložitejšie techniky tanca za hudobného sprievodu (mazúrka, valčík, polka, waltz, tango, flamenco, country dance a iné).
Vedieť sa teoreticky orientovať v základných ľudových a umelých tancoch, vedieť ich rozlíšiť a podľa miery sluchového postihnutia pomenovať týmito dostupnými komunikačnými formami: orálne, prstovou abecedou, pomocnými artikulačnými znakmi, posunkovanou slovenčinou alebo posunkovým jazykom.
- **Pasívne orientovanie sa v základnej hudobnej terminológii:**
Vedieť sa pasívne orientovať v základných hudobných pojmoch a v teórii (zvuk, tón, nota, názvy nôt, husľový kľúč, rytmus, melódia, dirigent, orchester, druhy hudby, niektorí najznámejší hudobní skladatelia, ich život a dielo prostredníctvom videoukážok, filmu alebo prezentácie s názornými obrázkami).
Podľa miery sluchového postihnutia vedieť niektoré z uvedených terminologických pojmov pomenovať týmito dostupnými komunikačnými formami: orálne, prstovou abecedou, pomocnými artikulačnými znakmi, posunkovanou slovenčinou alebo posunkovým jazykom.
- **Hry a cvičenia s náradím, s predmetom za hudobného alebo rytmického sprievodu:**
Využitie hier a cvičení, ktoré vyžadujú náročnejšiu manipuláciu s náradím (šatka, lopta, stuha a pod.) za rytmického alebo hudobného sprievodu.
Využitie celej škály asociačných a improvizovaných pohybových hier a cvičení s náradím alebo s rôznymi predmetmi, ktoré neboli v nižších ročníkoch prebrané.
Prijímanie pravidiel hry a podriaďovanie sa im.
- **Relaxačné techniky s docielením maximálneho uvoľnenia:**
Poznať a samostatne využívať rôzne základné relaxačné techniky prebrané z nižších ročníkov a vedieť sa uvoľniť pri vnímaní hudby a sústrediť sa na svoje telo, tep a tlkot srdca.
Využitie nových relaxačných cvičení pri vnímaní hudby počúvaním pomocou načúvacieho aparátu alebo hmatovým vnímaním vibrácií a tým docieľiť, aby sa žiaci so sluchovým postihnutím dokázali čo najviac uvoľniť.

Proces prípravy a realizácie inscenácie, pokiaľ ho škola a učiteľ zahrnú do svojho plánu (5. – 9. ročník):

- **Variant č. 1) Práca s rytmizovaným posunkovým prejavom – autorská tvorba:**
Hľadanie slov, ktoré zodpovedajú znázorneným emóciám žiaka so sluchovým postihnutím, vytváranie emočného rytmu, mimiky.
Skladanie viet a poetického textu – text v posunkovom prejave tvorený na pozadí rytmickej štruktúry, ktorý môže nadobúdať rôzne podoby atď..
Vypracovanie poetického textu do určitej podoby – dôkladná práca s posunkovým prejavom, práca s pauzou za účelom docieľiť javiskovú štylizáciu (symbolickú podobu).
Choreografické spracovanie poetického textu – možné rôzne prostriedky od pantomímy cez pohybové divadlo až po tanečné formy s docielením zvýšenia estetického účinku rytmizovaného posunkového prejavu na javisku.

Variant č. 2) Práca s poetickým literárnym dielom – interpretácia textu:

Voľba poetického diela s dôrazom na prínos jeho hlavnej myšlienky.

Práca na úprave poetického textu, cesta k interpretácii (nájsť zodpovedajúce emócie, napätie k posunkom, ktoré žiaci so sluchovým postihnutím za pomoci učiteľa chcú vyjadriť – vytváranie emočných rytmov a pohybového vyjadrenia emócií).

Príprava jednoduchého bodového scenára, prípadne naznačenie kľúčových momentov poetického textu.

Výber situácií v podobe tanca alebo rytmizovaného pohybu a vytváranie choreografickej dejovej línie.

Varianty, opakovanie a fixovanie etúd (improvizácií, ktoré dostávajú pevnejší choreografický obrys).

Dôraz na charakterizáciu postáv, vonkajšie znaky, vnútornú motiváciu (pre každú charakteristicky špeciálnu postavu volíme umelecký rytmizovaný posunkový prejav s výraznou symbolikou, teda rytmizovaný jazyk taký, aby bol zmyslovo prístupný a prít'azlivý nielen sluchovo postihnutým, ale i počujúcim divákom).

Vhodne zapojiť všetkých žiakov so sluchovým postihnutím podľa ich schopností, obsadzovanie rolí.

- **Prevádzkové a technické činnosti súvisiace s prípravou inscenácie (príležitosť pre tímovú prácu a uplatnenie všetkých žiakov so sluchovým postihnutím podľa ich schopností a záujmov):**

Spoločná výroba scény, kostýmov, masiek, symbolických rekvizít atď..

Technické zabezpečenie prevádzky.

Organizácia skúšok a vystúpení.

- **Oboznámenie sa s tancom na scéne ako svojbytným plastickým umením:**

Charakteristika základných tanečných druhov a žánrov.

Možnosť navštíviť rôzne typy tanečných predstavení, ktoré by mohli byť pre žiakov so sluchovým postihnutím hlavne po vizuálnej stránke zrozumiteľné (napr. klasický i moderný balet, tanečné vystúpenie s využitím posunkového prejavu, v ktorom figurujú sluchovo postihnutí herci a iné) a diskusia o nich.

ODPORÚČANÉ METÓDY PRÁCE A ORGANIZAČNÉ FORMY

- ✓ Využitie skupinového, projektového a diferencovaného vyučovania.
- ✓ Návšteva niekoľkých typov tanečných a divadelných predstavení, ktoré by mohli byť pre žiakov so sluchovým postihnutím hlavne po vizuálnej stránke zrozumiteľné (napr. balet, muzikál za prípadnej účasti tlmočníka posunkového jazyka alebo tanečné vystúpenie, v ktorom figurujú sluchovo postihnutí tanečníci s využitím umeleckého posunkového prejavu a iné).
- ✓ Využitie zážitkových, kognitívnych, skúsenostných metód, metód hrania rolí, metód osvojovania si piesní formou posunkovanej slovenčiny.
- ✓ Využitie ďalších metód práce: informačno – receptívnej metódy, improvizácie a iné.

**DRAMATICKÁ VÝCHOVA
PRE PRÍPRAVNÝ AŽ 4. ROČNÍK
PRE ŽIAKOV SO SLUCHOVÝM POSTIHNUTÍM**

CHARAKTERISTIKA PREDMETU

Rámcový obsah vzdelávania dramatickej výchovy nepredstavuje len prehľad stanovených úloh vyučovacieho predmetu v jednotlivých etapách, ale obsahuje predovšetkým program širokej škály simulujúcich aktivít, ktoré majú povahu kolektívnej tvorby, s využitím maximálneho priestoru na rozvíjanie a formovanie osobnostných a sociálnych zručností žiakov so sluchovým postihnutím. Súčasťou tohto programu je aj rozvíjanie emocionálnej inteligencie týchto žiakov.

S prihliadnutím na špecifické ciele predmetu a na druh a stupeň sluchového postihnutia žiakove špecifický vyučovací predmet dramatická výchova pozostáva z charakteristiky predmetu a základných cieľov, ktoré sa v obsahu predmetu - prehľade tematických celkov uvádzajú. Je to ucelený systém aktivít, ktorý je rozdelený do dvoch základných etáp: 1.) pre prípravný až druhý ročník, 2.) pre druhý až štvrtý ročník. Tieto etapy sa navzájom prelínajú a dopĺňajú. Žiakom so sluchovým postihnutím je daná možnosť vyrovnáť sa s úlohami, ktoré tento systém ponúka. Špecifický vyučovací predmet dramatická výchova ďalej poukazuje na dôležitosť využitia základných metód a spôsobov práce, na kritéria hodnotenia, na ktoré by sa malo prihliadať.

Obsah predmetu dramatická výchova je rámcový a štruktúrovaný tak, aby poskytoval učiteľovi základnú orientáciu a súčasne bol inšpiráciou a pomôckou k vytváraniu vlastných tematických plánov pre jednotlivé ročníky na základe individuálnych potrieb a záujmov žiakov so sluchovým postihnutím. Z toho vychádza skutočnosť, že učiteľ nie je povinný vyčerpať všetky navrhnuté možnosti, aké poskytuje rámcový obsah vzdelávania dramatickej výchovy. Naopak, tento program mu dáva možnosť kreatívne reagovať a použiť všetky prostriedky podľa schopností a potrieb žiakov so sluchovým postihnutím, čím sa docielí konečná podoba predmetu. Predmet dramatickej výchovy tak môže dosiahnuť buď podobu osobnostnej a sociálnej výchovy, alebo sa bude podobať procesu hľadania a tvorby, až vyústi do fázy prípravy divadelného predstavenia, alebo bude oscilovať medzi týmito dvoma pólmi.

Špecifický vyučovací predmet dramatická výchova je určený žiakom so sluchovým postihnutím. S prihliadnutím na to, že obsah vzdelávania predmetu dramatická výchova je postavený na množstve skupinových hier a cvičení s určitými pravidlami, predmet dramatická výchova nie je vhodný pre žiakov so sluchovým postihnutím a s poruchou aktivity a pozornosti, žiakov so sluchovým postihnutím a s autizmom a ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami, žiakov s poruchou aktivity a pozornosti a žiakov s autizmom a ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami.

V niektorých odôvodnených prípadoch nie je vhodná výučba predmetu dramatická výchova v základnej škole pre žiakov so sluchovým postihnutím ani pre žiakov s narušenou komunikačnou schopnosťou.

Dramatická výchova v primárnom vzdelávaní je zameraná na dva základné aspekty, ktoré nemožno od seba oddeľovať. Je to osobnostný a sociálny rozvoj žiaka, s využitím prvkov a postupov dramatického umenia. Dramatická výchova v sebe zjednocuje prvky literárnej, výtvarnej, rytmickej a pohybovej výchovy. Je chápaná ako zážitkové učenie, ktoré žiakov vŕaha do sveta fantázie. V ňom si majú žiaci osvojovať poznatky prežívaním daných momentov v situáciách, ktoré sú založené na jednaní v ponímaní „akoby“. Žiaci majú možnosť vyskúšať si rolu niekoho iného a pozrieť sa na problém jeho očami. Pri riešení problému alebo dilemy dáva dramatická výchova vo fiktívnej situácii dostatočný priestor na improvizáciu, ktorá sa vyvíja podľa vlastných predstáv žiakov. Je v podstate výchovou citovou, pričom žiaci na základe možností si môžu odskúšať rôzne verzie fiktívnych situácií a vybrať si z nich tú najlepšiu. To im dovoľuje zažiť a pochopiť množstvo ľudských pocitov,

citov, myšlienok a názorov, čím sa buduje schopnosť sociálneho porozumenia a spolupráce. Učí žiakov samostatne modelovať problematickú situáciu prebranú z literárnej predlohy, napríklad z rozprávky, bájky alebo iného autentického príbehu čerpaného z detskej literatúry, a to za pomoci pohybových, mimických alebo iných výrazových prostriedkov.

V kontexte dramatickej výchovy, ktorá sa uplatňuje v práci so žiakmi so sluchovým postihnutím, je dramatická výchova vnímaná ako jedna z eventualít v prekonávaní komunikačnej bariéry medzi sluchovo postihnutými a počujúcimi spolužiakmi. Žiaci so sluchovým postihnutím na 1. stupni, u väčšiny ktorých je slovná zásoba veľmi obmedzená, majú možnosť v procese vyučovania dramatickej výchovy svoje komunikačné schopnosti vykompenzovať všetkými dostupnými formami – posunkovým jazykom, posunkovanou slovenčinou, prstovou abecedou, písomnou formou, pomocnými artikulačnými znakmi alebo inými neverbálnymi prostriedkami. Práve tieto možnosti, ktoré ponúka dramatická výchova, napomáhajú k tomu, aby žiaci so sluchovým postihnutím mohli v budúcnosti dosiahnuť lepšiu orientáciu v medziľudských vzťahoch, ktorá im v dôsledku obmedzenej alebo úplnej straty zvukových podnetov do určitej miery chýba. Tieto možnosti ich učia žiť v majoritnej spoločnosti počujúcich ľudí, vedieť s nimi adekvátne vychádzať a dokázať sa v budúcnosti pohybovať vo svete ovládaného väčšinovou spoločnosťou.

Z pohľadu problematiky sluchového postihnutia naráža dramatická výchova u sluchovo postihnutých žiakov na ďalší dôležitý až kľúčový problém, ktorým je „čítanie s porozumením“. V tomto prípade je potrebná možnosť bohatého využitia klasických i moderných detských literárnych predlôh, ktoré ponúkajú žiakom so sluchovým postihnutím prostredníctvom dramatických hier bohatší a plnší obraz života, rozvíjajú predstavivosť, zmysel pre metaforu a symbolickosť výrazu. Len tak sa žiaci so sluchovým postihnutím môžu s postavami úplne stotožniť, porovnať sa s nimi a hlavne pochopiť obsah a význam celého príbehu.

Okrem vyššie spomenutých princípov sa dramatická výchova využíva na 1. stupni aj ako metóda práce, ktorá zdieľa záujmy s niektorými zo všeobecno-vzdelávacích predmetov, najmä so slovenským jazykom a literatúrou, matematikou, prírodovedou, výtvarnou výchovou a s inými predmetmi. Neznamená to však, že je predmetom univerzálnym, pretože nie je vhodné používať ho za každých okolností. Je ale jednou z najspontánnejších metód v celom výchovno-vzdelávacom procese.

V tvorivom procese dramatickej výchovy môže vzniknúť i divadelný tvar, ktorý nie je a nemal by byť samoučelným, ale má pôsobiť ako prostriedok na obohatenie výchovných prvkov, na výchovu k dokončeniu spoločnej práce, na vypracovanie detailov a na zvýšenie zodpovednosti žiaka za celú skupinu a za spoločné dielo.

CIELE

Dramatická výchova sa neustále vyvíja a súčasne s tým sa formulujú aj ciele dramatickej výchovy, ktoré je možné uvádzať v troch základných rovinách: osobnostnej, sociálnej a dramatickej.

Žiak so sluchovým postihnutím v rovine osobnostnej a sociálnej sa učí:

- ✓ Vnímať život okolo seba a dianie v ňom tak, ako to vidí, orientovať sa v ňom vykompenzovaním a rozvíjaním iného zmyslu, a to

- ✓ hlavne zrkového, ak mu chýba dostatočná alebo úplná sluchová kontrola.
- ✓ Učí sa aj otvorene vyjadriť k názorom a myšlienkam, a to prejavom sa tej komunikačnej formy, ktorá je súčasťou jeho samého a prostredníctvom ktorej sa prirodzene medzi kamarátmi so sluchovým postihnutím dorozumieva.
- ✓ Rešpektovať svojich sluchovo postihnutých kamarátov, ktorí majú určité problémy s vyjadrovaním, ktoré môže znieť nezrozumiteľne alebo nesúvislo (táto poznámka je určená žiakom so sluchovým postihnutím, ktorí sú nadanejší a v komunikácii vďaka zvyškom sluchu obratnejší).
- ✓ Rešpektovať aj počujúcich kamarátov v škole. Zároveň sa učí preklenúť bariéru voči počujúcim a pokúsiť sa vnímať ich ako ľudí s určitými výhodami vo svetlejších farbách.
- ✓ Pri riešení trochu náročnej úlohy v dramatickom jednaní byť vytrvalejším, obratnejším a neutekať do sveta, v ktorom by si povedal: „*Nemôžem to zvládnuť a ani nemusím, keď nepočujem. S tým by sa nedalo aj tak nič robiť.*“

Žiak so sluchovým postihnutím v rovine dramatickej sa učí:

- ✓ Zaujímať sa o poznatky, ktoré sú mu ponúkané (osvojovanie si nejakého literárneho diela alebo učiva z iných predmetov a pod.) a orientovať sa v nich prostredníctvom prvkov a postupov dramatického umenia.
- ✓ Vo vyšších ročníkoch rozvíjať svoje výrazové prostriedky zamerané na pohyb, gestikuláciu, rytmiku, prácu s očným kontaktom, vzťah k výtvarným a literárnym hodnotám.
- ✓ Vedieť ako divák sústrediť sa na predvádzané etudy a citlivo hodnotiť ukážku druhých.
- ✓ Poznávaním nejakého poučného príbehu zbavovať sa svojej citovej sploštenosti, rozvíjať svoju emocionálnu inteligenciu, (vo vyšších ročníkoch) plnohodnotne chápať podstatu príbehu a konfliktné situácie v ňom brať vážne a so zaujatím niečo podniknúť. Zároveň sa aj zamýšľať nad úsudkami, činmi a vzťahmi postáv, ktoré môžu žiakovi pripomínať ľudí, ktorých vo svojom reálnom živote pozná a na základe vlastného uváženia pokúsiť sa rozhodnúť na tom pozitívne niečo zmeniť.
- ✓ S pomocou učiteľa reflektovať svoj zážitok z dramatického diela (divadelného, filmového alebo televízneho).

Ide v podstate o ciele s maximálnym nasadením, ktoré nie je možné na 1. stupni plnohodnotne dosiahnuť. Sú skôr ideálom, ku ktorému je potrebné sa stále približovať. Ich hierarchia by sa v praxi mala riadiť zámermi a možnosťami konkrétnej školy, učiteľom a potrebám žiakov so sluchovým postihnutím.

OBSAH

Obsah vzdelávania pre prípravný až 4. ročník základnej školy pre žiakov so sluchovým postihnutím je rozdelený do dvoch základných etáp - pre prípravný až 2. ročník a pre 2. až 4. ročník. Druhý ročník je svojim postavením špecifický v tom, že slúži ako medziobdobie, ktoré zahŕňa poznatky s dosiahnutými cieľmi za prvé tri roky, je v podstate ročníkom upevňovania a ďalšieho rozvíjania prvých krokov k splneniu úloh druhej etapy, ktorá je na rozdiel od tej prvej náročnejšia. Prácu v dramatickej výchove je možné prirovnávať k špirále, pričom úlohy a námety nestačí prebrať jednorázovo, ale je potrebné sa k nim vždy po určitom čase na vyššej úrovni vracieť, obohacovať ich a naplno využívať možnosti rôznych motivačných obmien.

1. etapa: prípravný až 2. ročník

1.1 Dramatické hry a cvičenia

1.1.1 Vytvárať priateľský kolektív na základe vzájomného poznania

- zoznámiť sa s krstnými menami formou rôznych hier
- hľadať, čo máme spoločného (vo dvojici, v celej skupine)

1.1.2 Aktívne sa zúčastniť spoločnej činnosti

- zapájať do hier i žiakov ostýchavých alebo s doposiaľ neprejavým záujmom, dávať priestor i menej pribojným žiakom
- zdieľať so žiakmi radosť z hry

1.1.3 Naučiť sa dodržiavať pravidlá

- na základe vlastnej skúsenosti a jej reflexie pochopiť význam pravidiel
- vedieť priznať chybu

1.1.4 Pochopiť dôležitosť vzájomnej spolupráce a výhod, ktoré prináša pri riešení problémov

- zaraďovať činnosti, ktoré vyžadujú spoluprácu vo dvojiciach a v menších skupinkách
- využívať hry s motívom zachraňovať druhých

1.1.5 Získať schopnosť aktívne i pasívne sa uvoľniť

- odstraňovať svalové napätie v prirodzenej polohe pomocou konkrétnych predstáv (napr. pri cvičení „roztápania snehu“)
- navodiť celkové fyzické i psychické uvoľnenie pri pohybových hrách

1.1.6 Uvedomovať si a rozvíjať schopnosť sústredenia ako základu každej úspešnej hry a práce

- pomáhať žiakovi vytvárať návyk rýchleho a úplného sústredenia na určený objekt, akciu alebo tému
- pestovať schopnosť udržať si pozornosť tak dlho, ako je potrebné (u žiakov so sluchovým postihnutím, pre väčšinu ktorých je očný kontakt v medziľudskej komunikácii najdôležitejším faktorom dorozumievania, je nutné formou hier a cvičení neustále schopnosť sústredenia a pozornosti rozvíjať)

1.1.7 Rozvíjať zmyslové vnímanie

- rozvíjať citlivosť zraku, hmatu, čuchu a chuti (u žiakov so zvyškami sluchu rozvíjať aj citlivosť sluchu)
- pozorne vnímať svet farieb, tvarov, chutí a vôní, rozlišovať ich a vychutnávať (u žiakov so zvyškami sluchu a s pomocou načúvacích aparátov rozlišovať a vychutnávať rôzne zvuky; v opačnom prípade u žiakov bez zvyškov sluchu vnímať zvuky pomocou vibrácií a pokúsiť sa ich rozlišovať a vychutnávať)

1.1.8 Naučiť sa dobre využívať priestor, rešpektovať partnerov v ňom

- využívať kruh ako základný priestorový útvar
- naučiť sa rovnomerne zaplňovať priestor v pokoji i v pohybe

1.1.9 Rozvíjať rytmické cítenie

- zaraďovať jednoduché rytmické hry (napr. s vytlieskavaním, hrou na telo, hrou s posunkami, s rytmickými nástrojmi a iné)

- spojovať rytmický pohyb s rytmizovaným posunkovým prejavom (v podobe posunkového jazyka alebo v podobe posunkovanej slovenčiny)

1.1.10 Vedieť nadviazať kontakt s druhými

- zamerať sa na prekonanie ostychu z pohľadu do očí a z fyzického dotyku (napr. poznávaním druhých prostredníctvom hmatu)
- zaraďovať hry vyžadujúce vzájomnú pomoc a dôveru (napr. so šatkou zviazanými očami si vyskúšať, ako sa cíti človek, ktorý má sluchový i zrakový postih, vedieť mu pomôcť, naučiť sa prevziať za neho zodpovednosť, ak je to potrebné)

1.1.11 Dokázať sa aktívne zapojiť do rozhovoru

- vyjadriť vlastný zážitok alebo názor (žiak so sluchovým postihnutím si zvolí spôsob vyjadrenia, aký mu je zmyslovo najbližší)
- byť schopný načúvať ostatným
- hľadať zdvorilostné formy rozhovoru (v hovorenom jazyku, posunkovom)

1.2 Jednoduché improvizácie

1.2.1 V hromadných improvizáciách preskúmať niektoré zo špecifických prostredí a priblížiť si situácie, ktoré sa na mieste môžu odohrať

- zoznámiť sa s určitým prostredím v skutočnosti, potom si ho vybavovať v hranej situácii
- rozvíjať predstavivosť, fabulačnú schopnosť, znalosť daného prostredia a situácie alebo profesie
- rámcové námety: škola – stanica – letisko – obchodný dom – nemocnica – ZOO a ďalšie podobné príklady

1.2.2 Položiť základy schopnosti vcítania cez vlastný prežitok v určitej situácii a v roli

- predstaviť si, ako sa cíti napríklad zviera, rastlina alebo vec v nejakej situácii, ako asi vníma dianie okolo seba a reaguje naň
- vyjadriť predstavu pohybom, kresbou, zvukom alebo slovne (žiaci so sluchovým postihnutím so sťaženou schopnosťou používať hovorený jazyk môžu vyjadriť predstavu posunkovým jazykom alebo posunkovanou slovenčinou)
- rámcové námety: príbeh opusteného šteniatka – príbeh vianočného stromčeka – príbeh kamienka na ceste – čo videla snehová vločka a ďalšie podobné príklady

1.2.3 Učiť sa základom spoločenského správania sa a sociálnych zručností

- pokúsiť sa preskúmať v hranej situácii zvolený námet v niekoľkých variantoch
- pokúsiť sa hľadať správnu formu riešenia na základe porovnávania a možností výberu
- rámcové námety: predstavenie sa – privítanie hosťa – správanie sa pri stolovaní – telefonovanie – návšteva u lekára – správanie sa v obchodoch a vo verejnej doprave a ďalšie podobné príklady

1.2.4 Uvedomiť si a pokúsiť sa riešiť etické problémy, s ktorými sa žiaci so sluchovým postihnutím bežne môžu vo svojom živote stretnúť

- skúmať v rozhovoroch a rozohraných drobných situáciách rozdiely medzi dobrom a zlom
- vychádzať zo zážitkov z detskej literatúry i zo skutočných udalostí v triede
- prenášať tieto problémy z detského sveta do sveta zvierat a rozprávok
- rámcové námety: drobné krádeže – poslušnosť a neposlušnosť – pravda a lož a ďalšie podobné príklady

2. etapa: 2. až 4. ročník

2.1 Dramatické hry a cvičenia

2.1.1 Položiť základy hlbšieho sebapoznávania i poznávania ostatných

- uvedomovať si a hľadať vlastnú identitu (napr. v hrách typu: „ako ma doma prezývajú“; „čo rád robím“ atď.)
- rozvíjať citové a priateľské vzťahy
- využívať hry typu: „kto som“; „vlastné chyby a chyby iných“; koho by som vo svojej rodine mať chcel“ a ďalšie podobné príklady

2.1.2 Prehľbovať schopnosť spolupráce v skupine, schopnosť viesť ju i vedieť podriadiť sa jej

- dbať vo všetkých činnostiach na pestovanie súdržnosti a spolupráce a odstraňovať súperenie
- pestovať schopnosť radovať sa z úspechu druhého i skupiny ako celku
- venovať sa skupinovému technikám duševnej práce (brainstorming a pod.), upozorňovať na ich výhody
- umožniť v činnostiach a hrách striedanie vedúce role
- pokúsiť sa uplatňovať zaujímavé nápady i u menej pribojných žiakov skupiny

2.1.3 Vedieť sa vedome uvoľniť

- prehľbiť schopnosť uvoľnenia celého tela i jeho jednotlivých častí
- využívať motiváciu i pokúsiť sa pracovať bez nej

2.1.4 Dokázať sa sústrediť i za sťažených podmienok

- vedieť si vytvoriť okruh verejnej samoty
- dokázať sústrediť sa i v tých hrách a činnostiach, pri ktorých je pozornosť schválne rozptyľovaná a odvádzaná inde

2.1.5 Zvýšiť citlivosť zmyslového vnímania, rozvíjať jeho komplexnosť, prebúdzat' zmyslovú pamäť a predstavivosť

- prepojovať zmyslové zážitky
- dokázať si ich v pamäti čo najviac vybaviť
- pokúsiť sa ich vyjadriť napríklad v kresbe, v akcii s imaginárnou rekvizitou a pod.
- rozvíjať predstavivosť v asociačných hrách

2.1.6 Zvládať priestor a zapojovať priestorovú predstavivosť

- rozvíjať bezpečnú orientáciu v priestore (i so zatvorenými, prípadne šatkou zaviazanými očami)
- dokázať bez zrážok meniť smer
- sústrediť sa na gesto v priestore a priestorovú kompozíciu (napr. hra na sochy a súsošia)
- naučiť sa využívať imaginárny priestor, zväčšovať ho a zmenšovať

2.1.7 Nad'alej rozvíjať rytmické cítenie a zmysel pre gradáciu

- zaradovať náročnejšie rytmické cvičenia a hry (napr. rytmus dvojdobý, trojdobý a striedať ich)
- spájať rytmus pohybu a slova (v podobe posunkového jazyka alebo v podobe posunkovanej slovenčiny)
- skúšať meniť dynamiku v pohybe i v reči (v podobe posunkového jazyka alebo v podobe posunkovanej slovenčiny)

- hľadať temporytmus vo svete okolo nás (charakterizácia ľudí, živočíchov, rastlín, živlov a vecí pohybom)
- skúmať gradovanie akcií a javov (stupňovanie intenzity pohybu až k vrcholu)

2.1.8 Prehľbovať schopnosť partnerského i skupinového kontaktu, súhry, citlivosti a dôvery

- naučiť sa spoliehať jeden na druhého pri cvičeniach na rozvoj rovnováhy a dôvery
- zamerať sa na koordináciu pohybu a vzájomnú súhru (napr. hra na zrkadlá)
- upevňovať vzájomnú citlivosť a dôveru v náročnejších variantoch hier so zatvorenými očami alebo šatkou zaviazanými očami

2.1.9 Uvedomiť si a využívať možnosti mimoslovnej komunikácie

- uvedomiť si možnosti a naučiť sa využívať „reč tela“
- vyjadrovať emócie gestom, výrazom tváre, postojom a pod.
- viesť neverbálne dialógy pomocou vzájomných dotykov, očného kontaktu a pod.

2.1.10 Obohacovať slovnú zásobu, rozvíjať farbitosť vyjadrovania a slovnú komunikáciu

- hrať sa s písmenami a so slovami (žiaci so sluchovým postihnutím by mali pre aktívny i pasívny rozvoj slovnej zásoby, a na osvojenie si a upevňovanie prebraných i nových pojmov, zo všetkých dostupných komunikačných foriem najviac využívať prstovú abecedu, pomocné artikulačné znaky a písomnú formu)
- hľadať a pokúsiť sa vytvárať metafory (napr. hry typu: „čo by to bolo, keby...“ atď.)
- smerovať od jednoduchých dialógov k zložitejším (žiaci so sluchovým postihnutím so sťažnou schopnosťou používať hovorený jazyk sa môžu vyjadriť posunkovým jazykom alebo posunkovanou slovenčinou)

2.1.11 Získať sebadôveru a pokúsiť sa presvedčivo vyložiť svoje myšlienky

- naučiť sa aktívne zapájať do diskusie
- vedieť povedať svoje myšlienky (žiaci so sluchovým postihnutím so sťažnou schopnosťou používať hovorený jazyk môžu vyjadriť myšlienky posunkovým jazykom alebo posunkovanou slovenčinou)
- všímať si a uvedomiť si, že názory žiakov nemusia byť vždy rovnaké, ale je potrebné vedieť ich vypočuť a rešpektovať ich

2.2 Dramatické improvizácie

2.2.1 Sústredene, prirodzene a pravdivo jednať v priebehu hry v roli a v simulovanej situácii

- navodiť situáciu s témou, ktorá je pre žiakov so sluchovým postihnutím dôležitá ako problém k riešeniu
- navodiť situáciu, v ktorej sa môžu žiaci so sluchovým postihnutím oprieť o vlastné skúsenosti a zážitky a vybaviť si, ako by sa sami v skutočnosti zachovali
- situácie rozohrať v dramatickej improvizácii s možnosťami rôzneho riešenia
- viesť žiakov k prirodzenému a zaujatému prejavu bez šaškovania a povrchnosti

2.2.2 Rozvíjať schopnosť empatie a pochopenia prostredníctvom hry v roli a výmenou rolí

- vyskúšať jednu a tú istú situáciu z pohľadu rôznych postáv
- uvedomiť si odlišný uhol pohľadu každého, motívy jednania každého a jeho dôsledky

- rámcové námety: rodičia a deti – súrodenci – kamaráti – učiteľ a žiaci – predavač a zákazník a ďalšie podobné príklady

2.2.3 Oboznámiť sa s náročnejšími spôsobmi spoločenského správania sa a sociálnych zručností

- voľba niekoľkých variantov zvoleného námetu
- dôjsť k správne výsledku voľbou z niekoľkých preskúmaných možností
- rámcové námety: pomoc ľuďom na ulici – pomoc pri nečakaných nehodách – návšteva pacienta v nemocnici a ďalšie „neobyčajné“ návštevy – dávanie a prijímanie darčiekov – gratulácia – správanie sa v kultúrnych podnikoch a ďalšie podobné príklady

2.2.4 Skúmať a riešiť ďalšie etické problémy

- v hraných situáciách sa pokúsiť preskúmať problém zo všetkých možných strán
- čerpať ako z báji, povestí, rozprávok (prípadne i z dobrodružnej detskej literatúry), tak aj z reálneho detského života
- rámcové námety: vernosť a zrada – sebeckosť a nezištnosť – odvaha, zbabelosť a strach – bohatstvo a chudoba a ďalšie podobné príklady

2.2.5 Zvládnuť jednoduchú stavbu dramatickej etudy tak, aby jej význam bol jasný a zrozumiteľný

- pokúsiť sa sústrediť v dramatickej improvizácii na jadro skúmanej situácie
- vyvarovať sa nedôležitých odbočiek deja
- snažiť sa etudu vybudovať tak, aby mala jasný začiatok (v ktorom sme uvedení do problému), prehľadný a logický vývin a zreteľné zakončenie (vyriešenie problému)

2.2.6 Naučiť sa používať v dramatickej akcii rôzne materiály a predmety

- hrať sa s materiálom, hľadať jeho výrazové možnosti a skúšať ho oživovať (napríklad „pohyb a reč papiera“)
- objavovať možnosti premeny predmetu (hra so zástupnou rekvizitou, napr. „v čo všetko sa môže premeniť lopta, krabička, ...“ a ďalšie podobné príklady)
- využívať materiály a predmety v dramatickej improvizácii
- hrať sa s bábkami, maňuškami (ak sú k dispozícii) a v dramatickej improvizácii ich oživovať

2.3 Cesty k divadlu

2.3.1 Zoznámiť sa so základnými divadelnými druhmi a ich výrazovými prostriedkami

- navštíviť niekoľko typov divadelných predstavení, ktoré by mohli byť pre žiakov so sluchovým postihnutím hlavne po vizuálnej stránke zrozumiteľné (napr. pantomíma, činohra s využitím posunkového prejavu, v ktorej figurujú sluchovo postihnutí herci alebo počujúci herci spoločne s tieňovými tlmočníkmi, balet, bábkové divadlo za prípadnej účasti tlmočníka posunkového jazyka a iné)
- podľa možností a záujmu žiakov vyskúšať si v dramatických improvizáciách výrazové prostriedky vyššie uvedených foriem

2.3.2 Aktívne sa podieľať na príprave vystúpenia, pokiaľ ich škola a učiteľ zahrnú do svojho plánu

- dbať na primeranosť zvolenej látky a na to, akým prínosom môže byť jej hlavná myšlienka
- vhodne zapojiť všetkých žiakov podľa ich schopností pri obsadzovaní rolí

- spracovanie scenára učiteľom, výroba kostýmov (prípadne dobrovoľné zapojenie rodičov na výrobe kostýmov ich detí), kolektívna výroba scény atď.

ZÁKLADNÉ METÓDY A SPÔSOBY PRÁCE

Eva Machková v *Metodike dramatickej výchovy* prehľadne usporiadala a zapísala množstva prípravných základných hier a cvičení, ktoré rozdelila na:

- hry a cvičenia na zahriatie, sústredenie a uvoľnenie
- hry na rozvoj zmyslového vnímania
- pohybové hry a hry s prvkami pantomímy
- hry kontaktové
- hry rozvíjajúce mimojazykovú komunikáciu a skupinové čítanie
- hry na rozvíjanie plynulosti reči a slovnú komunikáciu)

Väčšina odborníkov sa spoločne zhoduje na troch metódach, ktoré sú v dramatickej výchove z pedagogicko-psychologického hľadiska považované za kľúčové a podstatné. Prvou z nich je hra v roli, druhou hra v situácii a treťou improvizácia.

Hra v roli:

Žiaci preberajú role iných ľudí z autentického prostredia alebo z prostredia, ktoré sa nachádza v príbehu. Z tohto pohľadu môžeme hru v roli u žiakov chápať ako obranný mechanizmus, prostredníctvom ktorého sa snažia zbaviť sa nesmelosti. Hraním rolí nejde u žiakov o akúsi čistú psychologickú charakterizáciu postáv, ale o vyniknutie rysov, ktoré sú pre určité postavy typické.

Hra v situácii:

Žiaci majú možnosť prostredníctvom tejto metódy dramatickej výchovy vžiť sa do rozmanitých životných situácií. Sú v podstate prirodzene motivovaní a podnecovaní k tomu, aby v určitých situáciách hľadali optimálne riešenia, ktoré by mali formovať a dotvárať na základe svojich reakcií a vedomého jednania.

Improvizácia:

Je hra, ktorá je založená na nepripravenosti žiakov a núti ich, aby v rámci zohratej situácie reagovali „tu na mieste“ a „teraz“. Improvizácia sa môže uplatňovať sólovo, v malých skupinkách alebo v celej skupine žiakov. Podmienkou pre metódu improvizácie je aktivita a slobodné prejavenie sa žiaka na základe toho, čo mu v danej chvíli prirodzene napadne.

Stavba vyučovacej hodiny:

Vyučovacia hodina dramatickej výchovy je organizačne rozdelená do 5 fáz.

1. fáza: skupinové zahrievacie činnosti (uvedenie tela i mysle žiaka do pohotovosti)
2. fáza: cvičenia zamerané na sústredenie a pozornosť každého žiaka
3. fáza: stavebné činnosti, resp. príprava na hlavnú tému
4. fáza: činnosti zodpovedajúce téme
(vo vyšších ročníkoch s docielením hlbšieho skúmania námetu, prípadne improvizácie zamerané na technické a dramatické schopnosti)
5. fáza: diskusia a reflexívne činnosti vedúce k hodnoteniu a oceňovania

KRITÉRIÁ HODNOTENIA V DRAMATICKEJ VÝCHOVE

Zásady hodnotenia v dramatickej výchove:

Predmet dramatická výchova sa neklasifikuje. Učiteľ vyučovaciu hodinu hodnotí sloвне. V hodnotení je potrebné zachytiť najmä pokroky, ktoré žiak so sluchovým postihnutím dosiahol v porovnaní s počiatočným stavom. Žiaci sa od začiatku podieľajú na svojom hodnotení sloвне (v hovorenom jazyku, v posunkovom jazyku, v posunkovanej slovenčine alebo inými dostupnými komunikačnými formami). Učiteľ im citlivo napomáha vhodne zvolenými otázkami, aby si žiaci uvedomili, či boli a nakoľko boli vo svojej práci úspešní.

(Učiteľ napríklad volí otázky typu :

„Spolupracovali sme spoločne?“

„Prispel niekto svojim nápadom?“

„Dokázali sme sa sústrediť po celý čas?“ atď..)

Všeobecné kritériá hodnotenia:

1. Zapojenie, aktivita, iniciatíva.
2. Sústreďenie.
3. Schopnosť riadiť sa inštrukciami a dodržiavať pravidlá.
4. Schopnosť spolupracovať s ostatnými.
5. Schopnosť jasne sa vyjadrovať s ostatnými žiakmi so sluchovým postihnutím (svoje komunikačné schopnosti žiak môže vykompenzovať iným spôsobom – posunkovým jazykom, posunkovanou slovenčinou alebo neverbálnymi prostriedkami).
6. Schopnosť počúvať druhých.
7. Schopnosť uplatňovať a realizovať nápady (jednak ako jedinci a jednak ako členovia skupín).
8. Variabilita žiackych odpovedí a navrhovaných riešení.
9. Sebakontrola.
10. Vytrvalosť, vynakladanie úsilia, schopnosť dokončiť prácu.

DRAMATICKÁ VÝCHOVA
PRE 5. AŽ 9. ROČNÍK
PRE ŽIAKOV SO SLUCHOVÝM POSTIHNUTÍM

CHARAKTERISTIKA PREDMETU

Rámcový obsah vzdelávania dramatickej výchovy nepredstavuje len prehľad stanovených úloh vyučovacieho predmetu v jednotlivých okruhoch, ale obsahuje program širokej škály simulujúcich aktivít, ktoré majú povahu kolektívnej tvorby s využitím maximálneho priestoru na rozvíjanie a formovanie osobnostných a sociálnych zručností žiakov so sluchovým postihnutím. Súčasťou tohto programu je aj rozvíjanie emocionálnej inteligencie týchto žiakov.

S prihliadnutím na špecifické ciele predmetu, na druh a stupeň sluchového postihnutia žiakov, špecifický vyučovací predmet dramatická výchova pozostáva z charakteristiky predmetu a základných cieľov, ktoré sa v obsahu predmetu - prehľade tematických celkov uvádzajú. Je to ucelený systém aktivít so všetkými schopnosťami a zručnosťami, ktoré sa v dramatickej výchove u žiakov rozvíjajú a nie je možné ich jednoznačne rozdeliť do jednotlivých okruhov, pretože sa navzájom prelínajú. Všeobecne sa dá povedať, že sa žiaci zdokonaľujú v nasledujúcich troch oblastiach, ktoré zodpovedajú štruktúre dramatickej výchovy. Žiakom so sluchovým postihnutím je daná možnosť vyrovnáť sa s úlohami, ktoré tento systém ponúka. Predmet dramatická výchova ďalej poukazuje na dôležitosť využitia základných metód a spôsobov práce, na kritériá hodnotenia, na ktoré by sa nemalo zabúdať.

Obsah predmetu dramatická výchova je rámcový a štruktúrovaný tak, aby poskytoval učiteľovi základnú orientáciu a súčasne bol inšpiráciou a pomôckou k vytváraniu vlastných tematických plánov pre jednotlivé ročníky na základe individuálnych potrieb a záujmov žiakov so sluchovým postihnutím. Z toho vychádza skutočnosť, že učiteľ nie je povinný vyčerpať všetky navrhnuté možnosti, aké poskytuje rámcový obsah vzdelávania dramatickej výchovy. Naopak, tento program mu dáva možnosť kreatívne reagovať a použiť všetky prostriedky podľa schopností a potrieb žiakov so sluchovým postihnutím, čím sa docieli konečná podoba predmetu. Predmet dramatickej výchovy tak môže dosiahnuť buď podobu osobnostnej a sociálnej výchovy, alebo sa bude podobať procesu hľadania a tvorby, až vyústi do fázy prípravy divadelného predstavenia, alebo bude oscilovať medzi týmito dvoma pólmi.

Špecifický vyučovací predmet dramatická výchova je určený žiakom so sluchovým postihnutím. S prihliadnutím na to, že obsah vzdelávania predmetu dramatická výchova je postavený na množstve skupinových hier a cvičení s určitými pravidlami, predmet dramatická výchova nie je vhodný pre žiakov so sluchovým postihnutím a s poruchou aktivity a pozornosti, žiakov so sluchovým postihnutím a s autizmom a ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami, žiakov s poruchou aktivity a pozornosti a žiakov s autizmom a ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami.

V niektorých odôvodnených prípadoch nie je vhodná výučba predmetu dramatická výchova v základnej škole pre žiakov so sluchovým postihnutím ani pre žiakov s narušenou komunikačnou schopnosťou.

Dramatická výchova v nižšie strednom vzdelávaní v základnej škole predstavuje samostatný predmet, nielen metódu, preto jeho výučba môže byť realizovaná výlučne učiteľom, ktorý absolvoval príslušné vzdelanie.

Dramatická výchova v sebe zjednocuje prvky literárnej, výtvarnej, rytmickej a pohybovej výchovy. Je chápaná ako zážitkové učenie, ktoré žiakov vtáhuje do sveta fantázie, v ktorom si majú žiaci osvojovať poznatky prežívaním daných momentov v situáciách, ktoré sú založené na jednaní v ponímaní „akoby“. Pri riešení problému alebo dilemy dáva dramatická výchova vo fiktívnej situácii dostatočný priestor na improvizáciu, ktorá sa vyvíja podľa vlastných predstáv žiakov. Je v podstate výchovou citovou, pričom žiaci na základe možností si môžu odskúšať rôzne verzie fiktívnej situácie a vybrať si z nich tú najlepšiu. To im dovoľuje zažiť

a pochopiť množstvo ľudských citov, myšlienok a názorov s budovaním schopnosti hlbšieho sociálneho porozumenia, súdržnosti a spolupráce. Je založená na spontánnom alebo improvizovanom jednaní, na množstve rôznych štruktúrovaných hier a cvičení vedúcich k fixovanému tvaru etúd určených na prezentovanie sa v rámci triedy, prípadne i na príprave predstavenia pre divákov. Konflikty, ktoré sú najmä na 2. stupni jadrom dramatických improvizácií, tento proces poháňajú dopredu. Preto aj môže byť dramatická výchova významným pomocníkom pre učiteľa občianskej a rodinnej výchovy.

V kontexte dramatickej výchovy, ktorá sa uplatňuje v práci so žiakmi so sluchovým postihnutím, je dramatická výchova v rámci skúmania a analyzovania ľudských problémov vnímaná ako jedna z eventualít v prekonávaní nielen komunikačnej bariéry medzi sluchovo postihnutými a počujúcimi spolužiakmi, ale napomáha im vyrovnáť sa aj s intelektuálnymi, fyzickými a emocionálnymi problémami a problémami so sluchovým postihnutím, ktoré si žiaci vo vyšších ročníkoch za prítomnosti počujúcich spolužiakov začínajú viac uvedomovať. Z toho vyplýva skutočnosť, že u väčšiny žiakov aj na 2. stupni je jazyková kompetencia z dôsledku sluchovej straty vzhľadom na ich vek stále obmedzená a práve dramatická výchova ako predmet im dáva možnosť v procese vyučovania svoje komunikačné schopnosti vykompenzovať všetkými dostupnými formami – posunkovým jazykom, posunkovanou slovenčinou, prstovou abecedou, písomnou formou, pomocnými artikulačnými znakmi alebo inými neverbálnymi prostriedkami, ktoré môžu byť pre celú skupinu žiakov v triede úplne zrozumiteľné. Tieto možnosti, ktoré ponúka dramatická výchova, napomáhajú k tomu, aby žiaci so sluchovým postihnutím mohli v budúcnosti dosiahnuť lepšiu orientáciu v medziľudských vzťahoch, ktorá im v dôsledku obmedzenej alebo úplnej straty zvukových podnetov do určitej miery chýba. Tieto možnosti ich učia žiť v majoritnej spoločnosti počujúcich ľudí, vedieť s nimi adekvátne vychádzať a dokázať sa v budúcnosti pohybovať vo svete ovládaného väčšinovou spoločnosťou.

V súvislosti s problematikou sluchového postihnutia naráža dramatická výchova aj na 2. stupni na „problém čítania s porozumením“. V tomto prípade je potrebná možnosť využitia klasických i moderných literárnych predlôh, ktoré prostredníctvom štruktúrovaných dramatických hier ponúkajú bohatší a plnší obraz života, rozvíjajú predstavivosť, hlbší zmysel pre metaforu, abstraktnosť a symbolickosť výrazu. Len vtedy sa žiaci so sluchovým postihnutím môžu s postavami úplne stotožniť, porovnať sa s nimi a hlavne pochopiť obsah a význam celého príbehu. Prípadne sa môžu pokúsiť na klasickom literárnom diele zapracovať tak, aby ho spoločne prostredníctvom fabulácií rozvíjali a dotvárali o nové momenty a situácie.

Okrem vyššie spomenutých princípov sa dramatická výchova môže využívať na 2. stupni aj ako metóda práce, ktorá zdieľa záujmy s niektorými zo všeobecno-vzdelávacích predmetov, najmä so slovenským jazykom a literatúrou, občianskou výchovou, výtvarnou výchovou a s inými predmetmi. Neznamená to však, že je predmetom univerzálnym, pretože nie je vhodné používať ho za každých okolností. Je ale jednou z najspontánnejších metód v celom výchovno-vzdelávacom procese.

V tvorivom procese dramatickej výchovy môže vzniknúť i divadelný tvar, ktorý nie je a nemal by byť samoúčelným, ale je prostriedkom na obohatenie výchovných prvkov o výchovu k dokončeniu spoločnej práce, na vypracovanie detailov a k zvýšeniu zodpovednosti žiaka so sluchovým postihnutím a celej skupiny za spoločné dielo.

CIELE

Dramatická výchova sa neustále vyvíja a súčasne s tým sa formulujú aj ciele dramatickej výchovy, ktoré je možné uvádzať v troch základných rovinách: osobnostnej, sociálnej a dramatickej.

Žiak so sluchovým postihnutím v rovine osobnostnej a sociálnej sa učí:

- ✓ Vnímať život okolo seba a dianie v ňom tak, ako to vidí, orientovať sa v ňom vykompenzovaním a rozvíjaním iného zmyslu, a to hlavne zrakového, ak mu chýba dostatočná alebo úplná sluchová kontrola.
- ✓ Preniesť cez problémy, ktoré mu spôsobuje sluchový postih v oblasti komunikácie a učí sa aj otvorene vyjadriť k názorom a myšlienkam, a to prejavom sa tej komunikačnej formy, ktorá je súčasťou jeho samého a prostredníctvom ktorej sa prirodzene medzi kamarátmi so sluchovým postihnutím dorozumieva.
- ✓ Rešpektovať svojich sluchovo postihnutých kamarátov, ktorí majú určité problémy s vyjadrovaním, ktoré môže znieť nezrozumiteľne alebo nesúvisle (táto poznámka je určená žiakom so sluchovým postihnutím, ktorí sú nadanejší a v komunikácii vďaka zvyškom sluchu obratnejší).
- ✓ Rešpektovať aj počujúcich kamarátov v škole. Zároveň sa učí preklenúť bariéru voči počujúcim a pokúsiť sa vnímať ich ako ľudí s určitými výhodami vo svetlejších farbách.
- ✓ Pri riešení náročnej úlohy alebo nejakej dilemy v dramatickom jednaní byť vytrvalejším, obratnejším a neutekať do sveta, v ktorom by si povedal: „*Nemôžem to zvládnuť a ani nemusím, keď nepočujem. S tým by sa nedalo aj tak nič robiť.*“

Žiak so sluchovým postihnutím v rovine dramatickej sa učí:

- ✓ Zaujímať sa hlbšie o poznatky, ktoré sú mu ponúkané (osvojovanie si nejakého literárneho diela alebo učiva z iných predmetov a pod.) a vedieť s nimi pracovať buď samostatne alebo spoločne so spolužiakmi a orientovať sa v nich prostredníctvom prvkov a postupov dramatického umenia.
- ✓ Rozvíjať svoje výrazové prostriedky zamerané na pohyb, gestikuláciu, rytmiku, prácu s očným kontaktom, učí sa rozvíjať vzťah k výtvarným a literárnym hodnotám a zaujímať sa o veci nielen konkrétneho, ale aj abstraktného charakteru a iné.
- ✓ Pracovať s pravidlami hry a ich variáciami, vstupovať do role a cez ňu presvedčivo jednať.
- ✓ Vedieť ako divák sústrediť sa na predvádzané etudy a citlivo hodnotiť ukážku druhých alebo vstupovať do jednania, hry.
- ✓ Poznávaním nejakého poučného príbehu zbavovať sa svojej citovej splotenosti, rozvíjať a prehľbovať svoju emocionálnu inteligenciu, plnohodnotne chápať podstatu príbehu a konfliktné situácie v ňom brať vážne a so zaujatím niečo podniknúť. Zároveň sa aj hlboko zamýšľať nad úsudkami, činmi a vzťahmi postáv, ktoré môžu žiakovi pripomínať ľudí, ktorých vo svojom reálnom živote pozná a na základe vlastného uváženia rozhodnúť sa na tom pozitívne niečo zmeniť.
- ✓ Samostatne reflektovať svoj zážitok z dramatického diela (divadelného, filmového a televízneho), na základe vlastných skúsenosti rozlišovať základné divadelné druhy.
- ✓ Orientovať sa v žánroch dramatického umenia, zoznamovať sa s historickými etapami a zvláštnosťami divadelného umenia i so spoločenským významom divadla.

Ide v podstate jednak o niektoré zo cieľov, ktoré nebolo možné v nižších ročníkoch dosiahnuť a jednak o ďalšie ciele, ku ktorým je potrebné sa priblížiť a maximálne ich splniť do takej miery, ktorá zodpovedá potrebám a schopnostiam žiakov so sluchovým postihnutím.

OBSAH

Nasledujúci prehľad je len sumárom úloh a námetov, ktorý naznačuje súvislosť v rámci každého okruhu. Prehľad tematických celkov je maximalistický a nadväzuje rovnomerne na všetky okruhy, aké sa prebrali v nižších ročníkoch (t.j. v prípravnom až 4. ročníku). Z uvedeného vyplýva, že okruhy v 5. – 9. ročníku na seba nadväzujú, čo znamená, že systém práce v tomto prípade je tiež špirálovitý, pričom v každom ročníku sa preberajú totožné tematické celky, ku ktorým je potrebné sa vždy po určitom čase na vyššej úrovni vracať, obohacovať ich a naplno využívať možnosti rôznych motivačných obmien.

1. Rozvoj osobnosti a jej socializácie: 5. – 9. ročník

1.1 Vytváranie kolektívu a predpokladov pre jeho fungovanie

- nadviazanie a prehlbovanie kontaktov (očami, dotykom, slovom – v podobe hovoreného jazyka, posunkového jazyka alebo posunkovanej slovenčiny) a rozvíjanie zmyslu pre partnerskú a skupinovú spoluprácu
- vytváranie vzájomnej dôvery v skupine, upevňovanie vzťahov k ostatným žiakom v skupine a prehlbovanie vzájomného poznania
- objavovanie vlastnej identity a vlastných schopností, odstraňovanie zábran pri spoločnej komunikácii a pri spoločnej činnosti, podpora sebadôvery
- dodržovanie pravidiel

1.2 Rozvíjanie schopnosti fyzického a psychického uvoľnenia

- pri aktívnom pohybe
- za pokojnej polohy s motiváciou i bez motivácie
- využitím relaxačných techník (autogénny tréning a ďalších podobných techník)

1.3 Prehlbovanie schopnosti sústredenia

- aktivity podporujúce sústredenosť a prenášanie pozornosti
- cvičenia a hry zamerané na postreh, pohotovosť a na podporu rýchlej reakcie
- využitie hier a činností na rozvoj pamäti
(u žiakov so sluchovým postihnutím, pre väčšinu ktorých je očný kontakt v medziľudskej komunikácii najdôležitejším faktorom dorozumievania, je nutné formou hier a cvičení neustále schopnosť sústredenia a pozornosti rozvíjať)

1.4 Rozvíjanie zmyslového vnímania

- rozvíjanie citlivosti jednotlivých zmyslov: zraku, hmatu, čuchu a chuti (u žiakov so zvyškami sluchu, prípadne pomocou načúvacieho aparátu rozvíjať aj citlivosť sluchu)
- komplexné zmyslové vnímanie (prepojovanie zmyslových vnemov)
- činnosti zamerané na zmyslovú pamäť

1.5 Rozvoj predstavivosti, obrazotvornosti a fantázie

- asociácie
- vedomá práca s predstavami
- uplatnenie získaných skúseností (bohaté, presné predstavy) v hre s imaginárnou rekvizitou na rozvíjanie zmyslového vnímania, pamäti a predstavivosti

- hra so zástupnou rekvizitou – premeny veci na základe asociácií, podobností atď. od predstáv (napr. typu „čo by to mohlo byť“) k jednaniu
- hra s oživeným predmetom, prípadne bábkou, maňuškou (ak je k dispozícii)
- schopnosť vcítiť sa a premeniť do role niekoho alebo niečoho iného, teda byť niekým alebo niečím iným

1.6 Rozvoj rytmického čítania

- dôraz na presnosť rytmu, rytmizáciu, schopnosť zachytiť a prispôbiť sa zmenám rytmu
- spájať rytmický pohyb s rytmizovaným posunkovým prejavom (v podobe posunkového jazyka alebo v podobe posunkovanej slovenčiny)
- meniť dynamiku v pohybe i v reči (v podobe posunkového jazyka alebo v podobe posunkovanej slovenčiny)
- rozvíjanie zmyslu pre gradáciu
- upevňovanie a fixovanie rytmickej pamäti

1.7 Rozvíjanie pohybových zručností

- práca s ťažiskom tela, pohyb z centra (niektorí žiaci z dôsledku ťažkej sluchovej straty majú mierne až veľmi zníženú rovnováhu tela, preto je u týchto žiakov nutné s ťažiskom tela sústavne pracovať s pokusom udržať si rovnováhu tela čo najdlhšie)
- správne držanie tela
- snaha o obratnosť, plasticnosť a koordináciu pohybu

1.8 Orientácia v priestore a jeho využitie

- čítanie a vnímanie priestoru
- vnímanie partnera v priestore a rešpektovanie ho
- vplyv priestoru na použitie pohybových a iných výrazoch prostriedkov

1.9 Rozvíjanie a využívanie individuálnych schopností a zručností pre neverbálnu komunikáciu, reč tela

- práca s mimikou, precvičovanie mimických svalov
- práca s gestom
- práca s telom, znázornenie výrazu celého tela

1.10 Rozvíjanie a obohacovanie verbálnej komunikácie a jej výrazových možností

- využívanie už získaných rečových zručností (žiaci so sluchovým postihnutým so sťaženou schopnosťou používať hovorený jazyk sa môžu vyjadriť posunkovým jazykom alebo posunkovanou slovenčinou)
- pokúsiť sa formulovať vlastné názory a postoje a následne rozvíjať bohatosť a plasticnosť verbálneho prejavu (žiaci so sluchovým postihnutým so sťaženou schopnosťou používať hovorený jazyk sa môžu vyjadriť posunkovým jazykom alebo posunkovanou slovenčinou)
- schopnosť si vypočuť druhého, rešpektovať jeho názory a pokúsiť sa naň primerane reagovať

1.11 Prehľbovanie skupinovej súhry a spolupráce v náročných skupinových cvičeniach

- rozvíjanie skupinovej citlivosti a dôvery
- koordinácia pohybu s dychom
- rozvíjanie pohybovej dynamiky
- práca s priestorom, priestorová orientácia

1.12 Rozvíjanie stratégie myslenia a tvorivej tímovej práce

- využívanie a zlepšovanie pamäti
- naučiť sa hodnotiť situácie, pevne sa rozhodovať a riešiť konflikty
- učiť sa hľadať a používať kompromisy, vedieť voliť najlepšie riešenie
- naučiť sa samostatne štruktúrovať a rozvíjať vlastnú i skupinovú prácu žiakov so sluchovým postihnutím
- naučiť sa prevziať zodpovednosť za zverený úsek práce, budovanie zodpovednosti za spoločnú prácu
- s pomocou učiteľa pokúsiť sa samostatne viesť tímovú prácu – vyskúšať si rolu vedúceho skupiny (ide o vedomú skupinovú podporu menej pribojných žiakov so sluchovým postihnutím)

2. Práca s témou: 5. – 9. ročník

2.1 Rozvíjanie citlivosti na rôzne podnety a spôsoby motivácie

- bezprostredná vizuálna i sluchová reakcia na podnety (spontánne jednanie)
- vnímanie jednoduchých podnetov (zvuk, hlasno alebo bezhlasne artikulované slovo, slovo v podobe posunků, obraz, symbol, rytmus, hudba, pohyb a pod.) a vytváranie asociácií a zmyslových predstáv
- vyjadrovanie pocitov, dojmov, predstáv rôznymi prostriedkami (nielen slovom hovoreným a posunkovým prejavom, ale i predmetom, linkou, farbou, zvukom, pohybom, rytmom atď.)
- hľadanie metaforického vyjadrenia predstáv a asociácií
- rozvíjanie, obohacovanie a kultivácia všetkých výrazových prostriedkov
- zmysel pre sústredenú a samostatnú (simultánnu) prácu s utvorenou predstavou

2.2 Jednanie s imaginárnou, zástupnou a reálnou rekvizitou, prípadne oživeným predmetom alebo improvizovanou a jednoduchou bábkou

- hrať sa s materiálom, hľadať jeho výrazové možnosti a skúšať ho oživovať
- objavovať možnosti premien predmetu (hra so zástupnou rekvizitou, napr. „v čo všetko sa môže premeniť šatka, plochý kus papiera, ...“ a ďalšie podobné príklady)
- využívať materiály a predmety v dramatickej improvizácii
- hrať sa s bábkami, maňuškami (ak sú k dispozícii) a v dramatickej improvizácii ich oživovať

2.3 Rozvíjanie schopnosti pravdivo jednat' sám za seba v priestore, prostredí, situácii

- individuálne vytváranie konkrétnych predstáv (priestoru, prostredia, situácie)
- vstupovanie do imaginárneho priestoru, prostredia a situácie a jednanie v nich:
 - a) žiaci spoločne pri simultánnej hromadnej improvizácii bez kontaktov
 - b) žiak sám pred ostatnými ako divákmi
 - c) skupina žiakov pri skupinovej improvizácii, v ktorej dochádza ku kontaktom, komunikácii a vytváraniu vzťahov
 - d) reakcia žiakov na zmeny imaginárneho priestoru, prostredia, situácie i reakcia na prudké zlomy, premeny a prechody
 - e) opakovanie, variovanie a rozvíjanie jednoduchých situácií (samostatne, so spolužiakom alebo v skupine)

2.4 Rozvíjanie schopnosti prirodzene jednat' v roli niekoho iného

- vyjadrovanie vonkajších prejavov správania sa postavy (typickosť postavy) – jednanie postavy za bežných okolností, za mimoriadnych okolností a pri zmene okolností
- pokus o zverejnenie pocitov a postojov postavy formou vnútorného monológu

- výmena rolí a preskúmanie stanoviska, pohľadu a motivácie druhej postavy
- opakovanie, variovanie a rozvíjanie jednoduchých situácií (samostatne, so spolužiakom alebo v skupine)

2.5 Zvládnutie jednoduchovej stavby dramatickej etudy

- nájsť a sústrediť sa na jadro preskúmanej situácie (konfliktu) a naučiť sa vyvarovať nepodstatným odbočkám
- vystavať etudu tak, aby mala jasný začiatok (uviedenie do problému), prehľadný a logický vývin a zreteľné zakončenie (vyriešenie konfliktu)
- hľadať ďalšie možné riešenie

2.6 Objavovanie a preskúmanie zvolených či zadaných tém všetkými dostupnými a doposiaľ zvládnuteľnými prostriedkami

- spoločné vyhľadávanie tém, práca s literárnou predlohou s pomocou učiteľa
- spolupráca žiakov so sluchovým postihnutím pri hľadaní symbolickej situácie na zadanú tému
- jednanie v symbolickej situácii (sám za seba alebo v roli)
- variovanie a výber možných spôsobov na riešenie tejto situácie
- používanie širokej škály výrazových prostriedkov
- rozvíjanie schopnosti samostatne pracovať na zvolenú alebo zadanú tému

3. Tvarovanie témy a cesta k divadlu: 5. – 9. ročník

3.1 Proces prípravy inscenácie

- voľba témy (z krásnej literatúry, z publicistiky, zo života atď.)
- hľadanie a spresnenie témy, ktorú chceme divákovi odkázať, hľadanie ciest k jej odkazu
- práca na úprave textu, cesta k interpretácii
- príprava jednoduchého bodového scenára, prípadne naznačenie kľúčových momentov hry (dramatického textu)
- výber dramatických situácií
- varianty, opakovanie a fixovanie etúd (dramatických hier a improvizácií, ktoré dostávajú pevnejší obrys)
- triedenie a spájanie situácií do väčších celkov, vytváranie dejovej línie
- dôraz na charakterizáciu postáv, vonkajšie znaky, vnútornú motiváciu
- výber jazykových prostriedkov charakterizujúcich postavu (v tomto prípade pre každú postavu volíme umelecký posunkový prejav, s možným využitím výraznej symboliky, teda divadelný jazyk taký, aby bol zmyslovo prístupný nielen sluchovo postihnutým, ale i počujúcim divákovi)
- použitie kostýmov alebo ich prvkov, doplnkov a rekvizít slúžiacich na významné obohatenie typickosti postavy
- práca s priestorom, hudbou, materiálom, farbou a podobne ako prostriedkom k divadelnému odkazu
- využitie možnosti hry s predmetom alebo bábkou
- obsadenie rolí
- tvarovanie inscenácie (režijný zámer)
- realizácia divadelného predstavenia
 - a) sústredenie a psychofyzická aktivizácia pred vystúpením
 - b) hodnotenie predstavenia zo strany učiteľa (režiséra) i žiakov, sebahodnotenie žiakov

- c) prípadná dohoda na ďalšiu prácu na inscenácii na základe reflexie žiakov, ktorú v priebehu predstavenia získali

3.2 Prevádzkové a technické činnosti súvisiace s prípravou inscenácie (príležitosť pre tímovú prácu a uplatnenie všetkých žiakov so sluchovým postihnutím podľa ich schopností a záujmov

- spoločná výroba scény, kostýmov, masiek, rekvizít, bábok atď.
- technické zabezpečenie prevádzky
- organizácia skúšok a vystúpení

3.3 Oboznámenie s divadlom ako svojbytným syntetickým umením

- charakteristika základných divadelných druhov a žánrov
- návštevy rôznych typov divadelných predstavení, ktoré by mohli byť pre žiakov so sluchovým postihnutím hlavne po vizuálnej stránke zrozumiteľné (napr. pantomíma, činohra s využitím posunkového prejavu, v ktorej figurujú sluchovo postihnutí herci alebo počujúci herci spoločne s tieňovými tlmočníkmi, balet, bábkové divadlo za prípadnej účasti tlmočníka posunkového jazyka a iné) a diskusia o nich

ZÁKLADNÉ METÓDY A SPÔSOBY PRÁCE

Eva Machková v *Metodike dramatickej výchovy* prehľadne usporiadala a zapísala množstva prípravných základných hier a cvičení, ktoré rozdelila na:

- hry a cvičenia na zahriatie, sústredenie a uvoľnenie
- hry na rozvoj zmyslového vnímania
- pohybové hry a hry s prvkami pantomímy
- hry kontaktné
- hry rozvíjajúce mimojazykovú komunikáciu a skupinové cítenie
- hry na rozvíjanie plynulosti reči a slovnú komunikáciu).

Väčšina odborníkov sa spoločne zhoduje na troch metódach, ktoré sú v dramatickej výchove z pedagogicko-psychologického hľadiska považované za kľúčové a podstatné. Prvou z nich je hra v roli, druhou hra v situácii a treťou improvizácia.

Hra v roli:

Žiaci preberajú role iných ľudí z autentického prostredia alebo z prostredia, ktoré sa nachádza v príbehu. Z tohto pohľadu môžeme hru v roli u žiakov chápať ako obranný mechanizmus, prostredníctvom ktorého sa snažia zbaviť sa nesmelosti. Hraním rolí nejde u žiakov o akúsi čistou psychologickú charakterizáciu postáv, ale o vyniknutie rysov, ktoré sú pre určité postavy typické.

Hra v situácii:

Žiaci majú možnosť prostredníctvom tejto metódy dramatickej výchovy vžiť sa do rozmanitých životných situácií. Sú v podstate prirodzene motivovaní a podnecovaní k tomu, aby v určitých situáciách hľadali optimálne riešenia, ktoré by mali formovať a dotvárať na základe svojich reakcií a vedomého jednanja.

Improvizácia:

Je hra, ktorá je založená na nepripravenosti žiakov a núti ich, aby v rámci zohratej situácie reagovali „tu na mieste“ a „teraz“. Improvizácia sa môže uplatňovať sólovo, v malých skupinkách alebo v celej skupine žiakov. Podmienkou pre metódu improvizácie je aktivita a slobodné prejavovanie sa žiaka na základe toho, čo mu v danej chvíli prirodzene napadne.

Stavba vyučovacej hodiny:

Vyučovacia hodina dramatickej výchovy je organizačne rozdelená do 5 fáz.

1. fáza: skupinové zahrievacie činnosti (uviedenie tela i mysle žiaka do pohotovosti)
2. fáza: cvičenia zamerané na sústredenie a pozornosť každého žiaka
3. fáza: stavebné činnosti, resp. príprava na hlavnú tému
4. fáza: činnosti zodpovedajúce téme s docielením obširnejšieho a hlbšieho skúmania námetu, prípadne improvizácie zamerané na technické a dramatické schopnosti
5. fáza: diskusia a reflexívne činnosti vedúce k hodnoteniu a oceňovania

KRITÉRIÁ HODNOTENIA V DRAMATICKEJ VÝCHOVY

Zásady hodnotenia v dramatickej výchove:

Predmet dramatická výchova odporúčame neklasifikovať. Učiteľ vyučovaciu hodinu hodnotí slovne. V hodnotení je potrebné zachytiť najmä pokroky, ktoré žiak so sluchovým postihnutím dosiahol v porovnaní s počiatočným stavom. Žiaci sa od začiatku podieľajú na svojom hodnotení slovne (v hovorenom jazyku, v posunkovom jazyku alebo v posunkovanej slovenčine). Učiteľ im napomáha vhodne zvolenými otázkami uviesť si, či boli, a nakoľko boli vo svojej práci úspešní.

(Učiteľ napríklad volí otázky typu napríklad:

- „Spolupracovali sme spoločne?“
- „Prispel niekto svojim nápadom?“
- „Dokázali sme sa sústrediť po celý čas?“ atď..)

Všeobecné kritériá hodnotenia:

1. Zapojenie, aktivita, iniciatíva.
2. Sústredenie.
3. Schopnosť riadiť sa inštrukciami a dodržiavať pravidlá.
4. Schopnosť spolupracovať s ostatnými.
5. Schopnosť jasne sa vyjadrovať s ostatnými žiakmi so sluchovým postihnutím (svoje komunikačné schopnosti žiak môže vykompenzovať iným spôsobom – posunkovým jazykom alebo posunkovanou slovenčinou).
6. Schopnosť počúvať druhých.
7. Schopnosť uplatňovať a realizovať nápady (jednak ako jedinci a jednak ako členovia skupín).
8. Variabilita žiackych odpovedí a navrhovaných riešení.
9. Sebakontrola.
10. Vytrvalosť, vynakladanie úsilia, schopnosť dokončiť prácu.

**INDIVIDUÁLNA LOGOPEDICKÁ INTERVENCIA
PRE PRÍPRAVNÝ AŽ 9. ROČNÍK
PRE ŽIAKOV S NARUŠENOU KOMUNIKAČNOU SCHOPNOSŤOU
A PRE ŽIAKOV S VÝVINOVÝMI PORUCHAMI UČENIA**

CHARAKTERISTIKA PREDMETU

Vyučovací predmet individuálna logopedická intervencia (ďalej len ILI) je určený pre žiakov, ktorí majú narušenú komunikačnú schopnosť (NKS), alebo v rámci NKS aj špecifické vývinové poruchy učenia.

Počet vyučovacích hodín v týždni je daný rámcovým učebným plánom (ďalej len RUP) v príslušnom vzdelávacom programe pre deti a žiakov so zdravotným znevýhodnením.

Narušená komunikačná schopnosť (NKS)

O NKS hovoríme vtedy, ak *niektorá rovina jazykových prejavov (alebo niekoľko rovín súčasne) človeka interferuje s jeho komunikačným zámerom*. Ide o nasledovné jazykové roviny: (foneticko-fonologickú, lexikálno-sémantickú, morfológicko-syntaktickú, pragmatickú...). Komunikačná schopnosť zahŕňa všetky formy – hovorenú, grafickú, neverbálnu².

Jednotlivé druhy NKS možno analyzovať v rozličných koncepciách, v rámci rozličných teórií a v rozličných kontextoch. Pre naše potreby bude najjednoduchšie uplatniť nozologické hľadisko. Z tohto aspektu rozlišujeme viacero základných druhov NKS, ktoré sa potom v rámci Medzinárodnej klasifikácie chorôb členia na konkrétne diagnózy:

- vývinová bezrečnosť – narušený vývin reči;
- získaná orgánová bezrečnosť – afázia;
- získaná psychogénna bezrečnosť- mutizmus, elektívny mutizmus;
- narušenie zvuku reči – fufnavosť;
- narušenie plynulosti reči – zajakovosť, brblavosť;
- narušenie článkovania reči – dyslália, dyzartria;
- poruchy hlasu – dysfónia, afónia;
- kombinované chyby a poruchy reči – súčasný výskyt viacerých druhov narušenej komunikačnej schopnosti;
- symptomatické poruchy reči: NKS pri iných, dominujúcich postihnutiach, ochoreniach, narušeníach - napr. pri sluchovom postihnutí, detskej mozgovej obrne;
- narušenie grafickej stránky reči: agrafia, alexia, akalkúlia, dyslexia, dysortografia, dysgrafia, dyskalkúlia.

Logopedická intervencia

Intervencia sa tu poníma v tom najširšom zmysle ako: „činnosť, pôsobenie za účelom zmeny“.

Logopedická intervencia je špecifická aktivita, ktorú uskutočňuje logopéd s cieľmi:

1. identifikovať NKS;
2. eliminovať, zmierniť NKS, resp. v prípade jej pretrvávania prekonať komunikačnú bariéru;
3. predísť tomuto narušeniu (zlepšiť komunikačnú schopnosť človeka).

Logopedickú intervenciu chápeme ako zložitý multifaktoriálny proces, ktorý sa realizuje v záujme dosiahnutia svojich troch základných cieľov, na troch, s týmito cieľmi analogických, vzájomne sa prelínajúcich úrovniach:

- logopedická diagnostika
- logopedická terapia

²LECHTA, V. 2009. Základné poznatky o logopédii. In KEREKRÉTIOVÁ, A. et. al. *Základy logopédie*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2009. s. 15 – 32. ISBN 978-80-223-2574-5.

- logopedická prevencia (tamže).

Dôležitou súčasťou logopedickej intervencie je spolupráca s rodičom, učiteľmi a ostatnými odborníkmi v celom procese intervencie.

Predkladaný dokument Individuálna logopedická intervencia je návodom na realizovanie postupu v procese intervencie do oblasti komunikačných schopností u žiakov.

Výskum i prax v oblasti neurofyziológie, psychológie, špeciálnej pedagogiky, logopédie prinášajú neustále nové poznatky. Logopéd je povinný aktualizovať svoje vedomosti z odbornej literatúry i vzdelávacích podujatí a zavádzať ich podľa vlastného uváženia do svojej práce. Podrobnejšie postupy je možné čerpať z odbornej literatúry a konzultácií s inými odborníkmi.

CIELE

Cieľom predmetu ILI je v maximálnej miere podporiť rozvoj reči a jazykových schopností ako predpokladu k realizácii určitého komunikačného zámeru a ako prediktora pre úspešné zvládnutie čítania a písania.

Cieľom logopedickej intervencie je odstrániť alebo aspoň zmierniť narušenie komunikačnej schopnosti a eliminovať edukačné nedostatky, ktoré z nej vyplývajú. Sekundárnym cieľom ILI je prevencia vzniku porúch správania ako následku neúspechu v komunikácii a v osvojovaní si gramotnosti. V širšom meradle podporuje ILI sociálnu a edukačnú adaptáciu a integráciu detí a žiakov s NKS do spoločnosti.

Čiastkové ciele a obsah predmetu ILI vychádzajú z logopedickej diagnostiky.

U detí a žiakov s viacnásobným postihnutím a ťažkým stupňom NKS ide o rozvoj komunikačných schopností k najbližšej zóne ich vývinu, tak, aby boli schopní zrealizovať svoj komunikačný zámer podľa svojich potrieb zrozumiteľne pre komunikačného partnera.

OBSAH

Rozvíjanie komunikačnej schopnosti nepochybne úzko súvisí s vývinom vnímania, pamäti, pozornosti, myslenia a sociálnym prostredím dieťaťa. Preto terapeutické postupy a metódy musia mať širší záber a ILI sa má orientovať na celý komplex dorozumievacieho procesu.

Obsah logopedických cvičení musí byť v súlade s mentálnymi a komunikačnými schopnosťami dieťaťa, bez ohľadu na fyzický vek. Zdôrazňujeme prepojenie hovorenej reči s písanou.

Oblasti individuálnej stimulácie sú uvedené v *tabuľke 1* s cieľmi pre jednotlivé oblasti. V procese terapie vychádza logopéd z dostupných terapeutických materiálov a najmä z pracovných listov, ktoré si vytvára. Primárnym cieľom intervencie je najmä v nižších ročníkoch podporiť schopnosti, ktoré tvoria bázu pre osvojovanie si kurikula a samotného čítania a písania. Je vhodné, aby obsah pracovných listov súvisel s aktuálne preberaným učivom. Keďže jednotlivé schopnosti a ich deficity nie sú viazané na konkrétny vek alebo ročník, uvedené námety slúžia na posilnenie medzipredmetových vzťahov a sú koncipované

tak, aby facilitovali nosné témy vyučovacieho jazyka vo vzdelávacej oblasti Jazyk a komunikácia.

Námety pre skupinovú terapiu v jednotlivých ročníkoch sú uvedené v *tabuľke 2*. Tabuľka 2 obsahuje špecifikum pre každý ročník, vo vyšších ročníkoch sa vo výučbe aplikujú aktivity a rozvíjajú schopnosti z nižších ročníkov podľa potreby. Skupinová práca podporuje rozvoj komunikačnej kompetencie žiakov a svojou dynamikou pôsobí ako motivačný činiteľ.

Intervencia má nasledovnú postupnosť:

1. krok: Vstupná logopedická a špeciálnopedagogická diagnostika nových žiakov, prípadne rediagnostika na začiatku každého školského roka.
2. krok: Stanovenie cieľov stimulácie podľa výsledkov diagnostiky.
3. krok: Odporúčaný obsah stimulácie reči a jazykových schopností podľa jednotlivých rovin, gramotnosti a iných schopností.

Tabuľka 1 Oblasti intervencie pri individuálnej terapii

Ciele stimulácie	Obsah stimulácie
Oblasť rozvoja pragmatiky	
<p>Rozvíjať komunikačnú kompetenciu ako dorozumievací prostriedok.</p> <p>Rozvíjať schopnosti adekvátne používať rečové a jazykové prostriedky vzhľadom na komunikačného partnera, situáciu a cieľ komunikácie.</p> <p>U detí a žiakov s ťažkým a viacnásobným postihnutím dosiahnuť schopnosť dorozumieť sa pomocou posunkového jazyka alebo niektorej formy alternatívnej a augmentatívnej komunikácie (AAK).</p>	<p>Použitie jazyka v komunikačných situáciách: modelové hry, kladenie otázok, vykonávanie inštrukcií, komentovanie činností a pod.</p> <p>Vytváranie komunikačného aparátu, osvojovanie si takých foriem komunikácie, ktoré je žiak schopný zvládnuť a používať (grafické systémy, kombinované systémy, posunkový jazyk, gestá, prstová abeceda, použitie elektronických pomôcok a pod. Tréning komunikačných partnerov.</p>
Oblasť rozvoja foneticko-fonologickej roviny	
<p>Rozvíjať fonematické uvedomovanie, schopnosť diferencovať dištinktívne znaky jazyka podľa individuálnych schopností dieťaťa.</p> <p>Rozvíjať artikulačnú obratnosť a výslovnosť, správne dýchanie.</p>	<p>Tréning fonologického uvedomovania podľa Eľkonina, sluchová analýza a syntéza, nácvik fonematickej diferenciácie, nácvik artikulácie.</p> <p>Dychový tréning Hlasové cvičenia. Myofunkčná terapia. Orofaciálna stimulácia. Fonograforytmika.</p>
Oblasť rozvoja lexikálno-sémantickej roviny	
<p>Rozvíjať slovnú zásobu.</p> <p>Budovať štruktúrovaný systém klasifikácie pojmov v pamäti, rozvíjať schopnosť hľadať významovú podobnosť slov a kategorizovať ich.</p> <p>Rozvíjať schopnosť používať ustálené slovné spojenia- frázy.</p>	<p>Rozvíjanie slovnej zásoby, kategorizácia pojmov, oprava viet, dokončovanie viet, tvorba slovníkov náročných pojmov v jednotlivých predmetoch, kľúčové slová, sémantické mapy, a pod.</p> <p>Tvorba (rečových) denníkov.</p>
Oblasť rozvoja gramatiky (morfológia a syntaxe)	
<p>Stimulovať porozumenie reči.</p> <p>Voliť si formy potrebné pre konkrétne dieťa.</p> <p>Rozvíjať jazykový cit, syntaktické a morfológické pravidlá.</p> <p>Aplikovať ich do hovorenej i písanej podoby.</p>	<p>Určovanie rodov podstatných mien, nácvik flexie podľa trendu vývinu reči, predložkových väzieb a analógie, maľované čítanie, tvorba viet,</p>

	opakovanie viet, odvodzovanie slov, tvorba viet a súvetí, rozvoj porozumenia reči.
Oblasť rozvoja naratív (rozprávačských schopností)	
Rozvíjať schopnosti rozumieť reči a podporovať schopnosť reprodukovať udalosť, príbeh alebo prečítaný text štruktúrovane, kohézne, zmysluplne a plynule.	Rozvíjanie rozprávačských schopností podľa osnovy (obrázkovej, otázok), spontánne rozprávanie príbehu alebo udalosti, reprodukovanie prečítaného textu.
Oblasť rozvoja gramotnosti	
<p>Čítanie Fixovať grafémy, slabiky a slová, pravopis. Osvojiť si techniku čítania a čítať s porozumením obsahu prečítaného textu pomocou stratégií práce s textom.</p> <p>Písanie a pravopis Naučiť žiakov stratégie osvojovania si pravopisných pravidiel, aplikovať ich v písaní, pracovať s pravidlami slovenského pravopisu primerane vývinovej úrovni.</p> <p>Rozvíjať integráciu hovorenej a písanej reči.</p>	<p>Rozvíjanie gramotnosti. Čítanie - technika čítania i porozumenie prečítaného podľa osnovy. Prepojenie čítania a písania. Osvojovanie si stratégií učenia. Interpretovanie obsahu textu, kladenie otázok, vytváranie kauzálnych spojení, dopĺňovanie textu a pod. Písanie - písanie i ortografia, súvislý písomný prejav.</p>
<p>Matematické schopnosti Rozvíjať predčíselné predstavy. Rozvíjať číselné predstavy. Rozpoznať súvislosti. Rozvíjať matematické schopnosti.</p>	<p>Zoskupovanie pod hlavné pojmy. Vytváranie analógií. Rozpoznanie použitého pravidla. Použitie pravidla. Vytvorenie stálosti množstva. Budovanie matematických predstáv. Budovanie okruhu číselných a matematických pojmov (viac, menej, rovnako....), vzťahov medzi nimi. Chápanie matematických operácií. Riešenie slovných úloh. Geometria. Jednotky. Algoritmy.</p>
Oblasť rozvoja funkčnej komunikácie	
<p>Osvojovať si komunikačné stratégie.</p> <p>Rozvíjať konverzačné schopnosti.</p>	<p>Komunikačné stratégie zamerané na dieťa, stratégie ľahšieho porozumenia, výmen, nových pojmov, rečového vzoru a stratégia konverzácie.</p> <p>Rozvíjanie konverzačných schopností.</p>

Oblasť rozvíjania iných schopností	
Rozvíjať taktilné a kinestetické vnímanie.	Rozvíjanie vnímania, poznávania, diferenciacných schopností.
Rozvíjať sluchovú a zrakovú gnóziu (vnímanie, diferenciacia, pamäť).	Rozvíjanie pamäti (akusticko-verbálna a zraková, pracovná pamäť). Poznávacie procesy (zachovanie, priradovanie, zoraďovanie, triedenie - kategorizácia).
Rozvíjať priestorovú orientáciu (orientácia v makropriestore, orientácia v mikropriestore) a orientáciu v čase.	Rozvíjanie priestorovej a časovej orientácie. Návčik pravo-ľavej orientácie (telesná schéma, rovinná a časová orientácia). Serialita (návčik sekvencií, postupnosti). Intermodalita (audiovizuálny vzťah).
Rozvíjať motorické schopnosti.	Rozvíjanie oromotoriky, vizuomotoriky, jemnej a hrubej motoriky, grafomotoriky, fonograforytmiky.

Tabuľka 2 Námety pre skupinovú prácu

Prípravný ročník	Zraková a sluchová diferenciacia. Rozvoj fonologického uvedomovania. Rozvoj slovnej zásoby. Rolové hry a modelovanie gramaticky správnej stavby prehovorov. Rozvoj naratív. Počúvanie s porozumením (zavedenie stratégií porozumenia): aktivácia informácií o téme, vizualizácia počutého, predpovedanie deja, prerozprávanie počutého podľa obrázkovej osnovy alebo pojmovej mapy. Poznanie písmen. Rozvoj grafomotoriky. Tréning pozornosti. Tréning pracovnej pamäti.
1.ročník	Poznanie a fixácia písmen. Návčik techniky čítania, čítanie slov, viet a kratších textov s porozumením – aplikácia stratégií porozumenia. Návčik ortografických stratégií – diakritika/fonematický princíp, zohľadňovanie fonematického okolia. Návčik autokorekcie. Rozvoj zrakového a sluchového vnímania. Jazykové a slovné hry.

<p>2. ročník</p>	<p>Poznanie a fixácia písmen, nácvik techniky čítania, čítanie viet a kratších textov s porozumením s použitím osvojených stratégií. Skupinové čítanie.</p> <p>Aplikácia osvojených stratégií v náučných textoch. Nácvik stratégie učenia – sumarizácie. Nácvik autokorekcie.</p> <p>Fixácia osvojených ortografických stratégií – diakritika/fonematický princíp, nácvik ortografickej stratégie zohľadňovania fonematického okolia, ortografická stratégia – písanie i/í po mäkkých hláskach, y/ý po tvrdých hláskach.</p>
<p>3. ročník</p>	<p>Používanie metalingvistických stratégií -rozširovanie slovnej zásoby podľa jednotlivých slovných druhov.</p> <p>Zlepšovanie techniky čítania.</p> <p>Aplikácia osvojených stratégií v náučných textoch. Nácvik stratégie učenia – sumarizácie, abstrahovanie informácií z ilustrácií a kľúčových pojmov v texte, nácvik autokorekcie.</p> <p>Fixácia osvojených ortografických stratégií, nácvik písania i/í a y/ý po obojakej spoluhláske (vybrané slová).</p> <p>Rozlišovanie hraníc slov.</p>
<p>4. ročník</p>	<p>Rozvoj slovnej zásoby – používanie metalingvistických stratégií (rozširovanie slovnej zásoby podľa jednotlivých slovných druhov), tvorba slov s použitím predpôn a prípon.</p> <p>Rozvoj jazykového citu s uplatňovaním metalingvistických stratégií – nácvik skloňovania substantív, adjektív, pronomín, numerálií, časovanie verb.</p> <p>Fixácia osvojených ortografických stratégií. Nácvik ortografickej stratégie - zohľadňovanie spodobovania, gramatický cit.</p> <p>Podpora spontánneho písania – tvorba príbehov a ich prezentácia v skupinách.</p>
<p>5. ročník</p>	<p>Rozvoj fonologického uvedomovania – vyššie schopnosti (tvorba prešmyčiek a slovných hračiek).</p> <p>Rozvoj slovnej zásoby – obohacovanie slovnej zásoby o homonymá, synonymá a antonymá, práca so slovníkmi.</p> <p>Rozvoj jazykového citu s uplatňovaním metalingvistických stratégií – určovanie gramatických kategórií.</p> <p>Tréning porozumenia a používania symbolického jazyka. Aplikácia osvojených stratégií v náučných textoch. Nácvik stratégií: tvorba osnovy, určenie hlavnej myšlienky, tvorba záveru</p>

	<p>z textu, grafické znázornenie textu (podčiarkovanie, farebné zvýraznenie, značky).</p> <p>Nácvik tvorby poznámok – určenie tematickej vety, kľúčové a podporné informácie.</p> <p>Čítanie textov s porozumením s použitím osvojených stratégií.</p> <p>Fixácia osvojených ortografických stratégií.</p>
6. ročník	<p>Rozvoj slovnej zásoby – práca so slovníkmi, rozširovanie slovnej zásoby v oblasti vonkajších a vnútorných charakteristík osôb a predmetov, vyvodenie významu slov z kontextu.</p> <p>Uplatňovanie metalingvistických stratégií – určovanie gramatických kategórií, určovanie a grafické znázornenie vetných členov.</p> <p>Fixácia osvojených stratégií práce s textom.</p> <p>Fixácia osvojených ortografických stratégií.</p> <p>Rozvoj konverzačných schopností, zdvorilostné frázy, pozdravy, neutrálne a citovo zafarbené slová, identifikácia pocitov.</p> <p>Opis osoby, vzťahov – aplikovanie všetkých slovných druhov pri ústnom a písomnom spracovaní.</p>
7. ročník	<p>Rozvoj slovnej zásoby – práca so slovníkmi, rozširovanie a prehĺbovanie slovnej zásoby v oblasti všetkých slovných druhov.</p> <p>Uplatňovanie metalingvistických stratégií – určovanie gramatických kategórií, určovanie a grafické znázornenie vetných členov, tvorba a určovanie primeraných typov viet a súvetí.</p> <p>Prvé skúsenosti a príprava prezentácií k témam z učív/literárnych textov a ich verbálne prezentovanie.</p> <p>Čítanie textov s porozumením s použitím osvojených stratégií.</p> <p>Nácvik stratégií práce s textom: tvorba otázok týkajúcich sa textu, práca podľa písomných inštrukcií, overenie pravdivosti informácie/výroku z textu, orientácia v texte.</p> <p>Fixácia osvojených ortografických stratégií.</p> <p>Rozvoj argumentačných schopností.</p> <p>Rozvoj konverzačných schopností - rolové hry vzťahujúce sa k praktickým komunikačným situáciám, adekvátna sebareprezentácia.</p>

8. a 9. ročník	Rozširovanie a prehľbovanie slovnej zásoby. Uplatňovanie metalingvistických stratégií v oblasti morfológicko – syntaktickej jazykovej roviny. Čítanie textov s porozumením a aplikácia osvojených stratégií v literárnych a náučných textoch, tréning porozumenia a používania symbolického jazyka.
-----------------------	---

PROCES

Logopéd na začiatku školského roku na základe výsledkov vyšetrenia zo školského zariadenia výchovného poradenstva a prevencie, svojej vlastnej vstupnej logopedickej diagnostiky alebo rediagnostiky a zvolených logopedických terapeutických metód a postupov vypracuje individuálny plán (postup) logopedickej terapie pre každého žiaka na určité obdobie. Časovo-tematické plány nie sú potrebné a ich dodržiavanie by bolo nereálne. Individuálny plán logopedickej terapie je vlastne postup vedúci k splneniu cieľov terapie v jednotlivých oblastiach uvedených v časti Obsah ILI – primerane komunikačným, vývinovým a kognitívnym schopnostiam žiaka.

Predmet ILI sa neklasifikuje. Na vysvedčení sa uvádza „absolvoval“.

Predmet ILI môže vyučovať len logopéd, t.j. absolvent vysokoškolského štúdia so záverečnou skúškou z logopédie v súlade s platnými príslušnými všeobecne záväznými právnymi predpismi.

Vyučovacia hodina ILI je delená. Logopéd pracuje so žiakmi individuálne. S ostatnými žiakmi triedy v tom čase pracuje iný pedagóg podľa pokynov logopéda. V niektorých činnostiach vo vyšších ročníkoch odporúčame rozdeliť triedu na malé skupinky, maximálne 4 žiakov (napr. pri práci s textom, pri stratégiách učenia, stratégiách konverzácie a pod.).

V škole, v ktorej sú v školskej integrácii vzdelávaní najmenej 12 žiaci s NKS a s VPU, sa odporúča zamestnať najmenej jedného školského logopéda.

U nehovoriacich žiakov a žiačok, ktorých reč nie je zrozumiteľná pre okolie sa odporúča používať augmentatívnu a alternatívnu komunikáciu (AAK), prípadne ju zaradiť do školského vzdelávacieho programu. AAK sa uplatňuje v celom vyučovacom procese, v mimoškolských aktivitách a v spolupráci s rodinou dieťaťa alebo žiaka.

Frekvencia cvičení so žiakmi vyplýva z učebného plánu a rozvrhu hodín. V prípade ťažkého stupňa NKS je možné vykonávať logopedickú terapiu aj častejšie ako stanovuje učebný plán. Potom je určenie frekvencie cvičení v kompetencii riaditeľa školy.

Dĺžka logopedických cvičení je závislá od veku a schopností dieťaťa, logopedickej diagnózy a prípadne iných špecifik dominantného alebo iného postihnutia, či narušenia žiaka.

Logopéd úzko spolupracuje s rodičmi dieťaťa, so školským zariadením výchovného poradenstva prevencie (CŠPP, CPPPaP), s inými odborníkmi a s ostatnými pedagógmi. Logopéd metodicky usmerňuje pedagógov, rodičov v oblasti prístupu ku komunikácii so žiakom a pri vykonávaní logopedických cvičení podľa inštrukcií. Je veľmi dôležité zaangažovať do spolupráce rodičov žiaka tak, aby sa podieľali na všetkých krokoch v rámci intervencie a niesli spoluzodpovednosť za výsledky spoločného snaženia.